

การศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์
จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปริญญาานิพนธ์

ของ

ภรภัทร นิยมชัย

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

พฤษภาคม 2553

การศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์
จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปริญญาานิพนธ์

ของ

ภรภัทร นิยมชัย

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

พฤษภาคม 2553

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์
จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

บทคัดย่อ

ของ

ภรภัทร นิยมชัย

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

พฤษภาคม 2553

ภรภัทร นิยมชัย. (2553). การศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับ
การจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
ปริญญาโท กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: รองศาสตราจารย์ ดร.เยาวพา เดชะคุปต์,
ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิราภรณ์ บุญส่ง.

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับ
การจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้
ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียน ชาย - หญิง อายุระหว่าง 5 - 6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปฐมวัย
ปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ของโรงเรียนสาธิตปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ
พระนครศรีอยุธยา จำนวน 25 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง โดยทำการทดลองสัปดาห์ละ
3 วัน วันละ 30 นาที รวมระยะเวลาในการทดลอง 8 สัปดาห์ รวมทั้งสิ้น 24 ครั้ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แผนการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญา
ท้องถิ่น และแบบสังเกตพฤติกรรมความสามารถทางพหุปัญญาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบบแผนการวิจัยเป็น
การวิจัยกึ่งทดลองแบบ One Group, Time - Series Design สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ ค่าเฉลี่ย
ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t - test สำหรับ Dependent Samples

ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์จากแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น
จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีความสามารถทางพหุปัญญาทั้ง 8 ด้าน ได้แก่ ด้านภาษา ด้านตรรกะและ
คณิตศาสตร์ ด้านมิติ ด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว ด้านดนตรี ด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล
ด้านความเข้าใจตนเอง และด้านธรรมชาติ สูงขึ้นกว่าการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
ในทุกช่วงเวลาระหว่างการทดลอง และความสามารถทางพหุปัญญามีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่
สูงขึ้นตลอดแต่ช่วงเวลาของการจัดประสบการณ์

THE STUDY OF EARLY CHILDHOOD CHILDREN'S MULTIPLE INTELLIGENCES
ABILITIES EXPERIENCING LOCAL WISDOM LEARNING RESOURCES IN
AYUTTHAYA PROVINCE.

AN ABSTRACT

BY

PORNRAPAT NIYOMCHAI

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the Master of Education degree in
Early Childhood Education at Srinakharinwirot University

May 2010

Pornrapat Niyomchai. (2010). The Study of Early Childhood Children's Multiple Intelligences Abilities Experiencing Local Wisdom Learning Resources in Ayutthaya Province. Master thesis, M.Ed. (Early Childhood). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee : Assoc. Prof. Dr.Yawvapa Tejagupta, Asst. Prof. Jiraporn Boonsong.

The purpose of this research was to study early childhood children's multiple intelligences abilities experiencing learning resources local wisdom in Ayutthaya Province. The samples used in this study were 5 - 6 years old boys and girls, who studied in kindergarten 3 in the second semester of the academic year 2009, at Early Childhood Education Laboratory Phranakhorn Sri Ayutthaya Rajabhat University. The purposive sampling was used to select subjects. The experiment was carried out 24 times within the period of 8 weeks, 3 days per week and 30 minutes per day.

The instruments used in this study were Lesson Plans for Learning Resources Local Wisdom In Ayutthaya Province, and Multiple Intelligences Observation Checklist. The research design was one-group pretest-posttest design. Mean, standard deviation of the multiple intelligences abilities checklist were statistically analyzed dependent sample t-test.

The research results revealed that The early childhood children's multiple intelligences abilities experiencing Learning Resources Local Wisdom in Ayutthaya Province increased statistically significance at the level of .01 in all aspects.

ปริญญาานิพนธ์

เรื่อง

การศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์
จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ของ

ภรภัทร นิยมชัย

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์สมชาย สันติวัฒนกุล)

วันที่..... เดือน.....พ.ศ. 2553

คณะกรรมการควบคุมปริญญาานิพนธ์

.....ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร.เยาวพา เดชะคุปต์)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิราภรณ์ บุญส่ง)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิราภรณ์ บุญส่ง)

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร.กุลยา ตันติผลาชีวะ)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เยาวพา เดชะคุปต์)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.พัฒนา ชัชพงศ์)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความช่วยเหลือเป็นอย่างสูงจากรองศาสตราจารย์ ดร.เยาวพา เดชะคุปต์ ประธานควบคุมปริญญาานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์จิราภรณ์ บุญส่ง กรรมการควบคุมปริญญาานิพนธ์ที่ได้ให้คำปรึกษา คำแนะนำ เสนอแนวคิดและตรวจปรับแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่ดูแลเป็นอย่างดี ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.กุลยา ตันติผลาชีวะ และอาจารย์ ดร.พัฒนา ชัชพงค์ กรรมการสอบปริญญาานิพนธ์ ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ทำให้ปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ และรองศาสตราจารย์ ดร.สิริมา ภิญโญอนันตพงศ์ และอาจารย์สาขาการศึกษาปฐมวัยทุกท่านที่ได้กรุณาอบรมสั่งสอนถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ที่ดีมีคุณค่ายิ่งต่อผู้วิจัยจนทำให้ประสบความสำเร็จในการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร.สุภัทรา คงเรือง อาจารย์สันติศักดิ์ ผาผาย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ บุญญาพร อนุภากุล อาจารย์ดร.จากรุวรรณ ศิลปรัตน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์รัตนา จิวแหลม และอาจารย์ ดร.มิ่ง เทพक्रमเมือง ที่ได้กรุณาพิจารณาตรวจและให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทดลองและเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการ อาจารย์โรงเรียนสาธิตปฐมวัย อาจารย์โปรแกรมการศึกษาปฐมวัย ครูพี่เลี้ยง บุคลากรทุกคนและนักเรียนชั้นปฐมวัย 3 โรงเรียนสาธิตปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ พระนครศรีอยุธยา ทุกท่านที่ช่วยในเรื่องการทดลอง ได้ให้กำลังใจ คำแนะนำ ให้ความร่วมมือ อำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดีและเก็บข้อมูลจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขอขอบคุณคุณอัมพวัน เลี่ยมทองคำ และคุณณัฐวิศา บุญยเกียรติที่ช่วยเหลืองานด้านคอมพิวเตอร์ ขอขอบคุณพี่ น้อง เพื่อน นิสิตปริญญาโทสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยและเพื่อนสนิททุกท่าน ที่ให้คำแนะนำช่วยเหลือ ให้กำลังใจ ตลอดมา และขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้ซึ่งมีส่วนช่วยในการทำปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

คุณค่าและคุณประโยชน์ของปริญญาานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบไว้เป็นเครื่องบูชาพระคุณของพ่อคุณแม่ และแม่บัวทอง นิยมชัย ผู้ให้ชีวิต ให้การอบรมเลี้ยงดู ให้ความรัก ความเอาใจใส่ ให้เป็นคนดี และให้โอกาสทางการศึกษาสนับสนุนในการเรียนมาโดยตลอด อีกทั้งพระคุณของครูอาจารย์ทุกท่านในอดีต และปัจจุบันที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จ

ภรภัทร นิยมชัย

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	4
ความสำคัญของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย	5
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	5
ตัวแปรที่ศึกษา	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้	10
ความหมายของพหุปัญญา	10
แนวคิดของทฤษฎีพหุปัญญา	10
ประเภทของทฤษฎีพหุปัญญา	11
ลักษณะของบุคคลที่มีความสามารถทางด้านพหุปัญญา	13
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาพหุปัญญา	25
แนวทางในการส่งเสริมพหุปัญญาในด้านต่างๆ	26
รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียน	33
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีพหุปัญญา	34
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแหล่งการเรียนรู้	38
ความหมายของแหล่งการเรียนรู้	38
การจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งการเรียนรู้	47
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแหล่งการเรียนรู้	49

สารบัญ

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้	39
ประเภทของแหล่งการเรียนรู้	41
ประโยชน์ของแหล่งการเรียนรู้	46
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	51
ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น	51
ลักษณะที่สำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น	53
ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น	54
แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	60
วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เด็ก	63
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	63
3 วิธีดำเนินการวิจัย	65
การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง	65
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย	65
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	65
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	65
การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ	66
แบบแผนการทดลองและวิธีการดำเนินการทดลอง	68
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	72
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	75
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	75
การนำเสนอผลการวิเคราะห์	75
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	75

สารบัญ

บทที่	หน้า
5	สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ 85
ความมุ่งหมายของการวิจัย	85
ความสำคัญของการวิจัย	85
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย	85
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	86
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	86
วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า	86
การวิเคราะห์ข้อมูล	86
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	87
อภิปรายผล	88
ข้อสังเกตที่ได้จากการวิจัย	99
ข้อเสนอแนะทั่วไป	99
ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้า	100
บรรณานุกรม	101
ภาคผนวก	109
ภาคผนวก ก คู่มือและตัวอย่างแผนการจัดประสบการณ์	
จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	110
ภาคผนวก ข แบบสังเกตพฤติกรรมความสามารถทางพหุปัญญา	117
ภาคผนวก ค ตัวอย่างภาพการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้	
ภูมิปัญญาท้องถิ่น	126
ภาคผนวก ง บัญชีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญ	131
ประวัติย่อผู้วิจัย	133

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงลักษณะพหุปัญญา	20
2 แสดงกิจกรรมพัฒนาพหุปัญญา	29
3 แสดงแบบแผนการทดลอง	68
4 แสดงกำหนดระยะเวลาดำเนินการทดลอง	70
5 ค่าสถิติพื้นฐานของความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัย	76
6 แสดงผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัย ก่อนจัดประสบการณ์และในช่วงระยะเวลาในการจัดประสบการณ์	82

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	8
2 แสดงการเปลี่ยนแปลงความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัย	78
3 ตัวอย่างภาพการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	126

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การพัฒนาคนควรเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก เพราะเด็กเป็นทรัพยากรที่สำคัญและมีคุณค่าในการพัฒนาประเทศ การพัฒนาเด็กตั้งแต่วัยเริ่มต้นของชีวิตจะเป็นพื้นฐานที่มั่นคงต่อไปในอนาคต ซึ่งเด็กปฐมวัยเป็นวัยเริ่มต้นของการนับได้ว่าเป็นช่วงที่สำคัญของชีวิต เพราะพัฒนาการของเด็กในวัยนี้ทุกด้านเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ต่อเนื่องกันและเป็นพื้นฐานในการวางรากฐานของการพัฒนาการทุกด้าน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2523: บทนำ) เยาวพา เดชะคุปต์ (2542: 7) ได้ให้แนวคิดไว้ว่าการจัดการศึกษาควรเริ่มต้นในช่วงปฐมวัย ซึ่งเป็นช่วงที่สำคัญมากในการวางรากฐานบุคลิกภาพมนุษย์ นอกจากนี้ยังมีการศึกษาค้นคว้าที่สนับสนุนและบ่งชี้ว่าการพัฒนาคุณภาพของประชากรจำเป็นต้องเริ่มตั้งแต่ปฐมวัย ซึ่งเด็กวัยนี้ควรได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้องและเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ปี เพราะช่วงอายุดังกล่าวเป็นช่วงวิกฤติของมนุษย์ ซึ่งควรได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทุกๆ ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับบลูม (Bloom) ที่กล่าวว่า เด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 8 ปี เป็นวัยแห่งพลังการเจริญเติบโตงอกงามสำหรับชีวิตและเป็นวัยที่สำคัญต่อการพัฒนาการทุกๆ ด้านสำหรับทางด้านสติปัญญาของเด็กเมื่ออายุ 1 ปี จะพัฒนาร้อยละ 20 เมื่ออายุ 4 ปี จะพัฒนาเพิ่มขึ้นเป็น 50% และเมื่ออายุ 6 ปี สติปัญญาของเด็กจะพัฒนาถึง 75% (สิรินทร์ ลัดดาภิรมย์. 2551: 1; อ้างอิง Bloom. 1964: 75 - 80) การพัฒนาสมองของเด็กปฐมวัยเป็นสิ่งจำเป็นมากเพราะเด็กในวัยนี้จะมีสติปัญญาดี สามารถเรียนรู้ได้เร็วและมีประสิทธิภาพมากกว่าเด็กในวัยอื่น เมื่อเด็กมีความสมดุลระหว่างร่างกายและจิตใจ และอยู่ในบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ สมองของเขาจะเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วเพื่อสร้างเครือข่ายระบบประสาทที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสติปัญญา

โฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ (เยาวพา เดชะคุปต์. 2544: 15 - 19; อ้างอิง Howard Gardner. 1987, 1993, 1999) กล่าวว่า การพัฒนาสติปัญญาของผู้เรียน ให้เป็นผู้รอบรู้มีความสามารถหลายๆ ด้านแนวคิดหนึ่งที่กล่าวถึงกันมากในปัจจุบันคือ ทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligences Theory) ที่เป็นทฤษฎีที่โฮเวิร์ดการ์ดเนอร์เป็นผู้คิดค้นโดยเน้นการพัฒนาพหุปัญญามุ่งส่งเสริมความสามารถของผู้เรียนในทุกด้าน โดยคำนึงถึงศักยภาพของผู้เรียนที่แตกต่างกันโดยการ์ดเนอร์ยังบอกวามมนุษย์เรามีศักยภาพความสามารถหรือปัญญาอยู่ 9 ด้าน ประกอบด้วย ความสามารถด้านภาษา (Linguistic Intelligence) ความสามารถด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ (Logical-mathematical Intelligence) ความสามารถทางด้านมิติ (Spatial Intelligence) ความสามารถทางด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว

(Bodily-Kinesthetically Intelligence) ความสามารถทางด้านดนตรี (Musical Intelligence) ความสามารถทางด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล (Interpersonal Intelligence) ความสามารถทางด้านความเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence) ความสามารถทางด้านธรรมชาติ (Naturalist Intelligence) และความสามารถด้านอัตถวายนิยม จิตนิยม หรือ การดำรงคงอยู่ของชีวิต (Existential Intelligence) ทฤษฎีพหุปัญญาเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายในวงการศึกษากว่า 30 ปีที่ผ่านมา ทั้งการจัดทำหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลโดยทฤษฎีพหุปัญญา ได้เสนอหลักสูตรที่มีความสมดุลที่ผสมผสานศิลปะความเข้าใจตนเอง การสื่อความหมาย และด้านร่างกายซึ่งครูสามารถใช้ปัญญาทั้ง 9 ด้านนี้ในการจัดประสบการณ์ เพื่อแสดงถึงปัญญาของเด็กที่แตกต่างกัน การประเมินตามสภาพจริง ช่วยให้เด็กแสดงสิ่งที่เขาเรียนรู้ในบรรยากาศที่ใกล้เคียงกับสภาพแวดล้อมซึ่งเขาจะนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง การพัฒนาศักยภาพความสามารถของผู้เรียนให้เป็นผู้รอบรู้ มีความสามารถหลายด้าน แนวคิดทฤษฎีพหุปัญญาจัดได้ว่าเป็นความมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมความสามารถของผู้เรียนโดยคำนึงถึงศักยภาพของแต่ละบุคคลซึ่งมีความแตกต่างกันเป็นหลักสำคัญ

แหล่งเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน เพราะแหล่งเรียนรู้จะเป็นสื่อในการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจใคร่รู้และเกิดการเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการหรือกิจกรรมในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ให้บังเกิดผล ต้องเกิดจากการสนับสนุนของผู้บริหาร การดำเนินงานของครู นักเรียน และความร่วมมือของทุกฝ่าย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547: คำนำ) ซึ่งการเรียนรู้ในวิถีชีวิตมีความสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตเพราะแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ทั่วไปทั้งในครอบครัว ชุมชน วัดและธรรมชาติ รวมทั้งผู้ให้การถ่ายทอดการเรียนรู้ ซึ่งได้แก่ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย เพื่อน ครู พระ หมอพื้นบ้าน ต้นไม้ สัตว์ ทุกคนทุกสิ่งในโลกล้วนเป็นผู้ถ่ายทอดการเรียนรู้จึงเกิดขึ้นได้ทุกสถานที่ในชีวิตซึ่งถือได้ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นมีความเกี่ยวข้องกัน และสามารถทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจึงควรเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต (พจนีย์ เทียมศักดิ์, 2543: 57) และแหล่งเรียนรู้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนขึ้นในโรงเรียน และนอกโรงเรียน การใช้แหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสม จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย เกิดความเข้าใจและเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนเพราะเป็นการตอบสนองความต้องการของผู้เรียนมากที่สุด อีกทั้งก่อให้เกิดการพัฒนาทางปัญญาและทัศนคติที่ดีต่อสภาพแวดล้อมการรักถิ่นฐาน และการสืบทอดความรู้จากบรรพบุรุษและช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามความถนัด ความสนใจ ในการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547: 10)

ปัจจุบันเป็นยุคสังคมแห่งการเรียนรู้ กล่าวคือ ประชาชนควรเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะเป็นความจำเป็นที่ทุกคนต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอาชีพ และพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นโดยการแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ด้านสถานที่ เช่น โบราณสถาน สถาบันการศึกษา วัด แหล่งการเรียนรู้ด้านทรัพยากรธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ภูเขา ป่าไม้ แหล่งการเรียนรู้ด้านสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ แหล่งการเรียนรู้ด้านบุคคล เช่น ผู้นำชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งระบบความรู้ของสังคมไทยเป็นความรู้ของชุมชนร้อยละ 20 เป็นความรู้ที่จัดระบบแล้วโดยสถาบันการศึกษา ส่วนร้อยละ 80 ยังไม่ได้จัดระบบอย่างเป็นทางการ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีระบบการจัดการความรู้ตามธรรมชาติ และความรู้ในการแก้ปัญหา (สุชาติ จักรพิสุทธิ์ และคณะ. 2548: 100) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่ายิ่ง เพราะเป็นรากฐานของสังคมที่มีการสั่งสมสืบทอดมา เป็นความรู้ที่อยู่กับตัวคนและติดแผ่นดิน ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงการดำเนินชีวิตของผู้คนที่เกิดจากการปรับชีวิตให้สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมให้อยู่ได้อย่างเป็นปกติ ด้านปัจจัยสี่ ด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินชีวิตของคนไทย ซึ่งอยู่ในภูมิภาคที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ มีส่วนสำคัญที่กำหนดวิถีชีวิตหรือภูมิปัญญาของภาคต่างๆ เป็นการสะท้อนถึงโลกทัศน์ หรือระบบวิถีคิดในการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติให้เอื้อต่อการดำรงชีวิตด้านต่างๆ (เอกวิทย์ ณ ถลาง และคนอื่นๆ. 2544: บทนำ)

แหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์เพราะเป็นสิ่งที่มีค่าทั้งเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่สามารถพัฒนาชุมชนให้อยู่เย็นเป็นสุข ทำให้รัฐบาลได้ตระหนักถึงคุณค่าของคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยกำหนดแนวทางส่งเสริมไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 - พ.ศ.2554) และจัดให้มีการสืบสานศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (2542) ได้รวบรวมแนวคิดของบุคคลต่างๆ ไว้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น ควรมุ่งเน้นการแก้ปัญหาคนจน โดยทำให้ชุมชนและสังคมเข้มแข็งขึ้น หรือประชาสังคมอยู่ภายใต้แนวคิดการพึ่งพาตนเอง ตามเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ พึ่งเงินทุนตนเองโดยการอบรมพึ่งตลาดของตนเองด้วยการผลิตเพื่อไว้ขาย และพึ่งเทคโนโลยีของตนเองด้วยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในสังคมหรือชุมชน เป็นการเรียนรู้จากการดำรงชีวิต และเป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของคนในสังคม คือ ครอบครัว ชุมชน สถานประกอบการ ธนาคาร โรงพยาบาลหรือหน่วยงานต่างๆ ของสังคม ควรมีการเรียนรู้ร่วมกันแบบมีปฏิสัมพันธ์จากการกระทำร่วมกัน โดยการลงมือทำจริงในการพัฒนาคนและการเรียนรู้ควรคำนึงถึงมิติทางทักษะคือ ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพโดยมีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์และมิติทางทัศนคติ เป็นความรู้ที่นึกคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น (ประเวศ วะสี. 2539: 86 - 87)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสภาพแวดล้อมใกล้ตัวเด็กปฐมวัย เป็นสิ่งที่ดีและเหมาะสมในการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเด็กปฐมวัยได้เรียนรู้สิ่งเร้าจากธรรมชาติผ่านการเล่น การได้สัมผัส จับต้อง สังเกต คิดค้นศึกษาด้วยความเพลิดเพลิน การที่เด็กได้วัด จำแนก เปรียบเทียบ สิ่งเร้าที่เรียนจะทำให้เกิดการจำ และความเข้าใจสร้างมโนทัศน์ในเรื่องที่เรียนได้อย่างถูกต้อง (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2543: 9) ซึ่งการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับเด็กปฐมวัยได้เรียนรู้ มีประสบการณ์โดยตรง จากการลงมือปฏิบัติได้ลองทำตามแบบอย่างจะสามารถพัฒนาศักยภาพ พร้อมส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็กปฐมวัยและนอกจากนี้สิ่งที่สำคัญ จากการที่เด็กปฐมวัยได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการปลูกฝังให้เด็กปฐมวัยมีความรัก ความผูกพัน เกิดความภาคภูมิใจในชุมชนหรือท้องถิ่นที่ตนเอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์อันยาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีมีความเจริญในหลายๆ ด้าน ได้แก่ สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ศิลปหัตถกรรม ฯลฯ โดยเป็นฝีมือของคนเก่าแก่ และได้สืบทอด สัมผัสประสบการณ์ให้คนรุ่นต่อๆ มาจนถึงปัจจุบันจนกลายเป็นอาชีพสร้างรายได้ได้ดีและเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (องค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ม.ป.ป: 13 - 14, 157 - 158)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่จะสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประโยชน์กับเด็กปฐมวัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาทั้งนี้ผลจากการศึกษาที่ได้ดำเนินการวิจัยอย่างเป็นระบบจะเป็นแนวทางให้ครูและผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยนำไปเป็นแนวทางการจัดประสบการณ์ เพื่อเป็นการส่งเสริมความสามารถทางพหุปัญญาให้กับเด็กปฐมวัยต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ด้านภาษา
2. ด้านตรรกะและคณิตศาสตร์
3. ด้านมิติ
4. ด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว

5. ด้านดนตรี
6. ด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล
7. ด้านความเข้าใจตนเอง
8. ด้านธรรมชาติ

ความสำคัญของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยในการพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียน ชาย-หญิง อายุระหว่าง 5 - 6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปฐมวัยปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 2 ห้อง จำนวน 50 คน ของโรงเรียนสาธิตปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียน ชาย - หญิง อายุระหว่าง 5 - 6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปฐมวัยปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ของโรงเรียนสาธิตปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 25 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความสามารถทางพหุปัญญา 8 ด้าน ดังนี้
 - 2.1 ด้านภาษา
 - 2.2 ด้านตรรกะและคณิตศาสตร์
 - 2.3 ด้านมิติ

- 2.4 ด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว
- 2.5 ด้านดนตรี
- 2.6 ด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล
- 2.7 ด้านความเข้าใจตนเอง
- 2.8 ด้านธรรมชาติ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **เด็กปฐมวัย** หมายถึง เด็กนักเรียน ชาย - หญิง อายุ 5 - 6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปฐมวัยปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ของโรงเรียนสาธิตปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

2. **การจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา** หมายถึง การจัดประสบการณ์ในช่วงกิจกรรมเสริมประสบการณ์ให้เด็กนักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง มีการฝึกทักษะจากบุคคลที่มีสามารถ มีความรู้ มีทักษะและมีประสบการณ์ ทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนากิจกรรมวนการเรียนรู้ มีทักษะด้านต่างๆ ได้รับประสบการณ์ตรงโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 และสามารถพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญา 8 ด้าน โดยใช้แหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 8 แห่ง ได้แก่ แหล่งการเรียนรู้ปลาตะเพียนโบราณ แหล่งการเรียนรู้อบกรุงเก่า แหล่งการเรียนรู้พัดสาน แหล่งการเรียนรู้บ้านทรงไทยแหล่งการเรียนรู้ตุ๊กตาดินเผา แหล่งการเรียนรู้โรตีสายไหม แหล่งการเรียนรู้อิฐ และแหล่งการเรียนรู้หัวโขน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นความคิดค้นจากคนรุ่นเก่าและถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนกลายเป็นอาชีพและสินค้าที่สร้างรายได้ สร้างชื่อเสียงโด่งดังให้กับชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นเอกลักษณ์เด่นซึ่งผู้ที่พบเห็นก็จะบอกรว่าเป็นของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. **ความสามารถทางพหุปัญญา** หมายถึง ความสามารถทางปัญญา 8 ด้านตามทฤษฎีของโฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ ดังนี้

3.1 ความสามารถทางด้านภาษา หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติตามคำสั่ง เข้าใจคำสั่ง การแสดงความคิดเห็น และความสามารถในการเล่าเรื่องสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจ

3.2 ความสามารถทางด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ หมายถึง ความสามารถในการแก้ปัญหาความสามารถในการใช้ตัวเลขและจำนวน ความสามารถในการเปรียบเทียบ/จัดหมวดหมู่/แยกประเภท

3.3 ความสามารถทางด้านมิติ หมายถึง ความสามารถในการกำหนดตำแหน่งที่ตั้งและการบอกทิศทางของสิ่งของความสามารถในการบอกรูปพรรณสัณฐานของสิ่งต่างๆ การวาดภาพอย่างสร้างสรรค์และมีจินตนาการ

3.4 ความสามารถทางด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว หมายถึง ความสามารถในการควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกาย ความสามารถในการใช้ร่างกายแสดงท่าทางต่างๆ การประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อมือกับประสาทตา

3.5 ความสามารถทางด้านดนตรี หมายถึง ความสามารถในการร้องเพลง แสดงท่าทางประกอบ ความสามารถในการโต้ตอบต่อจังหวะและเสียงเพลงแสดงท่าทางตามจังหวะและสัญญาณ

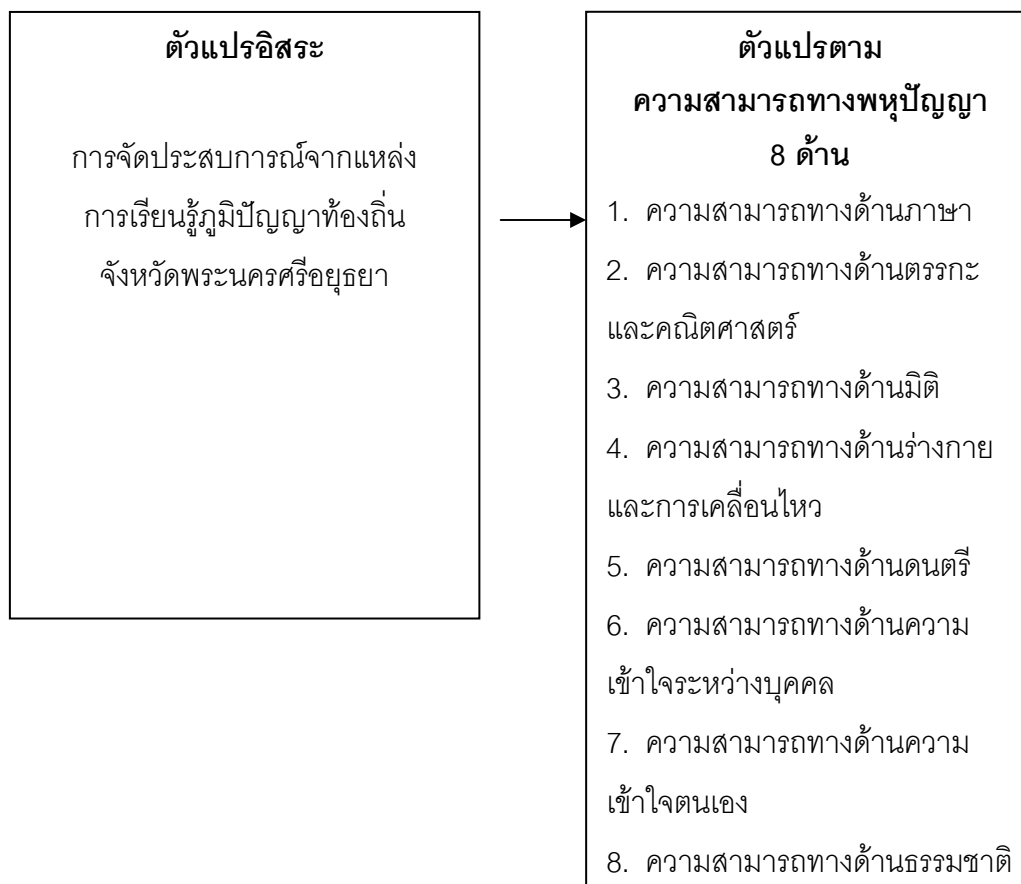
3.6 ความสามารถทางด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล หมายถึง ความสามารถในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น รู้จักการแบ่งปันและเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น การเป็นผู้นำการเป็นผู้ตาม การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และความสามารถในการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

3.7 ความสามารถทางด้านความเข้าใจตนเอง หมายถึง ความรับผิดชอบต่อหน้าที่กล้าแสดงออกและมีความมั่นใจ และมีความตั้งใจทำงานและใส่ใจต่อสิ่งที่ทำ

3.8 ความสามารถทางด้านธรรมชาติ หมายถึง รู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้สิ่งแวดล้อมอย่างคุ้มค่า รู้จักบำรุงรักษาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ความสามารถทางพหุปัญญาทั้ง 8 ด้าน สามารถวัดด้วยการใช้แบบสังเกตความสามารถทางพหุปัญญา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมุติฐานในการวิจัย

เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความสามารถทางพหุปัญญาสูงขึ้น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้
 - 1.1 ความหมายของพหุปัญญา
 - 1.2 แนวคิดของทฤษฎีพหุปัญญา
 - 1.3 ประเภทของพหุปัญญา
 - 1.4 ลักษณะบุคคลที่มีความสามารถทางด้านพหุปัญญา
 - 1.5 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาพหุปัญญา
 - 1.6 แนวทางในการส่งเสริมพหุปัญญาในด้านต่างๆ
 - 1.7 รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้
 - 1.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีพหุปัญญา
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแหล่งการเรียนรู้
 - 2.1 ความหมายของแหล่งการเรียนรู้
 - 2.2 ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้
 - 2.3 ประเภทของแหล่งการเรียนรู้
 - 2.4 ประโยชน์ของแหล่งการเรียนรู้
 - 2.5 การจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งการเรียนรู้
 - 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแหล่งการเรียนรู้
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 3.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 3.2 ลักษณะที่สำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 3.3 ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 3.4 แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
 - 3.5 วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เด็ก
 - 3.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้

1.1 ความหมายของพหุปัญญา

การ์ตเนอร์ (เยาเวพา เดชะคุปต์. 2544: 2 - 3; อ้างอิงจาก Gardner. 1983) ได้ให้คำนิยามของคำว่า พหุปัญญา ว่าเป็นความสามารถเชิงชีวิตจิต (Biopsychology Potential) นั่นคือคนทุกคนสามารถแสดงออกซึ่งองค์แห่งปัญญาที่เขาสามารถและพัฒนาความสามารถนั้นกับบริบทต่างๆ ตามสภาพแวดล้อมของตน เขามองปัญญาในหลายลักษณะ และเชื่อว่า ปัญญาของแต่ละคนจะเป็นกระบวนการทางจิตใจ หรือความสามารถที่จะค้นหา แก้ปัญหา และสร้างผลผลิตที่มีคุณค่าเป็นที่ยอมรับของสังคม

การ์ตเนอร์ (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. 2544: 108; อ้างอิงจาก Gardner. 1983) ได้ให้ความหมายของคำว่า พหุปัญญา ซึ่งประกอบด้วยหลัก 3 ประการ คือ

1. ความสามารถในการแก้ปัญหา
2. ความสามารถในการสร้างสรรค์ และค้นพบสิ่งทีก่อให้เกิดประโยชน์หรือผลผลิตอันมีประสิทธิภาพ
3. ความสามารถในการพบเห็นปัญหาใหม่

นภเนตร ธรรมบวร (2545: 8) กล่าวว่า พหุปัญญา หมายถึง ความสามารถของคนที่ใช้สมองซึ่งจัดเป็นอวัยวะที่มีความสำคัญมากของร่างกายมนุษย์ เพราะนอกจากจะทำหน้าที่ควบคุมเกี่ยวกับสติปัญญา ความคิด การเรียนรู้ พฤติกรรมและบุคลิกภาพของมนุษย์แล้ว สมองยังทำหน้าที่ควบคุมการทำงานของอวัยวะอื่นๆ ด้วย

สรุปได้ว่า แนวคิดของทฤษฎีพหุปัญญาเกิดจากความเชื่อในเรื่องศักยภาพและความสามารถของมนุษย์ที่มีอย่างหลากหลายที่จะทำหน้าที่เกี่ยวกับสติปัญญา ความคิด การเรียนรู้ และพัฒนาความสามารถตามบริบทและสภาพแวดล้อม

1.2 แนวคิดของทฤษฎีพหุปัญญา

อาวี ส์ถนหวิ (2535: 1) กล่าวว่าเมื่อปี ค.ศ.1904 (พ.ศ.2447) กระทรวงศึกษาธิการในกรุงปารีสได้ขอร้องให้นักจิตวิทยาชาวฝรั่งเศสชื่อ อัลเฟรด บิเน็ต (Alfred Binet) และคณะให้พัฒนาเครื่องมือสำหรับวัดนักเรียนประถมที่มีความเสี่ยงที่จะเป็นนักเรียนสอบตก เพื่อหาทางช่วยเหลือแก้ไขจากการพัฒนาเครื่องมือวัดนี้ทำให้เกิดแบบทดสอบเชาว์ปัญญาขึ้นเป็นครั้งแรกของโลก หลายปีต่อมาสหรัฐอเมริกาได้นำแบบทดสอบนี้ไปใช้และได้มีการสร้างแบบทดสอบกันเพิ่มเติม และใช้อย่างแพร่หลายดังเป็นที่รู้จักในปัจจุบันว่า แบบทดสอบไอคิว (IQ) หรือแบบทดสอบเชาว์ปัญญา แปดลิสปีหลังจากที่มีแบบทดสอบเชาว์ปัญญาฉบับแรก นักจิตวิทยาชาวอเมริกันแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ชื่อ โฮเวิร์ด

การ์ดเนอร์ ก็ได้ประกาศว่าโลกเราตีความหมายของคำว่าฉลาด หรือ เซาว์นปัญญา หรือ ปัญญาแคบ ไป การ์ดเนอร์เสนอในหนังสือ ชื่อ ขอบเขตของจิต (Frames of Mind) เมื่อปี พ.ศ.2526 (Gardner. 1983) ว่า ความฉลาดหรือเซาว์นปัญญาของมนุษย์นี้มีอย่างน้อยถึง 7 ด้าน การ์ดเนอร์เรียกทฤษฎีของเขาว่า ทฤษฎีพหุปัญญา (Theory of Multiple Intelligences - M.I.) การ์ดเนอร์ต้องการจะรู้จักขอบเขตของศักยภาพความสามารถของมนุษย์ที่นอกเหนือไปจากคะแนนแบบทดสอบเซาว์นปัญญา เขาตั้งข้อสงสัยถึงความเชื่อถือได้ของแบบทดสอบเซาว์นปัญญาแบบต่างๆ ที่ดึงคนออกจากสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ และให้ทำหรือเรื่องราวต่างๆ ที่ไม่เคยทำ การ์ดเนอร์บอกว่าความฉลาดหรือเซาว์นปัญญา น่าจะเกี่ยวกับความสามารถใน 1. การแก้ปัญหาและ 2. ออกแบบงานและผลงานชนิดต่างๆ ในสถานการณ์ธรรมชาติ

สรุปได้ว่า แนวคิดของทฤษฎีพหุปัญญาเกิดจากการพัฒนาเครื่องมือวัดนักเรียนประถมศึกษาที่มีความเสี่ยงที่จะเป็นนักเรียนสอบตกและหลังจากนั้นก็เกิดแบบทดสอบเซาว์นปัญญา และการ์ดเนอร์บอกว่ามนุษย์มีความฉลาดหรือเซาว์นปัญญา และเขาจึงเรียกว่าทฤษฎีพหุปัญญา

1.3 ประเภทของพหุปัญญา

การ์ดเนอร์ (เยาวยา เดชะคุปต์. 2544: 3 - 4; อ้างอิงจาก Gardner. 1983) ได้จำแนกความสามารถปัญญาออกเป็น 9 ด้าน ได้แก่

1. ปัญญาด้านภาษา (Linguistic Intelligence) คือผู้ที่มีความสามารถทางด้านภาษาสูง เช่น นักเล่านิทาน นักพูด นักการเมือง หรือ ด้านการเขียน เช่น กวี นักเขียนบทละคร บรรณาธิการ นักหนังสือพิมพ์ ปัญญาด้านนี้ยังรวมถึง ความสามารถในด้านการจัดกระทำเกี่ยวกับ โครงสร้างของภาษา เสียง ความหมาย และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับภาษา เช่น ความสามารถใช้อาษาในการหว่านล้อม การอธิบาย เป็นต้น

2. ปัญญาด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ (Logical-mathematical Intelligence) ได้แก่ผู้ที่มีความสามารถสูงในการใช้ตัวเลข เช่น นักบัญชี นักคณิตศาสตร์ นักสถิติและผู้ให้เหตุผลที่ดี เช่น นักวิทยาศาสตร์ นักตรรกศาสตร์ นักจัดทำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ปัญญาด้านนี้ยังรวมถึงความไวในการเห็นความสัมพันธ์แบบแผน ตรรกวิทยา การคิดเชิงนามธรรม และการคิดที่เป็นเหตุผล (cause-effect) และการคิดคาดการณ์ (if-then) วิธีการที่ใช้ในการคิด ได้แก่ การจำแนกประเภท การจัดหมวดหมู่ การสันนิษฐาน สรุป การคิดคำนวณ การตั้งสมมติฐาน

3. ปัญญาด้านมิติ (Spatial Intelligence) คือ ความสามารถในการมองเห็นพื้นที่ ได้แก่ นายพราน ลูกเสือ ผู้นำทาง และสามารถปรับปรุงวิธีการใช้เนื้อที่ได้ดี เช่น สถาปนิก มัณฑนากร ศิลปิน นักประดิษฐ์ ปัญญาด้านนี้ รวมไปถึงความไวต่อสี เส้น รูปร่าง เนื้อที่ และความสัมพันธ์

ระหว่างสิ่งเหล่านี้ นอกจากนี้ ยังหมายถึง ความสามารถที่จะมองเห็นและแสดงออกเป็นรูปร่างถึงสิ่งที่เห็นและความคิดเกี่ยวกับพื้นที่

4. ปัญญาด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว (Bodily - Kinesthetic Intelligence) คือ ความสามารถในการใช้ร่างกายของตนแสดงความคิด ความรู้สึก ได้แก่ นักแสดงท่าเต้น นักกีฬา นาฏกร นักฟิสิกส์ และความสามารถในการใช้มือประดิษฐ์ เช่น นักปั้น ช่างแกะสลัก ศึกษแพทย์ ปัญญาด้านนี้รวมถึงทักษะทางกาย เช่น ความคล่องแคล่ว ความแข็งแรง ความรวดเร็ว ความยืดหยุ่น ความประณีต และความไวทางประสาทสัมผัส

5. ปัญญาด้านดนตรี (Musical Intelligence) คือ ความสามารถทางด้านดนตรี ได้แก่ นักแต่งเพลง นักดนตรี นักวิจารณ์ดนตรี ปัญญาเหล่านี้รวมถึงความไวในเรื่องจังหวะ ทำนอง เสียง ตลอดจนความสามารถในการเข้าใจและวิเคราะห์ดนตรี

6. ปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล (Interpersonal Intelligence) คือ ความสามารถในการเข้าใจ อารมณ์ ความรู้สึก ความคิด และเจตนาของผู้อื่น ทั้งนี้รวมถึงความไวในการสังเกต น้ำเสียง ใบหน้า ท่าทาง ทั้งยังมีความสามารถสูงในการรู้ถึงลักษณะต่างๆ ของสัมพันธภาพของมนุษย์ และสามารถตอบสนองได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ เช่น สามารถทำให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลปฏิบัติตาม

7. ปัญญาด้านความเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence) คือ ความสามารถในการรู้จักตนเอง และสามารถประพடுத்தตนได้จากความรู้จักตนนี้ ความสามารถในการรู้จักตัวตน ได้แก่ การรู้จักตัวเองตามความเป็นจริง เช่น มีจุดอ่อน จุดแข็ง ในเรื่องใด มีความรู้เท่าทัน อารมณ์ ความคิด ความปรารถนาของตน มีความสามารถในการฝึกฝนตนเอง และเข้าใจตนเอง

8. ปัญญาด้านธรรมชาติ (Naturalist Intelligence) คือ ความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ และปรากฏการณ์ธรรมชาติ เข้าใจความสำคัญของตนเองกับสิ่งแวดล้อม และตระหนักถึงความสามารถของตนที่จะมีส่วนช่วยในการอนุรักษ์ธรรมชาติ เข้าใจถึงพัฒนาการของมนุษย์และการดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย เข้าใจและจำแนกความเหมือนกันของสิ่งของเข้าใจการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงของสสาร

9. ปัญญาด้านอัตถวาทนิยม จิตนิยม หรือ การดำรงคงอยู่ของชีวิต (Existential Intelligence) เป็นปัญญาด้านสุดท้ายที่การ์ดเนอร์นำเสนอในปี ค.ศ.1999 ในหนังสือชื่อ Intelligence Reframed และสรุปว่าเป็นปัญญาในปี 2004 ในหนังสือ Changing Minds หมายถึง มีความไวและความสามารถในการจับประเด็นคำถามที่เกี่ยวกับการดำรงคงอยู่ของมนุษย์ สามารถรับรู้บทบาทและการดำรงคงอยู่ของตนเอง เข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาและการตั้งคำถามเพื่อยืนยันความเข้าใจและรับเกี่ยวกับตนเองอย่างลึกซึ้ง เข้าใจความสัมพันธ์ของร่างกาย จิตใจ และความเป็นจริงในโลก

สรุปได้ว่า ทฤษฎีพหุปัญญามีทั้งหมด 9 ด้าน ได้แก่ ปัญญาด้านภาษา ปัญญาด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ ปัญญาด้านมิติ ปัญญาด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว ปัญญาด้านดนตรี ปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล ปัญญาด้านความเข้าใจตนเอง ปัญญาด้านธรรมชาติและปัญญาด้านอัตถวายนิยม จิตนิยม

1.4 ลักษณะของบุคคลที่มีความสามารถทางด้านพหุปัญญา

สุปราณี ไกรวัตนุสรณ์; และคณาพร คมสัน (2544: 8 - 30) ได้อธิบายลักษณะของบุคคลที่มีความสามารถในด้านต่างๆ ตามทฤษฎีพหุปัญญาไว้ดังนี้

1. ลักษณะของบุคคลที่มีความสามารถในการใช้ภาษา มีดังนี้

- 1.1 ชอบฟังและโต้ตอบกับการพูดในรูปแบบต่างๆ ชอบเลียนแบบเสียง ภาษา การอ่านและการเขียนของผู้อื่น เรียนรู้โดยผ่านทักษะการฟัง การอ่าน การเขียน และการอภิปราย
- 1.2 มีความสามารถในการฟังในระดับความเข้าใจการถอดความ การตีความ และการจดจำในสิ่งที่ได้ฟัง
- 1.3 มีความสามารถในการอ่านระดับความเข้าใจการย่อความ การตีความ การอธิบาย การจดจำสิ่งที่อ่าน
- 1.4 มีความสามารถในการพูดต่อหน้ากลุ่มบุคคลหลายอาชีพ การพูดเพื่อจุดประสงค์ต่างๆ การใช้ภาษาพูดที่ง่ายต่อการเข้าใจ การพูดชักจูง การโน้มน้าว การพูดให้คนอื่นเชื่อถือในเวลาอันเหมาะสม
- 1.5 มีความสามารถในการเขียนได้ถูกต้องตามไวยากรณ์การสะกด การใช้เครื่องหมายวรรคตอน และการใช้คำศัพท์เพื่อสื่อความคิดได้ดี
- 1.6 มีสามารถในการเรียนภาษาอื่นๆ ได้ ใช้ทักษะทางภาษาทั้ง 4 ในการจดจำ การสื่อสาร การอภิปราย การอธิบายการชักจูง การสร้างความรู้ใหม่ การสร้างความหมายใหม่ๆ และสะท้อนให้ผู้อื่นเข้าใจธรรมชาติของภาษา
- 1.7 มีความพยายามในการฝึกฝนภาษาของตนให้เกิดความชำนาญ
- 1.8 มีความสนใจในกิจกรรมทางภาษา อันได้แก่ การเขียนบทความในวารสารต่างๆ
- 1.9 มีการสร้างสรรค์รูปแบบต่างๆ ทางภาษา อันได้แก่ งานเขียนหรือการพูดแนวใหม่ มีอารมณ์ขัน

2. ลักษณะของบุคคลที่มีความสามารถในการใช้เหตุผลและแนวคิดทางคณิตศาสตร์ได้แก่

2.1 รู้และเข้าใจหน้าที่ของสิ่งต่างๆ รอบตัว คำนวณและเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับปริมาณ เวลา เหตุผล เข้าใจสัญลักษณ์ที่เป็นนามธรรมเพื่อถ่ายทอดแนวคิดและสิ่งที่เป็นรูปธรรมได้ สามารถใช้ทักษะของการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีเหตุผล เข้าใจรูปแบบและความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ รอบตัว รู้จักตั้งสมมติฐานและทดสอบได้

2.2 สามารถใช้ทักษะทางคณิตศาสตร์ อันได้แก่ การประมาณ การคำนวณ การตีความเป็นสถิติ และการนำข้อมูลเป็นสัญลักษณ์ต่างๆ

2.3 ชอบคิดในแนวทางการคำนวณ เช่น การรวบรวมข้อมูล การตั้งสมมติฐาน การใช้สูตรอันเป็นรูปแบบ รู้จักยกตัวอย่างสิ่งที่ขัดแย้งกับกฎเกณฑ์ และชอบโต้เถียง โดยยืนกรานความถูกต้อง

2.4 แก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ

2.5 สนใจเลือกอาชีพที่เกี่ยวกับการคำนวณ เช่น นักบัญชี ผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์ นักกฎหมาย วิศวกร และนักเคมี

2.6 ชอบสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ๆ มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งทางด้านคณิตศาสตร์

3. ลักษณะของบุคคลที่มีความสามารถในด้านมิติ มีดังนี้

3.1 เรียนรู้ได้จากการมองเห็นและการสังเกต สามารถจำใบหน้า วัตถุ รูปร่าง สี รายละเอียดและฉาก

3.2 สามารถสืบค้นร่องรอยหรือวัตถุได้ เช่น การค้นหารอยเท้า หรือร่องรอยในป่า การขับรถตามเส้นทางจราจร

3.3 ใช้จินตนาการในการสร้างมโนภาพและรายละเอียด รวมทั้งใช้ในการเรียกความทรงจำกลับคืน

3.4 สามารถอ่านแผนภูมิ ตาราง แผนที่ ชอบเรียนสิ่งที่นำเสนอด้วยลายเส้นหรือสิ่งที่มองเห็นได้ สนุกกับการขีดเขียน การวาดภาพ การระบายสี การปั้น

3.5 มีความสามารถและสนุกกับการสร้างภาพ 3 มิติเป็นรูปทรงต่างๆ เช่น พับกระดาษเป็นรูปทรงต่างๆ สามารถมองวัตถุในมุมมองที่ต่างจากคนอื่น หรือมองเห็นสิ่งที่ซ่อนเร้นได้ สร้างสรรค์วัตถุจากสิ่งที่เป็นนามธรรม

3.6 สนใจมีทักษะในงานอาชีพศิลปิน นักถ่ายภาพ วิศวกร มัณฑนากร สถาปนิก นักออกแบบ นักบิน นักประดิษฐ์ สร้างงานศิลปะแนวใหม่ และพัฒนางานศิลปะดั้งเดิม

4. ลักษณะของบุคคลที่มีความสามารถในด้านการเคลื่อนไหวร่างกาย มีดังนี้

4.1 ชอบสำรวจสภาพแวดล้อมและสิ่งต่างๆ โดยใช้การสัมผัสการเคลื่อนไหว ชอบพัฒนาฝีมือโดยการประสานความสามารถของอวัยวะต่างๆ แข่งกับเวลา สามารถเรียนรู้และจดจำได้ดีจากการลงมือปฏิบัติและการมีส่วนร่วม

4.2 สนุกกับการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง อันได้แก่ การทัศนศึกษา การเล่นเกม การแสดงบทบาทสมมติ การสะสมสิ่งของและการออกกำลังกาย

4.3 มักแสดงความคล่องตัวในการทำงานโดยการสังเกตจากการเคลื่อนไหว การเดิน การหยิบจับสิ่งของ สัมผัสได้เร็วกับการเคลื่อนไหวรอบตัวและพร้อมเสมอในการโต้ตอบ สิ่งรอบข้าง มีทักษะและชอบมีส่วนร่วมที่จะแสดงออกในด้านการละคร การกีฬา การเต้นรำ กิจกรรมต่างๆ การเย็บปักถักร้อย งานปั้น งานฝีมือ การพิมพ์

4.4 เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับการแสดง การฝีมือ มีการแสดงออกอย่างมีทักษะคล่องตัว ถูกต้องแม่นยำ และสง่างาม

4.5 ปฏิบัติต่อการร่วมกิจกรรมใดๆ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างการใช้ร่างกายกับปัญญา มีความเข้าใจและใช้ชีวิตได้มาตรฐานตามสุขลักษณะ

4.6 มีแนวโน้มที่จะเลือกอาชีพด้านการกีฬา การเต้นรำ ศึกษกรรม และวิศวกรรม

4.7 สร้างสรรค์และคิดค้นพัฒนาทักษะทางกาย การเต้นรำ การกีฬา และกิจกรรมต่างๆ ที่ใช้ทักษะทางกายเป็นพื้นฐาน

5. ลักษณะของบุคคลที่มีความสามารถในด้านดนตรี มีดังนี้

5.1 ชอบ สนใจ และสนุกสนานกับเสียงต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัว อันได้แก่ เสียงมนุษย์ เสียงธรรมชาติ เสียงดนตรี

5.2 เมื่อได้ยินเสียงดนตรีมักจะต้องร้องตาม เต้นรำ เคาะเสียงเป็นจังหวะและวิจารณ์เพลงได้อย่างลึกซึ้ง เกี่ยวกับระดับเสียง เนื้อร้อง จังหวะ การใช้เสียงประกอบดนตรี และวัฒนธรรมของดนตรี

5.3 ชอบสะสมดนตรีและข้อมูลเกี่ยวกับดนตรี เช่น เทป ซีดี วีดีทัศน์ และชอบเครื่องเล่นดนตรี

5.4 พัฒนาความสามารถด้านการร้องเพลง การเล่นดนตรีด้วยตัวเอง หรือร่วมมือกับผู้อื่น

5.5 ใช้ศัพท์เฉพาะและสัญลักษณ์ต่างๆ ทางดนตรีได้

5.6 ชอบและสามารถแต่งเพลง และเล่นดนตรีได้ดีทันทีโดยมิได้เตรียมตัวล่วงหน้า

5.7 เข้าใจและสามารถตีความหมายของเนื้อเพลงและดนตรีที่ผู้แต่งต้องการสื่อได้

5.8 ชื่นชอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับดนตรีอันได้แก่ นักร้อง นักดนตรี เจ้าหน้าที่เทคนิค ด้านดนตรี นักแต่งเพลง ผู้ผลิตอุปกรณ์หรือเครื่องมือดนตรี ครู และผู้อำนวยการเพลง สร้างสรรค์เพลง และประดิษฐ์เครื่องดนตรี

6. ลักษณะของบุคคลที่มีความสามารถในด้านมนุษยสัมพันธ์ มีดังนี้

6.1 มีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวและกับผู้อื่น สามารถสร้างและรักษาภาพลักษณ์ของตนเองในสังคมได้ดี

6.2 รู้จักปรับเปลี่ยนวิธีการร่วมสังคมกับผู้อื่นทุกชนชั้นและอาชีพได้อย่างเหมาะสม

6.3 เข้าใจความรู้สึกความคิดสภาพการณ์ พฤติกรรมและแนวทางของชีวิตอย่างถ่องแท้

6.4 สวมบทบาทผู้นำและผู้ตามได้อย่างเหมาะสม

6.5 มีความสามารถเหนี่ยวนำใจคนให้เป็นไปตามต้องการ มีลักษณะผู้นำ

6.6 สามารถเข้าใจและสื่อสารกับบุคคลอื่นได้ดีโดยใช้คำพูดและกิริยาท่าทาง ช่วยเป็นสื่อกลางเพื่อช่วยประสานการทำงาน ความเข้าใจ ความคิดบุคคลอื่นและหน่วยงานต่างๆ

6.7 สามารถปรับตัวได้ดีตามสภาพแวดล้อมและกับบุคคลทุกชนชั้นและอาชีพ เข้าใจแง่มุมทางสังคมและการเมือง

6.8 สนใจอาชีพที่ต้องใช้ความสามารถด้านมนุษยสัมพันธ์อันได้แก่ครู นักสังคมสงเคราะห์ ที่ปรึกษา และนักการเมืองชอบพัฒนารูปแบบและระบบการอยู่ร่วมกันทางสังคม

7. ลักษณะของบุคคลที่มีความสามารถในการเข้าใจตนเอง เข้าใจระดับอารมณ์และความรู้สึกของตนเอง พัฒนาอารมณ์ตนเองให้เป็นไปในทางที่เหมาะสม รู้จักตั้งจุดมุ่งหมาย เป้าหมายของชีวิต ตั้งมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม สามารถทำงานได้ด้วยตนเอง สนใจใคร่รู้เกี่ยวกับชีวิต อันได้แก่ ความหมาย เป้าหมาย และสิ่งที่เกี่ยวข้องชีวิต ควบคุมการเรียนรู้และบุคลิกได้ดี ชอบค้นหาเกี่ยวกับตนเอง สามารถเล็งเห็นความซับซ้อนของกระบวนการภายในจิตของตนและได้กระจ่าง ตั้งมั่นที่จะเข้าใจถึงความแท้จริงของชีวิต มีอิทธิพลต่อบทบาทของผู้อื่น

ชัยพฤกษ์ เสรีรักษ์; และบังอร เสรีรัตน์ (2543: 7 - 9) ได้อธิบายถึงพฤติกรรมที่ปรากฏของบุคคลที่มีความสามารถแต่ละระดับไว้ดังนี้

1. คนที่มีความสามารถด้านภาษาจะทำการต่างๆ เหล่านี้ได้ดี ควรมีลักษณะดังนี้

1.1 สามารถจับใจความได้ดี จากการฟังสิ่งต่างๆ เหล่านี้ได้ดี

1.2 สามารถถ่ายทอดความคิดโดยการพูดได้ชัดเจน

1.3 สื่อสารได้ชัดเจนตรงประเด็น

1.4 สามารถอ่านหนังสือต่างๆ ได้ถูกต้อง เข้าใจความหมาย จับใจความได้ดี

1.5 เขียนถ่ายทอดความรู้สู่ใจ ความรู้ ข้อมูลได้ถูกต้องชัดเจน และสามารถเขียนถ่ายทอดได้หลากหลายแนวทาง

2. คนที่มีความสามารถด้านตรรกะ/คณิตศาสตร์ จะทำสิ่งต่างๆ เหล่านี้ได้ดี ควรมีลักษณะดังนี้

2.1 เป็นคนที่คิดเป็นระบบ มีเหตุผลในการคิด

2.2 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คือ คิดพิจารณาส่วนย่อยของประเด็นให้เห็นภาพชัดเจน

2.3 มีความสามารถในการคิดสังเคราะห์ คือ ประมวลเชื่อมโยงแง่มุมความคิด รวบรวม และประเด็นต่างๆ ให้เป็นเรื่องเดียวกัน

2.4 มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คือ นำเหตุผลข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อ

2.5 มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหา คือ การประมวลสาเหตุของปัญหา หาวิธีแก้ปัญหาที่หลากหลายและเลือกแนวทางที่สามารถแก้ปัญหาได้เกิดผล

2.6 มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คือ สามารถคิดได้คล่อง หลากหลาย แนวทางคิดได้แตกต่างจากคนอื่น คิดยืดหยุ่น ไม่ยึดติด

2.7 มีความสามารถในการใช้จำนวน เข้าใจความเป็นนามธรรมของจำนวน

2.8 มีทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์อย่างรอบด้าน ทั้งขั้นพื้นฐานและทักษะขั้นสูง

13 ทักษะ คือ

2.8.1 ทักษะขั้นพื้นฐานทางมี 6 ทักษะ ได้แก่

1. การสังเกต
2. การวัด
3. การจำแนกประเภท
4. การหาความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่กับพื้นที่ และพื้นที่กับเวลา
5. การความเห็นจากข้อมูล
6. การพยากรณ์

2.8.2 ทักษะขั้นสูงมี 5 ทักษะ ได้แก่

1. การตั้งสมมติฐาน
2. การกำหนดคำนิยามเชิงปฏิบัติการ

3. การกำหนดและควบคุมตัวแปร

4. การทดลอง

5. การตีความหมายของข้อมูลและการลงข้อสรุป

3. คนที่มีความสามารถด้านพื้นที่ จะทำสิ่งต่างๆ เหล่านี้ได้ดี ควรมีลักษณะดังนี้

3.1 สามารถวาดภาพในสมอง และออกแบบสิ่งต่างๆ ได้เหมาะสมกับจุดประสงค์ที่

ต้องการ

3.2 กะระยะได้แม่นยำ รู้เรื่องทิศทาง

3.3 วาดรูปได้ถูกต้องส่วน และสื่อความคิด ความรู้สึกผ่านรูปภาพได้ชัดเจนทั้งความคิด

เชิงรูปธรรมและความคิดเชิงนามธรรม

4. คนที่มีความสามารถด้านการเคลื่อนไหว จะทำสิ่งต่างๆ เหล่านี้ได้ดี ควรมีลักษณะ

ดังนี้

4.1 สามารถใช้กล้ามเนื้อได้คล่องแคล่ว ทั้งกล้ามเนื้อเล็กและกล้ามเนื้อใหญ่

4.2 ใช้อวัยวะของร่างกายสื่อสารท่าทาง ความคิด ความรู้สึกได้

4.3 ใช้กล้ามเนื้อเล็กได้อย่างคล่องแคล่วในการทำกิจกรรมต่างๆ อาทิ เย็บปักถักร้อย

และสลัก ฝ่าตัด เคลื่อนไหวนิ้วมือ ท่าทางต่างๆ

4.4 ใช้กล้ามเนื้อใหญ่ได้อย่างคล่องแคล่วในการทำกิจกรรมต่างๆ อาทิ การเล่น

กีฬา การเต้นตามจังหวะ การทำท่าประกอบ

4.5 ใช้อวัยวะของร่างกายสื่อสารและแสดงความคิด ความรู้สึกได้ เช่น การแสดง

ละคร การแสดงทำใบ้สื่อภาษา

5. คนที่มีความสามารถด้านดนตรี จะทำสิ่งต่างๆ เหล่านี้ได้ดี ควรมีลักษณะดังนี้

5.1 ไวต่อการรับรู้จังหวะและทำนอง

5.2 แยกแยะเสียง ทำนอง จังหวะ

5.3 แต่งเพลง สร้างสรรค์ทำนอง

5.4 สื่อสารความคิดออกมาเป็นเพลงหรือทำนองได้ดี

6. คนที่มีความสามารถด้านการเข้าใจคนอื่น จะทำสิ่งต่างๆ เหล่านี้ได้ดี ควรมีลักษณะ

ดังนี้

6.1 สามารถรับรู้อารมณ์ ความคิด ความรู้สึกของบุคคลต่างๆ รอบตัวได้

6.2 ปรับปฏิสัมพันธ์ให้เหมาะสมกับการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น

6.3 ทำงานกลุ่มได้ดี มีความเป็นผู้นำ เป็นสมาชิกกลุ่มที่ดี และรับรู้บทบาทตนเอง

ในแต่และสถานการณ์

7. คนที่มีความสามารถด้านรู้จักตนเอง จะทำสิ่งต่างๆ เหล่านี้ได้ดี ควรมีลักษณะดังนี้

7.1 นับถือตนเอง มั่นใจในตนเอง รู้จักเข้าใจจุดดี จุดด้อยของตนเอง

7.2 วางแผนการทำงานของตนเอง และหาแนวทางในการพัฒนาตนเองให้เก่งสูงสุด และพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ

7.3 มีวิธีการเปลี่ยนแปลงตนเองให้เหมาะสม และเตือนตนเองให้ทำงานตามที่วางแผนให้จบบรรลุเป้าหมาย

7.4 กระตุ้นตนเองให้ต่อสู้สรรคและอดทนต่อความลำบากกายและใจได้

8. คนที่มีความสามารถด้านการรอบรู้ธรรมชาติ จะทำสิ่งต่างๆ เหล่านี้ได้ดี ควรมีลักษณะดังนี้

8.1 มีความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ อย่างลึกซึ้ง ทั้งวงจรชีวิต สภาพปัจจุบัน การดูแลให้คงอยู่ และการทำให้ธรรมชาติที่เสียหายหมดไป

8.2 สามารถคาดคะเนสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อเงื่อนไขต่างๆ เปลี่ยนแปลง

8.3 มักจะอยู่ในธรรมชาติ หลงใหลในความงามของธรรมชาติ

จากได้อธิบายมา สามารถนำมาสรุปเป็นตารางวิเคราะห์ลักษณะพหุปัญญา ดังที่ เยาวพา เดชะคุปต์ (2541) แปลจาก Multiple Intelligences โดย Leonard Finkelstein; & Leila Finkelstein ได้ดังนี้

ตาราง 1 แสดงลักษณะพหุปัญญา

ปัญญา	ลักษณะ	ประเภทของบุคคล
1. ด้านภาษา (Linguistic Intelligence)	- เข้าใจคำสั่งและความหมายของคำ - ชอบอ่าน เขียน เล่าเรื่อง - ชอบสอนและชอบเรียน และเรียนได้ดีถ้ามีโอกาสได้พูดฟังและเห็น - มีอารมณ์ขัน - มีความจำดี จำสถานที่ วันเดือนปีและสิ่งละอันพันละน้อยได้ - สามารถวิเคราะห์ทางด้านภาษาได้ดี	- นักกวี - นักเรียน - นักพูด - นักโต้วาที
2. ด้านตรรกะ-คณิตศาสตร์ (Logical-Mathematical Intelligence)	- สามารถจำสิ่งที่ เป็นแบบแผนที่เป็นนามธรรมได้ - มีเหตุผลเชิงสรุปความสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ - ชอบทำการทดลอง ค้นหา คำตอบ ทำงานกับตัวเลข - หาคำตอบด้านรูปแบบ และความสัมพันธ์ - ชอบคณิตศาสตร์ คิดในเชิงเหตุผล และสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ดี - เรียนได้ดี โดยการจัดหมวดหมู่แยกประเภท	- นักวิทยาศาสตร์ - นักคณิตศาสตร์ - นักคิด - นักสถิติ

ตาราง 1 (ต่อ)

ปัญญา	ลักษณะ	ประเภทของบุคคล
3. ด้านมิติ (Spatial Intelligence)	- สามารถมองเห็นแง่มุมต่างๆ ได้ - เห็นความสัมพันธ์ของพื้นที่ - สามารถแสดงออกด้วยภาพ - สามารถมองเห็นรูปลักษณะของสิ่งต่างๆ - สามารถหาทิศทางในว่างได้ - สามารถจัดรูปฟอร์มต่างๆ ในสมองได้ - มีจินตนาการดี มองเห็นการเปลี่ยนแปลง อ่านแผนที่ แผนที่ภูมิได้ดี - เรียนได้ดีถ้าต้องใช้ จินตนาการ มีโอกาสใช้ความคิดอย่างอิสระ (ฝัน) ทำงานด้วยสีและสีกับภาพ - ชอบที่จะวาด สร้าง ออกแบบฝัน ศึกษา ภาพนิ่งภาพยนตร์ และทดลองกับเครื่องจักรกล	- นักเดินเรือ - นักบิน - ประติมากร - ศิลปิน/นักวาดภาพ - สถาปนิก
4. ด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว (Bodily-Kinesthetic Intelligence)	- สามารถควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกายรู้จักส่วนต่างๆ ของร่างกายและสามารถแสดงออกได้ - ชอบการเคลื่อนไหว สัมผัส พุด และใช้ ภาษาทางกาย (body Language) - ทำกิจกรรมที่ต้องใช้ร่างกาย เช่น กีฬา เต้นรำ การแสดง การประดิษฐ์สิ่งของได้ดี	- นักกีฬา - นักเต้นรำ - ศัลยแพทย์ - นักประดิษฐ์

ตาราง 1 (ต่อ)

ปัญญา	ลักษณะ	ประเภทของบุคคล
4. ด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว (Bodily-Kinesthetic Intelligence) (ต่อ)	- มีความสามารถในการแสดงท่าทางสามารถพัฒนาการทำงานของร่างกาย - เรียนได้ดีถ้ามีโอกาสสัมผัสเคลื่อนไหว และมีปฏิสัมพันธ์กับพื้นที่ว่าง และการสัมผัส	
5. ด้านดนตรี (Musical Intelligence)	- ชอบร้องเพลง ฟังเพลง ชอบเล่นดนตรีและตอบสนองต่อเสียงเพลง - แยกแยะจำทำนอง เรียนรู้จังหวะดนตรีได้เร็ว - เรียนรู้จังหวะ เสียง และดนตรีได้เร็ว - รู้จักโครงสร้างของดนตรี - โครงสร้างในการฟังเพลง - ไวต่อเสียง - คิดท่วงทำนอง/จังหวะได้ - สัมผัสคุณภาพของเสียงได้	- นักดนตรี - นักแต่งเพลง - วาทยกร - วิศวกร
6. ด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล (Interpersonal Intelligence)	- เข้าใจผู้อื่น นำผู้อื่น จัดกลุ่มสื่อสาร ระวังข้อพิพาทได้ - ทำงานเป็นกลุ่มได้ - แยกแยะความแตกต่างระหว่างบุคคลได้ - สามารถสื่อความหมายโดยไม่ใช้ภาษาพูดได้ - ชอบมีเพื่อนมากๆ ชอบพูดกับคน และร่วมสังสรรค์กับคนอื่น	- ครู - นักสังคมสงเคราะห์ - นักแสดง - นักการเมือง - พนักงานขายของ

ตาราง 1 (ต่อ)

ปัญญา	ลักษณะ	ประเภทของบุคคล
6. ด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล (Interpersonal Intelligence) (ต่อ)	- เรียนรู้ได้ดีมีโอกาสได้ร่วม ทำงานกับผู้อื่น หรือมีโอกาส สัมภาษณ์ผู้อื่น	
7. ด้านความเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence)	- สมานิติ - เป็นคนดีจิตใจอ่อนโยน - มีความเข้าใจตนเอง ชอบคิด ฝัน และหมกมุ่นอยู่กับความรู้สึกร/ ความคิดของตนเอง ให้สัญชาติ ญาณเป็นเครื่องนำทาง - ตระหนักและแสดงความรู้สึกร/ ของตนเองได้หลายๆ อย่าง - มีความรู้สึกเกี่ยวกับตัวตนของ ตนเอง - มีความคิดระดับสูงและมี เหตุผล - ชอบที่จะทำงานคนเดียว และ สนใจติดตามสิ่งที่ตนเองสนใจ เป็นพิเศษ เรียนรู้ได้ดีถ้ามีโอกาส ทำงานโดยลำพังทำโครงการ เดี่ยวๆ - แสวงหาความสำเร็จในความ สนใจและเป้าหมายของตนเอง และต้องการเป็นผู้สร้างสรรค์	- นักจิตวิทยา - ผู้นำทางศาสนา - นักปรัชญา
8. ด้านธรรมชาติ (Naturalist Intelligence)	- เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของ ธรรมชาติและปรากฏการณ์ของ ธรรมชาติ	- นักวิทยาศาสตร์ - นักธรรมชาติ

ตาราง 1 (ต่อ)

ปัญญา	ลักษณะ	ประเภทของบุคคล
8. ด้านธรรมชาติ (Naturalist Intelligence) (ต่อ)	- เข้าใจความสำคัญของตนเองกับสิ่งแวดล้อมและตระหนักถึงความสามารถของตนที่จะมีส่วนร่วมช่วยในการอนุรักษ์ธรรมชาติ - เข้าใจถึงพัฒนาการของมนุษย์และการดำรงชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย - เข้าใจและจำแนกความเหมือนกันของสิ่งของ - เข้าใจการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงของสาร	
9. ด้านอัตถภาวนิยม จิตนิยมหรือการดำรงคงอยู่ของชีวิต (Existential Intelligence)	- ความไวและความสามารถในการจับประเด็นคำถามที่เกี่ยวกับการดำรงอยู่ของมนุษย์ เช่น - ความหมายของชีวิต - ทำไมคนเราจึงตาย - เรามาอยู่ที่นี่ได้อย่างไร - ความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับตัวเอง (Deep Self-Awareness) - ความเข้าใจความสัมพันธ์ของร่างกายจิตใจและจิตวิญญาณ - ความเข้าใจสัจธรรมของโลกและชีวิต	

ที่มา: เยาวพา เดชะคุปต์ (แปล). (2541). "Multiple Intelligences" โดย Leonard Finkelstein; & Leilla Finkelstein. (2541). *เอกสารในการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง "ทักษะการคิดและรูปแบบการเรียนรู้ (Thinking Skill; & Learning Style)*. ณ ห้องประชุมตึกชาวนิสสระ ระหว่างวันที่ 6-8 กุมภาพันธ์ 2541. ปรับปรุงเพิ่มเติม.

1.5 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาปัญหา

การ์ตเนอร์ (อารี สัณห์วี. 2543; อ้างอิงจาก Gardner. 1983) ได้อธิบายไว้ว่าปัญหาจะพัฒนาขึ้นได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยต่อไปนี้

1. สภาพทางชีววิทยาของบุคคล อันได้แก่ กรรมพันธุ์ หรือการกระทบกระเทือนของสมอง ก่อนตั้งครรรภ์ ระหว่างตั้งครรรภ์ และเมื่อเกิดมาแล้ว
2. ประวัติชีวิตของแต่ละคน อันได้แก่ ประสบการณ์ที่มีกับพ่อแม่ ครู พี่น้อง และเพื่อนฝูง ซึ่งอาจจะเป็นประสบการณ์ที่ช่วยพัฒนาปัญญา หรือทำให้การพัฒนาปัญญาชะงักงัน
3. พื้นฐานทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ตลอดจนเวลาและสถานที่ที่เกิดและเติบโต จะมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมปัญญาบางด้านและไม่ส่งเสริมปัญญาบางด้าน

ตัวกระตุ้นและตัวบั่นทอนปัญญา

การ์ตเนอร์ (อารี สัณห์วี. 2543; อ้างอิงจาก Gardner. 1983) กล่าวว่า ประสบการณ์ที่ช่วยตกผลึก (ช่วยกระตุ้น) กับประสบการณ์ที่บั่นทอนเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาของปัญญา "ประสบการณ์ที่ช่วยตกผลึก" เป็นคำที่ เดวิด เฟลแมน แห่งมหาวิทยาลัยทัฟท์ได้คิดค้น และการ์ตเนอร์ ได้นำไปใช้อย่างกว้างขวาง ประสบการณ์ที่ช่วยตกผลึกเป็นจุดสำคัญในการพัฒนาปัญญาและความสามารถ ประสบการณ์นี้มักจะเกิดขึ้นตั้งแต่ปฐมวัย แต่ก็อาจจะเกิดขึ้นได้ระหว่างอายุต่างๆ ตัวอย่างเช่น อัลเบิร์ต ไอนสไตน์ นักวิทยาศาสตร์ที่สำคัญของโลก เมื่ออายุ 4 ขวบ พ่อเขาได้ให้เล่นกับเข็มทิศ เขาได้เล่าในชีวิตประวัติว่า เข็มทิศนี้ทำให้เขาสนใจอยากจะทำเรื่องของโลกและจักรวาลมาก ประสบการณ์ของเขาจึงปลูกความสามารถของเขาอยู่เสมอ ทำให้เขาเริ่มคิดและสนใจจักรวาลมาก ประสบการณ์ของเขาจึงปลูกความสามารถของเขาอยู่เสมอ ทำให้เขาเริ่มคิดและสนใจศึกษาตนเป็นนักวิทยาศาสตร์บันลือโลก จะเห็นได้ว่าประสบการณ์ที่ช่วยตกผลึกจะเป็นประสบการณ์ที่ปลูกเร้าปัญญาที่มีอยู่ให้พัฒนาจนถึงขั้นสูงสุดในทางตรงกันข้าม "ประสบการณ์ที่บั่นทอน" หมายถึง ประสบการณ์ที่ตัดรอนการพัฒนาของปัญญา เช่น ในช่วงโมฆะวิชาศิลปะครูพูดเยาะเย้ยผลงานศิลปะของท่านต่อหน้าเพื่อนๆ เหตุการณ์ครั้งนั้น อาจจะเป็นจุดที่ตัดพัฒนาการของปัญญาด้านมิติของท่านไปโดยสิ้นเชิง หรือ พ่อแม่ที่ตะโกนดุด่าเวลาที่ท่านเล่นเปียโน ท่านก็อาจจะไม่แตะต้องเปียโนอีกเลย ประสบการณ์บั่นทอนจะเป็นประสบการณ์ที่ทำให้คนรู้สึกโกรธ อาย กลัว หรือเกิดอารมณ์อันไม่พึงประสงค์ทั้งหลายอันสัมพันธ์กับปัญญา ความสามารถด้านใดก็จะบั่นทอนตัดรอน พัฒนาการของปัญญาและความสามารถทางด้านนั้น ๆ ประสบการณ์ต่อไปนี้จะเป็สิ่งแวดล้อมที่ช่วยพัฒนาหรือบั่นทอนการพัฒนาของปัญญา

1. การมีอุปการณ์เหมาะสมหรือครูดี เช่น ถ้าเกิดมาในครอบครัวที่ยากจนก็อาจจะไม่มีทุนที่จะซื้อเครื่องดนตรี หรือเข้าไปเรียนพิเศษวิชาดนตรี ปัญญาทางด้านดนตรีก็อาจจะไม่มีโอกาสได้แสดงออก

2. องค์ประกอบทางภูมิศาสตร์ - วัฒนธรรม เช่น ถ้าเป็นนักเรียนที่มีแนวโน้มและชอบวิชาคณิตศาสตร์ในขณะที่สังคมขณะนั้นกำลังส่งเสริมวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์อย่างสุดขีด มีการให้ทุนอย่างมากมาย ปัญญาทางด้านคณิตศาสตร์ก็จะได้รับการสนับสนุนได้มาก

3. องค์ประกอบทางภูมิศาสตร์ เช่น ถ้าเกิดมาในท้องถิ่นที่เป็นไร่ นา ก็จะได้พัฒนาปัญญาทางกายมากกว่าคนที่เกิดในคอนโดมิเนียมชั้นที่ 30 บนถนนเจริญกรุง

4. องค์ประกอบทางครอบครัว เช่น ถ้าอยากจะเป็นศิลปินนักวาดแต่พ่อแม่ต้องการให้เป็นนักกฎหมาย บางทีอิทธิพลของพ่อแม่ทำให้ต้องพัฒนาทางด้านภาษา ส่วนปัญญาด้านศิลปะอาจจะไม่ได้รับการสนับสนุนเลย

5. องค์ประกอบด้านสถานการณ์ เช่น เมื่อเล็กๆ ต้องดูแลน้องเพราะเป็นครอบครัวใหญ่ จึงไม่มีเวลาที่จะพัฒนาปัญญาหรือความสามารถพิเศษใดๆ (อารี สันทนต์. 2543: 14 - 15)

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาปัญญาของเด็กได้แก่ การส่งเสริมจากพ่อแม่ ครู เพื่อน หรือบุคคลต่างๆ ที่ได้แก่ๆ ได้มีปฏิสัมพันธ์ การอยู่ในสังคมสิ่งแวดล้อมที่ดีและประสบการณ์ต่างๆ ที่เด็กได้รับ

1.6 แนวทางการส่งเสริมพัฒนาปัญญาในด้านต่างๆ

สุปราณี ไกรวัฒนุสรณ์; และ คณาพร คมสัน (2544: 9 - 33) ได้อธิบายแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาปัญญาแต่ละด้านไว้ดังต่อไปนี้

1.6.1 แนวทางการส่งเสริมความสามารถทางด้านภาษา

1.6.1.1 พิจารณาภาษาของผู้เรียนเพื่อใช้เป็นข้อมูลการสอน

1.6.1.2 การจัดชั้นตอนการสอนเป็นไปตามพัฒนาการตามธรรมชาติของผู้เรียน

1.6.1.3 สร้างทักษะทางภาษาให้เป็นไปตามพัฒนาการ และปรับแต่งการสอน

สอดคล้องกับเนื้อหาความรู้และการพัฒนาทางภาษา

1.6.1.4 นำวรรณกรรมมาใช้ในการสอนภาษา

1.6.1.5 การสอนต้องหลอมรวมทักษะทางภาษาทั้ง 4 ด้าน คือ ฟัง พูด อ่าน เขียน โดยไม่แยกสอนเป็นทักษะเดี่ยวๆ

1.6.1.6 ใช้ประสบการณ์ชีวิตของผู้เรียนมาเชื่อมโยงกับนักเรียนในการสอนทักษะการอ่านและทักษะการเขียน

- 1.6.1.7 ให้เรียนรู้ความหมายของคำที่น่าสนใจใหม่ๆ ในแต่ละวัน และฝึกใช้ในการสนทนา
- 1.6.1.8 เล่นเกมที่เกี่ยวกับการใช้คำต่างๆ เช่น ปริศนาอักษรไขว้ สแครปเบิ้ล เป็นต้น
- 1.6.1.9 ดูละครโทรทัศน์หรือเรื่องราวการสืบสวนแล้วเขียนหรือวาดคะเนเหตุการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต
- 1.6.1.10 สนทนาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น มีการถาม การอภิปราย หรือการโต้เถียง
- 1.6.1.11 นำเสนอหัวข้อเรื่องที่น่าสนใจและเรื่องที่ชอบตื่นเต้น เช่น ความคิดเห็นทางการเมือง หนังสือที่อ่าน หรือพูดถึงใครสักคนที่เรารู้จัก
- 1.6.2 แนวทางในการส่งเสริมความสามารถทางการใช้เหตุผล/ การคิดคำนวณ
- 1.6.2.1 ฝึกจัดกลุ่มสิ่งของโดยให้หาเหตุผลที่จัดหมวดหมู่ของสิ่งนั้น เช่น ดูจากขนาดรูปร่าง สี ประโยชน์ใช้สอย เป็นต้น
- 1.6.2.2 ฝึกจัดทำโครงการซึ่งดำเนินตามขั้นตอน เช่น การจัดสร้างสิ่งต่างๆ การประกอบอาหาร
- 1.6.2.3 ฝึกหาตัวเลขที่ขาดหายไปในลักษณะของเลขอนุกรม
- 1.6.3 แนวทางในการส่งเสริมความสามารถทางการมอง
- 1.6.3.1 ฝึกมองดูเมฆกับเพื่อนๆ เพื่อจินตนาการว่ามีลักษณะคล้ายกับสิ่งต่างๆ เช่น รูปสัตว์ ใบหน้าคน หรือสิ่งอื่นๆ
- 1.6.3.2 ฝึกใช้จินตนาการและอธิบายความแตกต่างของประวัติศาสตร์ในสมัยต่างๆ หรือจินตนาการ ว่าได้มีการพูดคุยกับวีรบุรุษ วีรสตรี จินตนาการคุณลักษณะของตัวละครจากวรรณคดี
- 1.6.3.3 พยายามที่จะแสดงออกถึงความรู้สึกโดยการระบายสี ปั้น โดยจินตนาการที่แตกต่างกัน รูปแบบ รูปร่าง การออกแบบ และสี
- 1.6.4 แนวทางในการส่งเสริมความสามารถในการเคลื่อนไหว
- 1.6.4.1 ฝึกใช้มือโดยไม่ต้องสั่งการทำสิ่งต่างๆ ที่เป็นกิจวัตรประจำวัน เช่น การแปรงฟัน รับประทานอาหาร ดัดกระดาษเลื้อย เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่เด็กสามารถทำได้
- 1.6.4.2 พยายามที่จะใช้การแสดงออกท่าทางเพื่อแสดงความคิดเห็นหรือแสดงความรู้สึก
- 1.6.4.3 หลังจากการเสนอรายงาน ให้นักเรียนได้แสดงปฏิกิริยาโต้ตอบโดยแสดงอาการปฏิกิริยาของร่างกาย

1.6.5 แนวทางในการส่งเสริมความสามารถทางด้านดนตรี

1.6.5.1 จัดทำรายการประเภทต่างๆ ของดนตรี

1.6.5.2 ฟังเพลงหลายๆ ครั้งและจดบันทึกไว้ว่าทำให้เกิดความรู้สึกอย่างไร

1.6.5.3 คิดถึงเรื่องที่ต้องการจำหรือบางเรื่องที่ต้องการสอนคนอื่น

1.6.5.4 พยายามที่จะแสดงความรู้สึกต่างๆ โดยการใช้เสียงไม่ต้องพูด การทดลองความดังที่ต่างกันเพื่อใช้ในการสื่อสารบอกถึงความรู้สึก

1.6.5.5 ฟังเสียงจากธรรมชาติ เช่น เสียงลม เสียงฝน และแสดงความรู้สึกจากเสียงที่ได้ฟัง

1.6.5.6 ฟังอ่านเรื่องต่างๆ โดยใช้เสียงที่ต่างกันใช้ดนตรีประกอบเหมือนการแสดงละคร

1.6.6 แนวทางในการส่งเสริมความสามารถทางด้านความเข้าใจผู้อื่น

1.6.6.1 พยายามฟังที่จะรับฟังเสียงจากความคิดเห็นของผู้อื่น อดทนฟังโดยไม่พูดขัดจังหวะ ถามคำถามเป็นระยะๆ ให้ข้อเสนอแนะที่เหมาะสม จัดลำดับชั้นความคิดของผู้อื่นเพื่อตรวจสอบความเข้าใจของตนเอง

1.6.6.2 ฟังเผื่อดูพฤติกรรมทั้งด้านบวกและด้านลบของคน ว่าคนเหล่านั้นกำลังคิดอะไร และรู้สึกอย่างไร โดยไม่ต้องใช้การสื่อสารทางวาจา

1.6.7 แนวทางในการส่งเสริมความสามารถทางด้านความเข้าใจตนเอง

1.6.7.1 เก็บบันทึกรายงานที่สะท้อนถึงความคิด ความรู้สึก การหยั่งเห็นและเหตุการณ์สำคัญๆ ในแต่ละวัน โดยพยายามใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เช่น การเขียน วาดภาพ การร้องเพลง การระบายสี เป็นต้น

1.6.7.2 ทำตัวเป็นผู้สังเกตการณ์ที่อยู่ภายนอกและเฝ้าดูความคิดของตนเอง ความรู้สึกและอารมณ์ สังเกตรูปแบบการแสดงออกของอารมณ์ในสถานการณ์ต่างๆ เช่น รูปแบบของความโกรธ การเล่น หรือความตื่นเต้น

1.6.7.3 ประเมินยุทธวิธีการคิดของตนเองในรูปแบบสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ตัวอย่าง เช่น ปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อเราทำสิ่งต่างๆ โดยการวางแผนอย่างดีแล้ว หรือเมื่อเกิดวิกฤตการณ์จะตัดสินใจทำอะไรเมื่อมีทางเลือกหลายๆ ทาง เป็นต้น

1.6.7.4 จัดทำกราฟแสดงอารมณ์ แสดงให้เห็นจุดสูงสุดและจุดต่ำสุดในแต่ละวัน บันทึกเหตุการณ์ที่ทำให้เราเกิดอารมณ์ที่แตกต่างกัน

บังอร เสรีรัตน์ (2544: 25 - 28) ได้แสดงเสนอกิจกรรมในการพัฒนาความเก่งแต่ละด้านไว้ดังนี้

ตาราง 2 แสดงกิจกรรมพัฒนาพหุปัญญา

ความเก่ง	กิจกรรม	สถานการณ์/สื่อที่สนับสนุน
ภาษา	- รับข้อมูลโดย ฟัง อ่าน - แสดงออกโดยพูด เขียน สื่อสารความคิด ให้จินตนาการ ผลงาน - บทความ บทกลอน ข้อเขียน คำคม	- หนังสือ เกมทางภาษา - สถานการณ์ที่ทำให้ได้ใช้ภาษา เช่น การได้วาที การอภิปราย
ตรรกะ	- รับข้อมูลโดย สังเกต สัมผัส นับ จำนวน - แสดงออกโดยการจัด สถานการณ์ให้คิดอย่างเป็นระบบ การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ การหา คำตอบ การวิจัย การทำโครงการ ผลงาน - ความรู้ใหม่ สิ่งประดิษฐ์ คำตอบ	- สถานการณ์ที่เป็นปัญหาให้หาคำตอบที่เกิดจากการคิดอย่างเป็นระบบ คำนวณทดลอง สร้างสรรค์แนวทางใหม่ - ผลงานประดิษฐ์ - เกมที่ต้องใช้ความคิด แก้ปัญหาสร้างสรรค์ - เอกสารเกี่ยวกับข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์

ตาราง 2 (ต่อ)

ความเก่ง	กิจกรรม	สถานการณ์/สื่อที่สนับสนุน
พื้นที่	- รับข้อมูลโดยการศึกษา รูปภาพผลงานศิลปะที่ดีเด่นดู ประสบการณ์การใช้เส้น สี รูปทรงที่เหมาะสม - แสดงออกโดยการวาดภาพ ออกแบบสิ่งต่างๆ ผลงาน - วาดภาพ ผลงานการออกแบบ สิ่งต่างๆ	- อุปกรณ์ศิลปะ - หนังสือ วิดีทัศน์เกี่ยวกับศิลปะ - ผลงานทางศิลปะที่ดีเด่น - เครื่องมือ เครื่องใช้ที่สามารถ ฝึกฝน สร้างสรรค์ผลงาน - เวที หรือสถานการณ์ที่ สามารถแสดงความสามารถ และผลงาน
ดนตรี	- รับข้อมูลโดยฟังเพลงที่มี จังหวะของดนตรี ทำนองและ เนื้อร้องที่หลากหลาย - แสดงออกโดยแยกแยะความ แตกต่างของเสียงดนตรี ร้อง เพลง ตบมือตามจังหวะ แต่ง เพลงใส่ทำนองต่างๆ ผลงาน - เพลงที่แต่ง เพลงที่ร้องได้	- เทปเพลง - เครื่องดนตรี - การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเติมเต็มความรู้จากนักดนตรี และครูผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญ - เวทีให้แสดงความสามารถ - การฟังดนตรีจากวงดนตรีที่มี ความชำนาญความสามารถ
การเคลื่อนไหว	- รับข้อมูลโดยการดูกีฬา ดูการ ทำงานที่ใช้กล้ามเนื้ออย่างมี ทักษะ - แสดงออกโดยการท่าท่า ประกอบเพลงหรือจังหวะการ เล่นกีฬา การแสดงละครสื่อ ภาษา การใช้กล้ามเนื้อเล็ก ประดิษฐ์สิ่งต่างๆ	- สถานการณ์ให้แสดงละคร แสดงท่าทางสื่อความคิด - อุปกรณ์กีฬา เพลงประกอบ ท่าแสดง - การให้เรียนรู้การใช้ภาท่าทาง จากผู้เชี่ยวชาญ

ตาราง 2 (ต่อ)

ความเก่ง	กิจกรรม	สถานการณ์/สื่อที่สนับสนุน
การเคลื่อนไหว (ต่อ)	ผลงาน - สิ่งประดิษฐ์ - ผลการเล่นกีฬา ละคร	- สื่อ อุปกรณ์ฝึกฝนกล้ามเนื้อเล็ก เช่น ดินน้ำมัน อุปกรณ์การประดิษฐ์ การจักสาน ฯลฯ - เกม
การรู้จักตนเอง	- รับข้อมูลโดยดูแนวทางในการพัฒนาตนเองของบุคคลต่างๆ - ฝึกทำงานคนเดียว สำนวญข้อดีข้อด้อยของตนเองพิจารณาตนเองเปรียบเทียบกับสิ่งต่างๆ - แสดงออกโดยวางแผนการพัฒนาคำต้องการของตนเองวางแผนการนำความเก่งมาใช้ให้เหมาะสม ผลงาน - แผนในการสร้างสรรค์งานและพัฒนาตนเองให้เก่งขึ้น	- แบบอย่างการพัฒนาตนเองของบุคคลที่ประสบความสำเร็จ - เวลาในการอยู่และทำงานคนเดียว - การทำบันทึกการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ - การได้รับข้อมูลย้อนกลับจากบุคคลอื่นรอบตัว
ความเข้าใจบุคคลอื่น	- รับข้อมูลโดยสังเกตการณ์ทำงานร่วมกันที่ประสบความสำเร็จแล้ววิเคราะห์กำหนดเป็นแนวทางการทำงานของตนเองร่วมกับคนอื่น - แสดงออกโดยทำงานกลุ่มร่วมกับคนอื่น และวิเคราะห์การทำงานร่วมกันบทบาทของบุคคลในกลุ่ม ผลงานที่ได้รับแล้วปรับเปลี่ยนเป็นแนวทางการทำงาน	- สถานการณ์ให้ทำงานกลุ่มและวิเคราะห์การทำงานอยู่เสมอ - หนังสือ เรื่องราวที่น่าเสนอเกี่ยวกับการทำงานกลุ่มได้ดี - การได้รับข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับการทำงานกลุ่มได้ดี - การได้รับข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับผลการทำงานกลุ่มและกระบวนการทำงานกลุ่ม

ตาราง 2 (ต่อ)

ความเก่ง	กิจกรรม	สถานการณ์/สื่อที่สนับสนุน
	ผลงาน	
ความเข้าใจบุคคลอื่น (ต่อ)	- ผลการทำงานกลุ่มปฏิสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล	
	- รับข้อมูลโดยเรียนรู้สิ่งต่างๆ ในสภาพแวดล้อมที่เป็น ธรรมชาติ เรียนรู้เรื่องราว เกี่ยวกับธรรมชาติ ทั้งพืชสัตว์ ปรากฏการณ์ธรรมชาติอย่าง ลึกซึ้ง	- สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ เอื้อต่อการเรียนรู้ - หนังสือ วีดิทัศน์เกี่ยวกับ ธรรมชาติ - บุคคลที่มีความรอบรู้เรื่อง ธรรมชาติ
การรอบรู้ธรรมชาติ	- แสดงออกโดยวิเคราะห์ พิจารณาวางจรชีวิตของสิ่งต่างๆ คาดคะเนแนวโน้มความเป็นไป และความเปลี่ยนแปลงของสิ่ง ต่างๆ ในธรรมชาติ	
	ผลงาน	
	- ความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ใน ธรรมชาติ	
	- ผลการวิเคราะห์สภาพของสิ่ง ต่างๆ ในธรรมชาติ	
	- การคาดคะเน แนวโน้ม และ ความเป็นไป และการ เปลี่ยนแปลง	

ที่มา: บังอร เสรีรัตน์. (2544). *เก่งหลากหลายแนวทางการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนา
พหุปัญญา*. หน้า 25 - 28.

สรุปได้ว่า แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาในด้านต่างๆ สามารถพัฒนาได้ ซึ่งเกิดจากการจัดประสบการณ์ที่หลากหลายให้กับเด็ก และเด็กได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงจากประสบการณ์โดยตรง เพื่อให้เด็กได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตัวของตัวเอง ตามที่สนใจ และถนัด และแสดงพฤติกรรมออกมา

1.7 รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้

รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ (The Multiple Intelligences Model for Learning) หรือรูปแบบ ACACA เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เยาวพา เดชะคุปต์ (2551: 52 - 54) ได้พัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาพหุปัญญาขึ้น ผ่านขั้นตอนกระบวนการวิจัยและพัฒนา โดยมีพื้นฐานจากทฤษฎีพหุปัญญา ของโฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ การจัดประสบการณ์ตามแนวรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ เป็นการดำเนินการตามหลักการ 5 ขั้น โดยใช้อักษรย่อว่า ACACA ดังนี้

ขั้นที่ 1 A (Active Learning)

ขั้นผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองอย่างมีชีวิตชีวา

ขั้นที่ 2 C (Cooperation Learning)

ขั้นการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นในกลุ่มย่อย

ขั้นที่ 3 A (Analysis)

ขั้นการวิเคราะห์กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ 4 C (Constructivism)

ขั้นการสรุปและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

ขั้นที่ 5 A (Application)

ขั้นการนำสิ่งที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีความหมายในชีวิตจริง

รายละเอียดแต่ละขั้นตอน มีดังนี้

1. ขั้นการลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Active Learning) การเรียนรู้ตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ คือ การให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Hands-on) โดยการทดลอง ค้นคว้า ในรูปของการเล่นเกม การปฏิบัติจริง การไปทัศนศึกษา การแก้ปัญหา ฯลฯ หรือที่เรียกกันว่า การเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Learning)

2. ขั้นการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มร่วมกับผู้อื่น (Cooperation Learning) การเรียนรู้ที่ดีที่สุดเกิดจากการที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยการที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเล่น การทำงาน และการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น หรือจากการทำงานกลุ่ม

3. ขั้นการวิเคราะห์กิจกรรมการเรียนรู้ (Analysis) การเรียนรู้ที่ดี และมีประสิทธิภาพ จะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนสามารถรับรู้ และวิเคราะห์ความรู้สึกและประสบการณ์ของตนเอง ว่าทำอะไรไป และรู้สึกอย่างไร และเกิดการเรียนรู้อะไร อย่างไร

4. ขั้นการสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง (Constructivism) การให้ผู้เรียนสรุปสิ่งที่เรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง หรือที่เรียกว่า ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง จะทำให้การเรียนรู้ที่มีความหมายสำหรับผู้เรียนมากกว่าการเรียนรู้โดยการท่องจำจากตำรา หรือทำแบบฝึกหัดแต่เพียงอย่างเดียว

5. ขั้นการนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีความหมาย (Application) การเรียนรู้ที่แท้จริง คือการที่ผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้นั้นไปประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหา หรือกับสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง

สรุปได้ว่า รูปแบบทฤษฎีการเรียนรู้เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ได้วิเคราะห์กิจกรรมการเรียนรู้ ได้สร้างองค์ความรู้ให้ตนเอง และได้นำสิ่งที่เรียนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

1.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีทฤษฎีปัญญา

งานวิจัยต่างประเทศ

สวินเนย์ (สันติศักดิ์ ผาผาย. 2546: 32; อ้างอิงจาก Sweeney. 1998) ทำการศึกษาเรื่อง "Multiple Intelligences: Enhancing Self-Esteem and Improving Academic Achievement" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน การแสดงออกของนักเรียนที่อาศัยอยู่ในเมืองรัฐฟลอริดา โดยใช้ทฤษฎีทฤษฎีปัญญา ของการ์ดเนอร์ เป็นการศึกษาประสิทธิภาพของนักเรียนระดับอนุบาล จำนวน 19 คน โดยใช้เวลาศึกษา 18 สัปดาห์ จากการวิจัยพบว่าในระหว่างการเรียนมีจำนวนนักเรียนมากที่แสดงให้เห็นว่ามีความสามารถทางสติปัญญาในด้านต่างๆ สูงขึ้น

ซิลเวอร์ (สิรินทร์ ลัดดาภิรมย์. 2551: 30; อ้างอิงจาก Silver. 1995) ศึกษาการผสมผสานระหว่างแนวคิดทฤษฎีทฤษฎีปัญญาเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดทฤษฎีทฤษฎีปัญญาช่วยให้ค้นพบศักยภาพของเด็กและรูปแบบการเรียนรู้เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้

แม็ตเสน (1997: 4255 - A) ศึกษาเพื่อกำหนดว่าเด็กก่อนวัยเรียนอายุระหว่าง 2 - 4 ปี แสดงให้เห็นพหุปัญญาในขณะที่เข้าศูนย์ดูแลเด็กเล็กในรัฐแบรสกาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อให้ค้นพบว่าเด็กก่อนวัยเรียนแสดงให้เห็นความชอบพหุปัญญาหรือไม่ และเพื่อให้ค้นพบว่าความชอบเหล่านั้นควมคุมไปกับการเรียนรู้จำเพาะหรือไม่ การวิเคราะห์เชิงคุณภาพทฤษฎีพื้นฐานเกี่ยวข้องกับเก็บข้อมูลระหว่างเวลาที่ตนเองเลือก สรุปผลการศึกษาพบว่า เด็กก่อนวัยเรียนแต่ละคนแสดงให้เห็นคุณลักษณะอย่างน้อยที่สุดพหุปัญญาใน 3 ด้าน ที่ดีความเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างแต่ละบุคคลหรือสไตล์ส่วนบุคคล

งานวิจัยในประเทศ

สันติศักดิ์ ผาผาย (2546: 75) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมโดยใช้รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้มีความสามารถทางสติปัญญา 8 ด้าน ได้แก่ ความสามารถทางด้านภาษา ความสามารถทางด้านตรรกะ/คณิตศาสตร์ ความสามารถทางด้านมิติสัมพันธ์ ความสามารถทางด้านร่างกาย และการเคลื่อนไหว ความสามารถทางด้านดนตรี ความสามารถทางด้านการเข้าใจผู้อื่น ความสามารถทางด้านการเข้าใจตนเองและความสามารถทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามแนวทฤษฎีของโฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ สูงขึ้นตามนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกช่วงการเปรียบเทียบ และความสามารถทางสติปัญญาทุกด้านมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่สูงขึ้นตลอดช่วงเวลาของการจัดกิจกรรม

ขวัญจิรา ภูสังข์ (2547: 53) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาที่ได้รับการจัดประสบการณ์ปฏิบัติการทดลองประกอบอาหารตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ปฏิบัติการทดลองประกอบอาหารตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้มีความสามารถทางพหุปัญญาสูงขึ้นทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับที่ .05 และความสามารถทางพหุปัญญา มีการเปลี่ยนแปลงไปทางสูงขึ้น ยกเว้นสติปัญญาที่ 4, 6 และ 8 พฤติกรรมความสามารถทางพหุปัญญา คงที่

วิไลดา พงศ์ธราธิก (2547: 50) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นไทยกลางแจ้ง ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นไทยกลางแจ้ง มีความสามารถทางพหุปัญญาสูงขึ้นทุกด้าน ได้แก่ ความสามารถทางด้านภาษา ความสามารถทางด้านตรรกะ/คณิตศาสตร์ ความสามารถทางด้านมิติสัมพันธ์ ความสามารถทางด้านร่างกาย และการเคลื่อนไหว ความสามารถทางด้านดนตรี ความสามารถทางด้านการเข้าใจผู้อื่น ความสามารถทางด้านการเข้าใจตนเองและความสามารถทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พิมพ์พรณ ทองประสิทธิ์ (2548: 76) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมโดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมโดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มีความสามารถทางพหุปัญญาทุกด้าน ได้แก่ ความสามารถทางด้านภาษา ความสามารถทางด้านตรรกะ/คณิตศาสตร์ ความสามารถทางด้านมิติสัมพันธ์ ความสามารถทางด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว ความสามารถทางด้านดนตรี ความสามารถทางด้านการเข้าใจผู้อื่น ความสามารถทางด้านการเข้าใจตนเองและความสามารถทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสูงขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกช่วงของการเปรียบเทียบ และความสามารถทางพหุปัญญาทุกด้านมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่สูงขึ้น ตลอดช่วงเวลาของการจัดกิจกรรม

ปราณี อุปฮาด (2550) ศึกษาการคิดเชิงเหตุผลของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ มีการคิดเชิงเหตุผลหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วันดี สุตสิน (2550) ศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมโดยใช้รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยหลังจากได้รับการจัดกิจกรรมโดยใช้รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ มีความสามารถในการแก้ปัญหาตนเองที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นของเด็กมีค่าสูงขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุทธิธนา ชันอาสา (2550) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการเด็กปฐมวัยมีความสามารถทางพหุปัญญาทุกด้าน ได้แก่ ด้านภาษา ด้านตรรกะ/คณิตศาสตร์ ด้านมิติ ด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว ด้านดนตรี ด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล ด้านความเข้าใจตนเอง ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกช่วงของการเปรียบเทียบ

หทัยรัตน์ ทรวงทอง (2550) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมโดยใช้การสอนแบบจิตปัญญา มีความสามารถทางพหุปัญญาในทุกด้าน ได้แก่ ความสามารถด้านภาษา ความสามารถด้านตรรกะ-คณิตศาสตร์ ความสามารถด้านมิติ ความสามารถด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว ความสามารถด้านดนตรี ความสามารถด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล ความสามารถด้านความเข้าใจตนเอง และความสามารถด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในบางช่วงของการเปรียบเทียบ และความสามารถทางพหุปัญญาทุกด้านมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่สูงขึ้น ตลอดช่วงเวลาของการจัดกิจกรรม

ชมพูนุท ศุภผลศิริ (2551: บทคัดย่อ) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการทำหนังสือเล่มใหญ่ การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมการทำหนังสือเล่มใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า หลังจากได้รับการจัดกิจกรรมการทำหนังสือเล่มใหญ่เด็กปฐมวัยมีความสามารถทางพหุปัญญาสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

รัตนภรณ์ ภูธรเลิศ (2551: 83) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการละครโดยใช้รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการละครโดยใช้รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้มีความสามารถทางสติปัญญาทุกด้าน ได้แก่ ความสามารถทางด้านภาษา ความสามารถทางด้านตรรกะ/คณิตศาสตร์ ความสามารถทางด้านมิติสัมพันธ์ ความสามารถทางด้านร่างกาย และการเคลื่อนไหว ความสามารถทางด้านดนตรี ความสามารถทางด้านการเข้าใจผู้อื่น ความสามารถทางด้านการเข้าใจตนเอง ความสามารถทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความสามารถด้านอัตถวายนิยม จิตนิยม หรือการดำรงคงอยู่ของชีวิตสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สิรินทร์ ลัดดากลม (2551: 93) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การจัดกิจกรรมทัศนศึกษาโดยใช้รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การจัดกิจกรรมทัศนศึกษาโดยใช้รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ มีความสามารถทางพหุปัญญา ด้านภาษา ความสามารถทางด้านมิติ ความสามารถทางด้านร่างกาย และการเคลื่อนไหว ความสามารถทางด้านดนตรี ความสามารถด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล ความสามารถทางด้านการเข้าใจตนเองและความสามารถทางด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสูงขึ้น จากความสามารถระดับต่ำ เป็นความสามารถระดับปานกลาง และความสามารถระดับสูง และพบความสัมพันธ์ของความสามารถทางพหุปัญญาในแต่ละช่วงเวลาระหว่างการทดลอง ยกเว้นความสามารถทางด้านตรรกะ/คณิตศาสตร์ที่ไม่พบการเปลี่ยนแปลง

อัญชุลีกร อัมพรดล (2551 : 71) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยโดยการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยโดยการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์โดยใช้รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ มีความสามารถทางพหุปัญญาทุกด้าน ได้แก่ปัญญาด้านภาษา ปัญญาด้านตรรกะ-คณิตศาสตร์ ปัญญาด้านมิติ ปัญญาด้านร่างกาย และการเคลื่อนไหว ปัญญาด้านดนตรี ปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล ปัญญาด้านความเข้าใจตนเอง ปัญญาด้านธรรมชาติสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกช่วงของการเปรียบเทียบและความสามารถทางพหุปัญญาทุกด้านมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่สูงขึ้นตลอดช่วงเวลาของการจัดกิจกรรม

จากงานวิจัยที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การจัดกิจกรรมตามบริบทต่างๆ และใช้รูปแบบ
พหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ สามารถพัฒนาเด็กได้ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแหล่งการเรียนรู้

2.1 ความหมายของแหล่งการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการ (2542: 20) กล่าวว่า “แหล่งการเรียนรู้” หมายถึง ห้องสมุด
ประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และ
เทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งเรียนรู้อื่น

กรมสามัญศึกษา (2544: 6) กล่าวว่า “แหล่งเรียนรู้” หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร
สารสนเทศ แหล่งความรู้ทางวิชาการ และประสบการณ์ที่สนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่เรียน ใฝ่รู้
แสวงหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องจากแหล่งต่างๆ เพื่อ
เสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒน์เศรษฐ (2544: 28) กล่าวถึง “แหล่งการเรียนรู้” คือ ถิ่น ที่อยู่ บริเวณ
ที่เกิด แห่งที่ หรือศูนย์รวมความรู้ที่ให้เข้าใจไปศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจและความชำนาญ ตาม
ความหมายนี้ แหล่งเรียนรู้จึงอาจเป็นได้ทั้งสิ่งที่เป็นธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นได้ทั้งบุคคล
สิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต

สามารถ รอดสำราญ (2546: 19) กล่าวว่า “แหล่งเรียนรู้” หมายถึง สิ่งที่มีชีวิตและไม่มี
ชีวิต ได้แก่ บุคคล สถานที่ต่างๆ แหล่งวิทยาการธรรมชาติ สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง
วัฒนธรรม และเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ ที่เสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคล
แห่งการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยประสบการณ์ตรงเพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

ดำริ บุญชู (2548: 27) กล่าวว่า “แหล่งการเรียนรู้” หมายถึง แหล่งข้อมูล ข่าวสาร
ความรู้ และประสบการณ์ทั้งหลาย ที่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองจากการได้คิดเอง
ปฏิบัติเองสร้างความรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยและต่อเนื่อง จนเกิดกระบวนการเรียนรู้และสุดท้ายก็
เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

สรุปได้ว่า แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง สิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตที่สามารถนำมาจัดกิจกรรม
การเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์ตรง

2.2 ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 (2545) ได้ให้ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง โดยกำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ไว้ในหมวดมาตรา 25 ซึ่งทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547: 1) ได้ให้ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการจัดการเรียนรู้ มุ่งให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มีความรู้ สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและเรียนต่อ การจัดการเรียนรู้ดังกล่าวนอกจากกิจกรรมที่สนับสนุนให้ผู้เรียน มีลักษณะใฝ่รู้ ใฝ่เรียนแล้ว จำเป็นมีการจัดแหล่งเรียนรู้ และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ด้วย โรงเรียนทุกแห่งทุกระดับถือเป็นตัวแทนของรัฐในการจัดการศึกษา และดำเนินการตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ อันเป็นหลักการร่วมกันในการจัดการศึกษา ดังนั้นจำเป็นต้องมีการจัดแหล่งเรียนรู้ สำหรับผู้เรียนให้เรียนเต็มศักยภาพและมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องเหมาะสมกับท้องถิ่น (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. 2542: 16)

ประเวศ วะสี (2543: 60 - 61) กล่าวถึง แหล่งการเรียนรู้แหล่งรวมวิทยากรที่สังคมยอมรับและถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นสำหรับแหล่งเรียนรู้ ศึกษาค้นคว้าของประชาชนถือว่าเป็นเครื่องหมายของความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติ และมีความเห็นว่าโรงเรียนควรมีความสัมพันธ์กับชุมชนในเรื่องแหล่งเรียนรู้จากชุมชน ดังนี้

1. เรียนรู้จากคนในชุมชน ซึ่งในชุมชนมีผู้รู้ด้านต่างๆ มากมาย มากกว่าที่ครูสอนท่องหนังสือมากนัก เช่น ผู้รู้ทางเกษตรกรรมทางช่าง มีศิลปิน ผู้รู้ทางศาสนา หมอพื้นบ้าน นักธุรกิจรายย่อย ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ฯลฯ ผู้นำชุมชนที่เป็นนักคิดนักคิดริเริ่ม มีปัญญาและความดีมากกว่าใครต่อใครตั้งเยอะแยะในระดับสูงๆ ถ้าเปิดโรงเรียนสู่ชุมชน ให้ทั้งครูและนักเรียนได้เรียนรู้เข้าไปเชื่อมโยงกับการปฏิบัติจริง การเรียนรู้จะสนุกไม่น่าเบื่อ ที่สำคัญจะเป็นการปรับระบบคุณค่า เดิมการศึกษาของเราสอนให้ดูถูกคนที่มีคุณค่าเหล่านี้ เมื่อผู้รู้ในชุมชนกลายเป็นครูก็จะเป็นการยกระดับคุณค่า ศักดิ์ศรี และความภาคภูมิใจของชุมชนอย่างแรง เป็นการถักทอทางสังคม

2. เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ควรสำรวจและสร้างแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพิ่มขึ้นให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ไม่ว่าจะเป็นทุ่งนา ป่าเขา แหล่งน้ำ วัด แหล่งอนุรักษ์ป่า แหล่งอนุรักษ์สัตว์กลุ่มอาชีพต่างๆ พิพิธภัณฑ์ตำบล ทุกตำบลควรสร้างพิพิธภัณฑ์ของตนเอง เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม

3. เรียนรู้จากเรื่องของชุมชน การเรียนควรจะเรียนเรื่องของชุมชนให้มากที่สุด เช่น ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม การแพทย์พื้นบ้าน ศาสนา

4. การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานในชุมชน ครูและนักเรียนควรจะเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติงานจริงในชุมชน เช่น ทำเกษตร ทัศนกรรม แปรรูปอาหาร งานช่าง ธุรกิจชุมชน การท่องเที่ยว การแพทย์แผนไทย การทำมาหากิน เพื่อที่จะได้ทำงานเป็น จัดการเป็น อยู่ร่วมกันเป็น มีอาชีพ แก้ปัญหาเศรษฐกิจ และเป็นการพัฒนาศีลธรรมไปด้วยในตัวเป็นศีลธรรมที่เกิดจากการดำเนินชีวิตร่วมกันแต่ไม่เกิดการท่องวิชาศีลธรรม

บทบาทของแหล่งเรียนรู้ในการให้การศึกษาแก่ผู้เรียนทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย เอาไว้ดังนี้ กรมสามัญศึกษา (2544: 7 - 8)

1. แหล่งเรียนรู้สามารถตอบสนองการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการ (Process of Learning) การเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง (Learning by doing) ทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย

2. เป็นแหล่งกิจกรรม แหล่งทัศนศึกษา แหล่งฝึกงานและแหล่งฝึกอาชีพของผู้เรียน

3. เป็นแหล่งสร้างกระบวนการการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นโดยตนเอง

4. เป็นห้องเรียนทางธรรมชาติ เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า วิจัย และฝึกอบรม

5. เป็นองค์กรเปิด ผู้สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างเต็มที่และทั่วถึง

6. สามารถเผยแพร่ข้อมูลแก่ผู้เรียนในเชิงรุก เข้าสู่กลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง ประหยัด

และสะดวก

7. มีสื่อประเภทต่างๆ ประกอบด้วย สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเสริมกิจกรรม การเรียนการสอนและพัฒนาอาชีพ

คำริ บุญชู (2548: 28) กล่าวถึงความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. เป็นแหล่งที่รวมขององค์ความรู้อันหลากหลาย พร้อมที่จะให้ผู้เรียนเข้าไปศึกษาค้นคว้า ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล และเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. เป็นแหล่งเชื่อมโยงให้สถานศึกษาและชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแก่บุตรหลานของตน

3. เป็นแหล่งข้อมูลที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข เกิดความสนุกสนานและมีความสนใจที่จะเรียนรู้ ไม่เกิดความเบื่อหน่าย

4. ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการคิดได้เอง ปฏิบัติเองและสร้างความรู้ด้วยตนเอง ขณะเดียวกันก็สามารถเข้าร่วมกิจกรรมและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

5. ทำให้ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังให้รู้และรักท้องถิ่นของตน มองเห็นคุณค่าและตระหนักถึงปัญหาในชุมชนของตน พร้อมที่จะเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคต

กึ่งแก้ว อารีรักษ์; และคนอื่นๆ (2548: 118) กล่าวถึงความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ ดังนี้

1. กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อที่

หลากหลาย

2. ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ให้ลึกซึ้งขึ้น โดยใช้เวลาในการรวบรวมข้อมูลและสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูล

3. กระตุ้นให้มุ่งเน้นลงลึกในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งผลักดันให้นักเรียนแสวงหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพิ่มมากขึ้น สามารถสร้างผลผลิตในการเรียนให้มีคุณภาพสูงขึ้น

4. เสริมสร้างการเรียนรู้ จนเกิดทักษะในการแสวงหาข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ โดยอาศัยการสร้างความตระหนักเชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติและ ความแตกต่างของข้อมูล

5. เสริมสร้างการพัฒนาทักษะการคิด เช่น การแก้ปัญหา การให้เหตุผล และการประเมินอย่างมีวิจารณญาณ โดยอาศัยการวิจัยอิสระและการควบคุมข้อมูล

6. เปลี่ยนเจตคติของครูและนักเรียนที่มีต่อเนื้อหาทฤษฎีทางวิชาการ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

7. พัฒนาทักษะการวิจัยและความเชื่อมั่นในตนเองในการค้นหาข้อมูลโดยบูรณาการทักษะการใช้ห้องสมุด เข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร

8. เพิ่มสัมฤทธิ์ผลด้านวิชาการในด้านเนื้อหา เจตคติ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยอาศัยแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายในการเรียนรู้

สรุปได้ว่า ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ คือ แหล่งเรียนรู้แหล่งวิทยาการที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากสภาพจริง สถานศึกษาต่างๆ ต้องให้ความสำคัญและนำมามีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

2.3 ประเภทของแหล่งการเรียนรู้

อมรา เล็กเจิงสินธุ์ (2528) จัดประเภทของแหล่งการเรียนรู้ในตามลักษณะที่ตั้งเอาไว้หลายชนิด ดังนี้

1. แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียน ได้แก่ แหล่งที่จะค้นคว้าหาความรู้ภายในโรงเรียน

2. แหล่งวิทยาการจากกลุ่มโรงเรียน เนื่องจากปัจจุบันวิทยาการเทคโนโลยีพัฒนาขึ้นมากการเรียนการสอนต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองอย่างกว้างขวาง ความรู้นี้อาจหาจากกิจกรรมทางวิชาการที่จัดขึ้นในกลุ่มโรงเรียน ได้แก่ การจัดนิทรรศการ การอภิปราย การอบรมสัมมนาซึ่งในโอกาสต่างๆ นี้ นักเรียนและครูควรได้มีโอกาสเข้าฟัง และร่วมกิจกรรม เพื่อทราบเรื่องราว

และแสดงความคิดเห็นที่ทันสมัย นอกจากนี้จะเป็นการสาธิตเพื่อให้เกิดความรู้แก่นักเรียนและครูในกลุ่มโรงเรียน

3. แหล่งวิทยาการในห้องถิ่นหรือชุมชนของโรงเรียน ในแผนการศึกษาได้กำหนดให้ระดมทรัพยากรในห้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่การศึกษามากที่สุดเพื่อให้นักเรียนได้ประสบการณ์จริง เป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายทางการศึกษา และเป็นการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นจึงได้พยายามใช้แหล่งการเรียนรู้และสถานประกอบการในห้องถิ่นให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนมากที่สุด แหล่งวิทยาการในชุมชนท้องถิ่นอาจแยกออกเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

3.1 สิ่งที่เป็นสถานที่ ได้แก่ ห้องสมุด โรงพยาบาล พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสาธารณะ ฯลฯ ทั้งนี้อาจพานักเรียนไปชม หรือมอบหมายให้นักเรียนออกไปหาข้อมูลด้วยตนเอง

3.2 สิ่งที่เป็นธรรมชาติ ได้แก่ สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ โดยการไปศึกษาค้นคว้าและได้รับประสบการณ์จริง

3.3 สิ่งที่เป็นวิทยากรหรือบุคคล คือ การเชิญผู้มีความรู้ความสามารถด้านต่างๆ จากชุมชนมาบรรยาย อภิปราย หรือสาธิตให้นักเรียนได้มีโอกาสรับความรู้จากบุคคลภายนอก ทั้งยังเป็นการนำโรงเรียนออกสู่ชุมชนและเป็นการดึงชุมชนเข้ามาสัมพันธ์กับโรงเรียน

3.4 แหล่งวิทยาการนอกชุมชน ได้แก่ สถานที่ และวัตถุที่สร้างขึ้นเพื่อสังคมและสถานประกอบการต่างๆ ซึ่งอยู่ไกลออกไปจากโรงเรียน อาจพานักเรียนไปชมโดยการจัดเป็นกิจกรรมทัศนศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 43) แบ่งประเภทของแหล่งเรียนรู้เป็น 2 ประเภท คือ

1. แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียน เช่น ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดหมวดวิชาการ ห้องสมุดเคลื่อนที่ มุมหนังสือในห้องเรียน ห้องพิพิธภัณฑ์ ห้องมัลติมีเดีย ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องอินเทอร์เน็ต ศูนย์วิชาการ ศูนย์วิทยุบริการ ศูนย์โสตทัศนศึกษา ศูนย์สื่อการเรียนการสอน ศูนย์พัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน สวนพฤกษศาสตร์ สวนวรรณคดี สวนสมุนไพร สวนสุขภาพ สวนหนังสือ สวนธรรมชาติ เป็นต้น

2. แหล่งเรียนรู้ในห้องถิ่น เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ ศูนย์กีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัด ครอบครัว ชุมชน สถานประกอบการ องค์การภาครัฐ และภาคเอกชน เป็นต้น

สุวิทย์ มูลคำ (2545: 19) จำแนกแหล่งเรียนรู้ไว้ 2 ประเภท คือ

1. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล ประกอบด้วยบุคคลทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาซึ่งมีความเชี่ยวชาญหลากหลายสาขาวิชาชีพ บางท่านอาจเป็นผู้ที่มีทักษะความชำนาญในแต่ละสาขา

วิชาชีพ บางท่านเป็นนักปราชญ์ชาวบ้าน บางท่านเป็นอดีตข้าราชการที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน บางท่านเป็นผู้นำศาสนาในท้องถิ่น บางท่านเป็นบุคลากรในสถานศึกษาเอง เป็นต้น

2. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วทั้งในและนอกสถานศึกษาเป็นสถานที่สำหรับการค้นคว้าศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติอยู่แล้วหรือเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น

กรมวิชาการ (2545: 144) กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ประเภทต่างๆ ได้ 6 ประเภท ได้แก่

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ มีประสบการณ์ ประสบความสำเร็จในงาน อาชีพที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น

2. แหล่งวิทยากร ได้แก่ สถาบัน องค์กร หน่วยงาน ห้องสมุด ซึ่งให้บริการความรู้ในเรื่องต่างๆ

3. สถานประกอบการ ซึ่งให้บริการความรู้ ฝึกอบรมเกี่ยวกับงานและวิชาชีพต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น

4. ทรัพยากรธรรมชาติแวดล้อม เช่น อุทยานแห่งชาติ สวนสัตว์ พิพิธภัณฑ์

5. สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น แผ่นพับ วารสาร หนังสืออ้างอิง หนังสือพิมพ์

6. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น อินเทอร์เน็ต วิทยุทัศน์ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน

ประจักษ์ บุญอารีย์ (2545: 46 - 47) กล่าวถึงประเภทของแหล่งการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. แหล่งการเรียนรู้ธรรมชาติ ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เช่น ดิน หิน น้ำ สัตว์ พืช อากาศ หรือสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ

2. แหล่งการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น ได้แก่ แหล่งการเรียนรู้ที่องค์กรภาครัฐและเอกชน เช่น

2.1 หอสมุดของท้องถิ่น และห้องสมุดเอกชน ทั้งที่อยู่ในและนอกสถานศึกษาขององค์กรเอกชนหรือของส่วนบุคคล

2.2 สถาบันการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นในท้องถิ่น เช่น ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม หอศิลป์ พิพิธภัณฑ์เมือง พิพิธภัณฑ์ปลาน้ำจืด สวนสัตว์ สวนสมุนไพร สวนหิน สวนรุกขชาติ ศูนย์วิทยาศาสตร์ ฯลฯ

2.3 แหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดี เป็นสถานที่อันมีร่องรอยความเป็นมาในอดีต เช่น ซากปรักหักพังของชุมชนเก่า วัดเก่า ภาพเขียน สีผนังถ้ำ เต่าเผา เครื่องปั้นดินเผา ปราสาทขอม ฯลฯ

2.4 สถานที่ราชการให้ประชาชนได้สามารถเรียนรู้และเข้าใจในภารกิจต่างๆ

2.5 สถานประกอบการของเอกชน สามารถให้ผู้ต้องการเรียนรู้เข้าไปเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ได้

2.6 สถานที่สาธารณะ เช่น สวนสาธารณะ อนุสาวรีย์ สนามกีฬา สวนอุทยาน ป่าชุมชน ค่ายลูกเสือ ฯลฯ

2.7 แคนเคาท์และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นสถานที่สร้างขึ้นให้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือจิตวิญญาณของความเชื่อของแต่ละชุมชน

3. วัดวาอารามและสถานที่สำคัญทางศาสนา เช่น วัดของชุมชนชาวพุทธ โบสถ์ ในชุมชนคริสต์ มัสยิดในชุมชนอิสลาม ฯลฯ

4. ภูมิปัญญาและแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น มีแหล่งภูมิปัญญาที่เป็นบุคคลหรือที่เรียกกันว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน (ตัวคน) และมีสถานที่ที่เก็บรวบรวมผลผลิตหรือผลงานอันเกิดจากการกระทำของภูมิปัญญาบุคคล

5. กิจกรรมในวิถีชีวิตและตามประเพณีท้องถิ่น มีการละเล่นและประเพณีวัฒนธรรมมากมายที่คนในแต่ละสังคมต้องเรียนรู้และถือปฏิบัติ เช่น ประเพณี 12 เดือน ประเพณีตามฮีต 12 คอง 14 ของอีสาน ซึ่งมีความรู้และการปฏิบัติแตกต่างกันไป

6. วัตถุเครื่องมือเครื่องใช้ในท้องถิ่น อันเป็นผลผลิตจากภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น

7. แหล่งท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน

8. แหล่งการเรียนรู้จากสื่อสารมวลชนและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ความเจริญก้าวหน้าด้านการสื่อสารและโทรคมนาคมในทุกท้องถิ่นสามารถมีสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสามารถจัดได้ในสถาบันการศึกษาและธุรกิจ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547: 3 - 4) ได้จัดประเภทของแหล่งเรียนรู้ไว้ 2 แบบ คือ

แบบที่ 1 จัดตามลักษณะของแหล่งเรียนรู้

1. แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่นักเรียนจะศึกษาหาความรู้ได้จากสิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ภูเขา ป่าไม้ ลำธาร กรวด หิน ดินทราย ชายทะเล ฯลฯ

2. แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างเพื่อสืบทอดศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนเทคโนโลยี และสิ่งอำนวยความสะดวกของมนุษย์ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุดประชาชน สถาบันทางการศึกษา สวนสาธารณะ ตลาด บ้านเรือนที่อยู่อาศัย สถานประกอบการ ฯลฯ

3. บุคคล เป็นแหล่งเรียนรู้ที่จะถ่ายทอดความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งด้านการประกอบอาชีพและการสืบสานวัฒนธรรม ตลอดจนนักคิด นักประดิษฐ์ และผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในด้านต่างๆ

แบบที่ 2 จัดตามแหล่งที่ตั้งของแหล่งเรียนรู้

1. แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน เช่น ครู อาจารย์ ห้องเรียน ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการ วิทยาศาสตร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องจริยธรรม ห้องศิลปะ ฯลฯ ตลอดจนการใช้อาคารสถานที่บริเวณและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนเช่น ห้องอาหาร สนาม ห้องน้ำ สวนดอกไม้ สวนสมุนไพร แหล่งน้ำในโรงเรียน ฯลฯ

2. แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ครอบคลุมทั้งด้านสถานที่และบุคคล ซึ่งอาจอยู่ในชุมชน ใกล้เคียงโรงเรียน และชุมชนที่โรงเรียนพานักเรียนไปศึกษาหาความรู้ เช่น แม่น้ำ ภูเขา ชายทะเล วัด ตลาด ห้องสมุดประชาชน สถานีตำรวจ สถานีอนามัย สวนสาธารณะ สวนสัตว์ ฟุ้งนา สวนผัก สวนผลไม้ แหล่งท่องเที่ยว ร้านอาหาร ดนตรีพื้นบ้าน การละเล่นพื้นเมือง เทคโนโลยีพื้นบ้านเทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน แหล่งข้อมูลข่าวสารต่างๆ ฯลฯ

ดารี บุญชู (2548: 28) จำแนกประเภทของแหล่งการเรียนรู้เป็น 4 ประเภท คือ

1. แหล่งการเรียนรู้ประเภทบุคคล ได้แก่ บุคคลทั่วไปที่อยู่ในชุมชนซึ่งสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้เรียนได้ เช่น ชาวนา ชาวสวน ชาวไร่ ช่างฝีมือ พ่อค้า นักธุรกิจ พนักงานบริษัท ข้าราชการ ภิภษุสงฆ์ ศิลปิน นักกีฬา

2. แหล่งการเรียนรู้ประเภทสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เช่น สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน สถานที่ราชการ สถาบันทางศาสนา พิพิธภัณฑ์ ตลาด ร้านค้า ห้างร้าน บริษัท ธนาคาร โรงแรม โรงงานอุตสาหกรรม ห้องสมุด ถนน สะพาน เขื่อน ฝายทดน้ำ สวนสาธารณะ สนามกีฬา สนามบิน

3. แหล่งการเรียนรู้ประเภททรัพยากรธรรมชาติ เช่น ภูเขา ป่าไม้ พืช ดิน หิน แร่ ทะเล เกาะ แม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง น้ำตก ฟุ้งนา สัตว์ป่า สัตว์น้ำ

4. แหล่งการเรียนรู้ประเภทกิจกรรมทางสังคม ประเพณีและความเชื่อ ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณีพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน วรรณกรรมท้องถิ่น ศิลปะพื้นบ้าน ดนตรีพื้นบ้าน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ประจำวัน

สรุปได้ว่า ประเภทของแหล่งการเรียนรู้ แบ่งออกได้ 4 ประเภท คือ 1) แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ เช่น ภูเขา น้ำตก ทะเล ป่าไม้ เป็นต้น 2) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาไทย เป็นต้น 3) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่สำคัญ เช่น พิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ตลาด เป็นต้น 4) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสื่อสารสนเทศ เช่น เทคโนโลยี สิ่งพิมพ์ต่างๆ เป็นต้น

2.4 ประโยชน์ของแหล่งการเรียนรู้

เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒน์เศรษฐ (2544: 29 - 32) กล่าวถึงประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ในส่วนของผู้บริหาร และครูในโรงเรียน ไว้ดังนี้

1. ผู้บริหารสามารถกำหนดนโยบายส่งเสริมสนับสนุนการจัดหา จัดสร้างหรือพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน
2. ผู้บริหารส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และประสบการณ์การจัดและการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน
3. ผู้บริหารสนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการนำเสนอผลงาน/นวัตกรรมที่เกิดจากการใช้แหล่งเรียนรู้
4. กำกับ ติดตาม ดูแล และประเมินผลระบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน

การใช้ประโยชน์แหล่งเรียนรู้ของครู มีผลต่อครูโดยตรงดังนี้

1. เตรียมกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้แหล่งเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น
2. จัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในแหล่งเรียนรู้ที่จูงใจและเสริมแรงให้เกิดการเรียนรู้
3. เอาใจใส่ผู้เรียนเป็นรายบุคคลและแสดงความเมตตาแก่นักเรียนอย่างทั่วถึง
4. จัดกิจกรรมและสถานการณ์ในแหล่งเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้คิดและแสดงออกอย่างสร้างสรรค์
5. ส่งเสริมให้ผู้เรียนเฝ้าหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้
6. ใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงกับประสบการณ์ในชีวิตจริง
7. ฝึกให้ผู้เรียนประเมินเพื่อพัฒนาและปรับปรุงตนเองด้านการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้
8. จัดโอกาสให้นักเรียนนำเสนอผลงานที่เป็นผลงานจากการสร้างความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้

กรมวิชาการ (2545: 6 - 7) กล่าวถึงประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันไว้ว่า เป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกเพิ่มพูนทักษะและประสบการณ์ สร้างสถานการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของการคิด ได้แก่ การคิดไตร่ตรอง การคิดสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณตลอดจนสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมให้แก่ผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความคิดรวบยอดได้ง่ายขึ้น เร็วขึ้น ผู้เรียนมองเห็นสิ่งที่กำลังเรียนรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรมและเป็นกระบวนการ เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ สร้างสภาพแวดล้อมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่แปลกใหม่ น่าสนใจ และทำให้เกิดการอยากรู้ อยากเห็น ส่งเสริมการมีกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้เรียน เกื้อหนุน

ผู้เรียนที่มีความสนใจและความสามารถในการเรียนรู้ที่ต่างกันให้เรียนรู้ได้เท่าเทียมกัน เป็นการบูรณาการสาระการเรียนรู้ต่างๆ ให้เชื่อมโยงกัน เกิดการเรียนรู้วิธีการใช้แหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อการค้นคว้าเพิ่มเติม การเรียนรู้ในหลายมิติจากแหล่งเรียนรู้และสื่อที่หลากหลาย เชื่อมโยงที่อยู่ใกล้ตัวของผู้เรียนให้เข้ามาสู่การเรียนการสอนของผู้เรียน

ธีรศักดิ์ ลิขิตวัฒน์เศรษฐ (2545: 78) กล่าวถึงประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้ ว่าแหล่งเรียนรู้เป็นหน่วยการสร้างเสริมประสบการณ์และพอกพูนความรู้ให้มากขึ้นแก่ผู้เรียน ซึ่งสามารถศึกษาได้จากสถานที่โดยทั่วไปทั้งตัวเมือง หรือนอกเมือง ถ้าไม่มีก็สมควรจัดให้มีขึ้น เพราะแหล่งเรียนรู้เป็นสถานที่ป่มเพาะความรู้ได้

ภาสินี เปี่ยมพงศ์สานต์ (2546: 20) กล่าวถึงประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้ในรูปของการใช้แหล่งเรียนรู้ไว้ว่า

1. ประสบการณ์ในโรงเรียน จะกลายเป็นสิ่งที่มีความหมายมากยิ่งขึ้น เพราะประสบการณ์จริงนอกโรงเรียน และสถานการณ์ที่เป็นรูปธรรมจะวางพื้นฐานนำไปสู่การสร้างแนวคิดในการเรียนรู้ของผู้เรียน

2. ผู้เรียนจะปรับตัวเพื่อเป็นพลเมืองที่ดียิ่งขึ้น เมื่อรู้ว่าจะได้ไปเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ความรู้ที่มีความหมาย เช่น ถ้าผู้เรียนได้เข้าไปช่วยพัฒนาชุมชนให้สะอาด ผู้เรียนก็จะรู้สึกไม่อยากทิ้งขยะมูลฝอย อยากให้ชุมชนสะอาดน่าอยู่ สิ่งเหล่านี้มีคุณค่ามากกว่าการอ่าน หรือฟังคำสอนจากตำรา เพราะผู้เรียนได้ลงมือทำเองและเกิดความรู้สึกรู้สึกขึ้นเอง

สรุปได้ว่าประโยชน์ของแหล่งการเรียนรู้คือ สิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากของจริงและได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาศักยภาพของการคิด เกิดการใฝ่เรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง เช่นการเรียนรู้อย่างมีความสุข

2.5 การจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งการเรียนรู้

กรมวิชาการ (2543 : 9) เสนอวิธีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ ดังนี้

1. ควรมีการวางแผนร่วมกันระหว่างครูผู้สอนและปราชญ์ท้องถิ่น
2. เน้นการศึกษา วิเคราะห์ และวิธีคิด
3. นำกระบวนการหรือความคิดแนวปฏิบัติของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดเป็นกระบวนการเรียนการสอน
4. เสริมสร้างกระบวนการคิดที่เป็นระบบ เป็นวิทยาศาสตร์
5. ฝึกให้นักเรียนคิดหลายด้านหลายมุม คิดอย่างอิสระ แล้วสรุปเป็นความรู้ และประสบการณ์ที่จะนำไปใช้ในการดำรงชีวิต

6. ผสมผสานระหว่างความรู้สากลกับความรู้ท้องถิ่น

7. เน้นกระบวนการมากกว่าผลผลิต

8. ครูผู้สอนหรือปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งมีแนวทางกิจกรรม 4 แนวทาง คือ

8.1 ครูผู้สอนเป็นผู้ควบคุมการใช้หลักสูตร โดยพิจารณานำหลักสูตรไปใช้ให้สอดคล้องกับกลุ่มประสบการณ์ตามในหลักสูตรแม่บท โดยใช้ระยะเวลาจำนวนคาบที่กำหนดไว้ในแผนการสอนของกลุ่มประสบการณ์นั้นๆ

8.1 เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง

8.3 นำบุคคลในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความรู้กับผู้เรียน

8.4 สอดแทรกคุณธรรม ค่านิยมต่างๆ ที่ปรากฏตามเนื้อหาของหลักสูตร

พินิจดา วีระชาติ (2542: 27) เสนอแนะการนำแหล่งชุมชนมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาดังนี้

1. บุคคลมีประโยชน์อย่างกว้างขวางต่อการนำมาใช้ประโยชน์ต่อการศึกษา เช่น

1.1 เป็นวิทยากรในด้านต่างๆ แล้วแต่จุดประสงค์ของการเรียนรู้ และความรู้ความชำนาญความสำเร็จในชีวิตของบุคคลนั้นๆ

1.2 เป็นตัวอย่าง แบบอย่างในการดำเนินชีวิตให้แก่ นักเรียน ได้เห็นชีวิตตัวอย่างแบบอย่างแท้จริงของความสำเร็จในด้านต่างๆ เช่น อาชีพ คุณธรรม เกียรติยศ ชื่อเสียง การเสียสละ การทำประโยชน์แก่ชุมชน หรือสาธารณชน เป็นต้น

1.3 ให้บุคคลช่วยเหลือกิจกรรมและกิจการต่างๆ ของสถานศึกษา เช่น

1.3.1 ช่วยเหลือสถานศึกษาในด้านการเงิน วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ หรือแรงงาน เป็นต้น

1.3.2 ให้ขอเสนอแนะข้อคิดเห็น ให้ความร่วมมือในการปรับปรุงหลักสูตร โปรแกรมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน

1.3.3 เป็นกรรมการร่วมในหน่วยงาน หรือแผนกต่างๆ ของโรงเรียน

1.3.4 ช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน เช่น ช่วยในการดูแลเด็ก ช่วยในการรักษาพยาบาล

1.3.5 ช่วยในการสอนชุมชน แต่ละชุมชนประกอบด้วยบุคคลประเภทต่างๆ มากมายมีความรู้ความสามารถต่างๆ กัน มีคนจำนวนมากยินดีที่จะช่วยเหลือโรงเรียน ช่วยสอนนักเรียน สอนครู หรือประชาชน โรงเรียนอาจเชิญบุคคลเหล่านั้นเข้ามาช่วยสอนในสาขาวิชาที่เขาชำนาญแก่นักเรียน แก่ครู คณาจารย์โรงเรียน และประชาชน

2. วัฒนธรรม ประเพณี ระเบียบแบบแผนตลอดจนเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง และความเป็นอยู่ของประชาชน เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องให้นักเรียนเข้าใจและปฏิบัติตาม

3. สถาบัน องค์กร และหน่วยงานต่างๆ นักเรียนจะได้เรียนรู้ถึงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของสิ่งต่างๆ เหล่านี้ต่อชุมชน ความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ กับผู้เรียนและประชาชนการใช้ประโยชน์ของสิ่งต่างๆ นั้นให้เป็นประโยชน์อย่างแท้จริง และเป็นธรรมในสังคม

4. โบราณสถาน โบราณวัตถุและสิ่งก่อสร้างต่างๆ นักเรียนจะได้เข้าใจประวัติความเป็นมาของชุมชน การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ตลอดจนความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ เพื่อความรักความสามัคคี ความภาคภูมิใจในชุมชนของตน การเห็นคุณค่าในมรดกทางวัฒนธรรมและร่วมมือส่งเสริมอนุรักษ์สิ่งมีค่าต่างๆ ด้วย

5. สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ นักเรียนจะได้เรียนรู้คุณค่า ประโยชน์และโทษของสิ่งต่างๆ ต่อการดำรงชีวิต การปฏิบัติตนของคนในสังคมที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ เหล่านี้ การใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษานั้นจะต้องศึกษา วางแผนการใช้กำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจน มีวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสมก็จะทำให้เกิดประโยชน์ตามที่ต้องการ ทรัพยากรธรรมชาติมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ความเป็นจริง สภาพที่แท้จริงของธรรมชาติเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักรูปร่างลักษณะ สภาพความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ ตามธรรมชาติ และความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมกับมนุษย์ ประโยชน์และโทษของสิ่งต่างๆ การใช้และการสงวนทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์สุขของการดำรงชีวิตร่วมกันของมนุษย์

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งการเรียนรู้ เป็นการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และเป็นการจัดการเรียนการสอนให้หลากหลายวิธี เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จริงจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ โดยขึ้นอยู่กับผู้บริหารและครูที่จะนำเข้ามาจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องและเหมาะสมกับผู้เรียนทำให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาและเกิดการเรียนรู้

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแหล่งการเรียนรู้

งานวิจัยในประเทศ

นราวัลภ์ สายเนตร (2550) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการใช้แหล่งการเรียนรู้ของครูผู้สอนระดับปฐมวัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัจจุบันในการใช้แหล่งการเรียนรู้ของครูผู้สอนระดับปฐมวัยในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนใหญ่เลือกใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนตามวุฒิภาวะของเด็กปฐมวัย และเลือกใช้แหล่งการเรียนรู้ในห้องดินดานการนิมนต์พระมาอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนเป็นส่วนมาก ปัญหาการใช้แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนที่พบคือการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ที่จะนำมาใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้ และปัญหา

การใช้แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น คือ มีเวลาในการดำเนินการน้อย ครูผู้สอนระดับปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนมเขต 2 มีความต้องการใช้แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนในด้านการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ และครุภัณฑ์ ที่มีคุณภาพเพื่อนำมาใช้จัดแหล่งการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย และต้องการใช้แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นในด้านร่วมกันดูแลรักษาแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นไม่ให้ชำรุดเสียหาย

ธนาวรรณ แสงวงไวยสุข (2551) ศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดไร่ขิง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า

1. จากการศึกษาคำตอบการใช้แหล่งเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดไร่ขิงใน 4 ประเภทพบว่าครูผู้สอนได้ใช้แหล่งการเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนดังนี้

1.1 ประเภทแหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล: ครูส่วนใหญ่นิมนต์พระสงฆ์มาสอนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ใช้แหล่งเรียนรู้ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีไทย ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านงานหัตถกรรมการแทงหยวก ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นงานหัตถกรรมดินเผา ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการแพทย์แผนโบราณ และใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านช่างปั้นปูนลวดลาย ตามลำดับ

1.2 ประเภทแหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่สำคัญ: ครูส่วนใหญ่พื่อนักเรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้วัดไร่ขิงมากที่สุดรองลงมาได้แก่ โบราณสถานองค์พระปฐมเจดีย์ บริเวณอนุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช และพระประโทนเจดีย์

1.3 ประเภทแหล่งเรียนรู้ที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ : ครูส่วนใหญ่พื่อนักเรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้แม่น้ำท่าจีนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ แหล่งเรียนรู้เชิงอนุรักษ์แม่น้ำท่าจีน แหล่งอาชีพทางการเกษตร แหล่งอาชีพทางการประมง แหล่งเรียนรู้ตลาดน้ำวัดดอนหวาย และแหล่งเรียนรู้คลองมหาสวัสดิ์

1.4 ประเภทแหล่งเรียนรู้ที่เป็นสื่อสารสนเทศ : ครูส่วนใหญ่พื่อนักเรียนศึกษาค้นคว้าจากสื่อ สิ่งพิมพ์ วารสาร หนังสือ ตำราจากห้องสมุดมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ศึกษาความรู้จากวีดิทัศน์ การใช้คอมพิวเตอร์ในการเรียนการสอน ศึกษาค้นคว้าจากโทรทัศน์ทางการศึกษา สืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตตามโครงการห้องสมุดมีชีวิต และพื่อนักเรียนศึกษาสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

2. จากการรวบรวมปัญหาข้อเสนอแนะการใช้แหล่งเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดไร่ขิงพบว่า

2.1 ปัญหาพบว่าการใช้แหล่งเรียนรู้ของครูโรงเรียนวัดไร่ขิงขาดการวางแผนที่ดี การติดต่อประสานงานเชิญครูภูมิปัญญาท้องถิ่นขาดการจูงใจที่ดี ภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาที่ต้องการมีไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน รายวิชาที่ทำการสอน เวลาที่ทำการสอน เวลาที่ใช้ในการศึกษาแหล่งเรียนรู้ นอกสถานศึกษามีน้อยเกินไป ในการใช้แหล่งเรียนรู้แต่ละครั้งใช้งบประมาณจำนวนมาก

2.2 ข้อเสนอแนะ ควรมีการวางแผนที่ดี ชัดเจน ควรสรรหาวิทยากรท้องถิ่น ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เพียงพอ เหมาะสมและตรงตามสาขาที่ต้องการ ควรมีงบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง และควรมีการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจ และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น

จากงานวิจัยที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า แหล่งการเรียนรู้ประเภทต่างๆ เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญสามารถพัฒนาให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ได้ประสบการณ์โดยตรง แต่โรงเรียนยังไม่มีหรือนำมาประยุกต์บูรณาการใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเท่าที่ควร ดังนั้นควรเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม และประสานงานร่วมกัน เพื่อจะให้นำแหล่งการเรียนรู้มาร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับเด็ก เพื่อเด็กจะได้รับการพัฒนาและเรียนรู้ให้ได้มากที่สุด

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 พิมพ์ครั้งที่ 1 พุทธศักราช 2546 ให้ความหมายของคำว่า “ภูมิปัญญา” คือ ความรู้ ความสามารถ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” (Local wisdom) หรือ “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” (Popular wisdom) หรือ “ภูมิปัญญาไทย” (Thai wisdom) คือความรู้ หรือการกระทำที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของชาวบ้านหรือทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้นจากสติปัญญาและความสามารถของชาวบ้านเองเพื่อใช้แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับกาลสมัยโดยมีกระบวนการสั่งสมแล้วสืบทอดต่อมาถึงชนรุ่นหลัง

กรมวิชาการ (2542: 5) ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านที่ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุข โดยได้รับการถ่ายทอดสั่งสมกันมาผ่านกระบวนการพัฒนาให้สอดคล้องกับยุคสมัย

ภาวดี เกตุกุล (2541: 49) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นลักษณะของสิ่งที่ถือว่าเป็นภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งลักษณะดังนี้

1. สร้างขึ้นจากการทำงานและการประกอบกิจกรรมต่างๆ ในการดำเนินวิถีชีวิตขั้นพื้นฐานด้านปัจจัยสี่ และเป็นไปเพื่อการพึ่งพาตนเอง
2. เกิดจากการคิดเอง ทำเองของคนไทย
3. เกิดจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม ศาสนา และความเชื่อ
4. มีความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสัตว์ พืช และธรรมชาติ
5. ผ่านกระบวนการสืบทอด ปรับปรุง พัฒนา และเลือกสรรมาเป็นอย่างดี

6. ก่อให้เกิดความรู้ ทักษะ เทคนิค วิธีการ และเครื่องมือต่างๆ ที่ช่วยแก้ไขปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทย

7. มีการประสานความรู้และวิทยาการใหม่ๆ แล้วเอื้อให้เกิดทางเลือกใหม่ที่มีลักษณะสากลและลักษณะเฉพาะของเราเอง

8. สามารถประยุกต์และปรับใช้ให้เหมาะสมกับยุคสมัยได้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542: 8) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกลงรปูงแต่ง พัฒนาและการถ่ายทอดกันมาเพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สมดุลกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย

ณัฐฤต ดิษฐวิรุฬห์ (2546: 6) ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือปัญญาชนท้องถิ่น (Intellectual Organic) ไว้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพื้นฐานของความรู้ของชาวบ้าน ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตและสังคมสืบต่อกันของมนุษย์จากปากต่อปากและสะสมกันมา เป็นความรู้ที่เป็นองค์รวม ที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและถูกปรับปรุงมาหลายชั่วอายุคน เป็นการพัฒนาไปสู่ความรู้ ความเข้าใจในชีวิตของตนเอง

เครือวัลย์ มีเกียรติ (2547: 5) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ ความเชื่อ ความสามารถในการแก้ปัญหาของมนุษย์ที่สั่งสมมาแต่อดีตเป็นเรื่องของการจัดความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อม การรู้จักปรับเปลี่ยนแบบแผนดำเนินชีวิตของบุคคลในท้องถิ่นให้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข และสอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปทุกยุค ทุกสมัย

นิคม ชมภูหลง (2548: 5) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular wisdom) หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่าง ที่ชาวบ้านคิดขึ้นได้เองและนำมาใช้ในการแก้ปัญหาเป็นเทคนิควิธี เป็นองค์ความรู้ของชาวบ้าน ทั้งทางกว้างและทางลึกที่ชาวบ้านคิดเอง ทำเองโดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ ประสบการณ์ ที่เกิดขึ้นและสั่งสมถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้ในการแก้ปัญหา ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้เหมาะสมกับยุคสมัย

3.2 ลักษณะที่สำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

เสรี พงศ์พิศ (นิคม ชมพูหลง. 2545: 16 - 18; อ้างอิงจากเสรี พงศ์พิศ. 2529) กล่าวถึงลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น มี 2 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน
2. ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น การทำมาหากิน การเกษตร ทัศนกรรม ศิลปะ ดนตรี และอื่นๆ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้สะท้อนออกมาใน 3 ลักษณะ ที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกันคือ

1. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโลก คนกับสิ่งแวดล้อม สัตว์พืช ธรรมชาติ
2. ความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมกันในสังคมหรือชุมชน
3. ความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่เหนือธรรมชาติ สิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้

นิคม ชมพูหลง (2545: 17) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาไว้ดังนี้

1. ภูมิปัญญาเป็นความรู้ ข้อมูล เนื้อหาสาระ เช่น ความรู้เกี่ยวกับครอบครัว ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ เกี่ยวกับผู้หญิง ผู้ชาย ประเภทครอบครัว
2. ภูมิปัญญาเป็นความเชื่อของสังคมโดยอาจยังไม่มีข้อพิสูจน์ ยืนยันว่าถูกต้อง เช่น เรื่องนรก สวรรค์
3. ภูมิปัญญาคือความสามารถหรือแนวทางในการแก้ปัญหาหรือป้องกันปัญหา เช่น ความสามารถในการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว
4. ภูมิปัญญาทางวัตถุ เช่น เรือ บ้านที่อยู่อาศัย เครื่องใช้ต่างๆ ในครัวเรือน เพื่อให้ทำให้ครอบครัวมีความสะดวกสบายตามสภาพ
5. ภูมิปัญญาทางพฤติกรรม เช่น การกระทำ ความประพฤติ การปฏิบัติของคนต่างๆ ในครอบครัว จนทำให้ครอบครัวสามารถดำรงอยู่

กิตติพล ศิริสูตร (นิคม ชมพูหลง. 2548: 16; อ้างอิงจากกิตติพล ศิริสูตร. 2538) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาไว้ดังนี้

1. ภูมิปัญญา เป็นความรู้ เป็นข้อมูล เป็นเนื้อหาสาระ เช่น ความรู้เกี่ยวกับครอบครัว ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ เกี่ยวกับผู้หญิง ผู้ชาย ประเภทครอบครัว ฯลฯ
2. ภูมิปัญญา เป็นความเชื่อของสังคมโดยอาจยังไม่มีข้อพิสูจน์ยืนยันว่าถูกต้อง เช่น เรื่องนรก สวรรค์ ตายแล้วไปไหน
3. ภูมิปัญญา คือความสามารถ หรือแนวทางในการแก้ปัญหาหรือป้องกันปัญหา เช่น ความสามารถในการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว

4. ภูมิปัญญาทางวัตถุ เช่น เรือชนบ้านช่อง เครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ ในครอบครัวเพื่อ
ทำให้ครอบครัวมีความสะดวกสบายตามสภาพ เป็นต้น

5. ภูมิปัญญาทางพฤติกรรม เช่น การกระทำ ความประพฤติ การปฏิบัติตัวของคนต่างๆ
ในครอบครัว จนทำให้ครอบครัวสามารถดำรงอยู่ได้ก็นับเป็นภูมิปัญญาเช่นเดียวกัน

สรุปได้ว่า ลักษณะที่สำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ ภูมิปัญญาที่
เป็นนามธรรม ได้แก่ ความรู้ ความเชื่อ ความสามารถหรือแนวทางในการแก้ไขปัญหา และการป้องกัน
และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ วัตถุ และการกระทำทั้งหลาย

3.3 ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

กรมวิชาการ (2539: 7) แบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 4 ประเภทคือ

1. คติความคิด ความเชื่อ หลักการ ที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสม
ถ่ายทอดกันมา

2. ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นแบบแผนดำเนินชีวิตที่ปฏิบัติสืบต่อ
กันมา

3. การประกอบอาชีพในท้องถิ่นที่ยึดหลักการพึ่งตนเอง และได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับ
ยุคสมัย

4. แนวคิด หลักปฏิบัติ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาดัดแปลงในชุมชนอย่าง
เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม คำสอนทางศาสนา ความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสม
กับการประพฤติปฏิบัติ

พลาดีศัย สิทธิธัญกิจ (2542: 16) แบ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ในแบบเดียวกันเป็น 2 ลักษณะ
คือ

1. ภูมิปัญญาที่เป็นนามธรรม คือภูมิปัญญาที่มีลักษณะที่พอจะมองเห็นเป็นโลกทัศน์
ชีวิตทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต คุณค่าและความหมายในทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตประจำวัน

2. ภูมิปัญญาที่เป็นรูปธรรม คือภูมิปัญญาที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถเฉพาะด้าน
ในเรื่องของการทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรี และอื่นๆ

อังกุล สมคะเนย์ (2543: 35 - 52) จัดกลุ่มของภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 คติความคิด ความเชื่อ สภาวะของภูมิปัญญาในกลุ่มนี้ได้แก่ แนวความคิด
ความเชื่อต่างๆ ที่ปฏิบัติและยึดถือสืบทอดกันมา เพื่อการดำเนินชีวิตสงบสุขในแต่ละท้องถิ่น เช่น

1. ความเชื่อแบบพุทธ ได้แก่ พิธีสวดมนต์ไหว้พระ พิธีฟังเทศน์ในวันสำคัญทางศาสนา
พิธีเข้าวัดจำศีล การอบรมจริยธรรมและศีลธรรม

2. ความเชื่อพิธีแบบพราหมณ์ ได้แก่ พิธีสูขวัณแบบต่างๆ ความเชื่อแบบผี ได้แก่ พระ
ภูมิเจ้าที่ พระภูมินา พิธีเลี้ยงดอนปู่ตา พิธีบูชาแม่เหล็กดี หลักเมืองและการบวงสรวงต่างๆ

3. ความเชื่อแบบบุคคล ได้แก่ การเคารพบรรพบุรุษ ผู้อาวุโส พระสงค์และผู้นำทาง
ศาสนา

กลุ่มที่ 2 ศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี สภาพของภูมิปัญญากลุ่มนี้
ได้แก่

1. ศิลปะการละเล่นพื้นบ้าน ได้แก่ หมอลำกลอน หมอลำกลอนประยุกต์ หมอลำหมู่
หมอลำเซ็งต่างๆ

2. ศิลปะ ดนตรีพื้นบ้าน ได้แก่ การเป่าแคน การตีตีพิน วงกลอนยาว

3. งานแกะสลัก งานหล่อ ได้แก่ แกะสลักบานประตู หน้าต่างโบสถ์ และแกะสลัก
ต้นเทียน การหล่อใบระกา ซ่อฟ้า คันทวย บัวหัวเสาของศาลาและโบสถ์

4. ศิลปะ ดนตรีไทย ได้แก่ ซอ ชอ พิณ ระนาด ซ้อง กลอง ฉิ่ง ฉาบ

5. ประเพณีสิบสองเดือน “ฮีตสิบสอง” ได้แก่ บุญเข้ากรรม บุญคุณลาน บุญข้าวจี
บุญพระเวส บุญสงฆ์ บุญบั้งไฟ บุญเบิกฟ้า บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก บุญออก
พรรษา บุญกฐิน บุญผ้าป่า และบุญกองบัว

กลุ่มที่ 3 การประกอบอาชีพในท้องถิ่น

1. การทอผ้าไหม ได้แก่ ทอผ้าไหมพื้น ไหมมัดหมี่

2. การทอผ้าด้วยกี่กระตุก ได้แก่ ทอผ้าฝ้าย ทอผ้าลายน้ำไหล ทอผ้าฝ้ายผ้าขาวม้า

3. ทอผ้าด้วยกี่พื้นเมือง ได้แก่ ทอผ้าขิดติดเสื่อ ทอผ้าขิดทำหมอน ทอผ้าหมี่ลายขิด

4. ทำหมอนขิด ได้แก่ หมอนขิดสามเหลี่ยมทำเบาะนั่ง

5. การจักสานไม้ไผ่ ได้แก่ สานตะกร้า สานหวด สานมวย สานกระติบข้าว สานขัดโดนก
สานกระดิ่ง สานกระบุง สานข้อง สานไซ สานส้ม

6. การทำไม้กวาด ได้แก่ ไม้กวาดดอกหญ้า ไม้กวาดทางมะพร้าว

7. การทอเสื่อ ได้แก่ ทอเสื่อกก ทอเสื่อไหล ทอเสื่อฝื่อ ทอเสื่อเตย

8. การสาน ได้แก่ หมวกกก หมวกใบตาล หมวกผักตบชวา กระเป่ากก

9. เครื่องปั้นดินเผา ได้แก่ อีรัมอญ โอง ไห กระถาง หม้อดิน เต่า

10. การเกษตร ได้แก่ การทำเกษตรผสมผสาน การทำไร่ ทำนา ทำสวน สัตว์เลี้ยง

กลุ่มที่ 4 แนวความคิด หลักปฏิบัติ และเทคโนโลยีสภาพของภูมิปัญญากลุ่มนี้ ได้แก่

1. การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
2. การทำกล้วยตากอบน้ำผึ้ง
3. การทำดอกไม้ประดิษฐ์จากยางพารา

สุทธิวงษ์ พงศ์ไพบูลย์ (2540: 21 - 41) แบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 5 ประเภทดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการยังชีพ เป็นภูมิปัญญาเพื่อการมีชีวิตอยู่รอด อยู่อย่างมีความสุขเป็นภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับการเสาะแสวงปัจจัยพื้นฐานในการยังชีพของสังคม ได้แก่ การทำมาหากิน เสาะหาและจัดการเกี่ยวกับปัจจัย 4 คือ ที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ภูมิปัญญาเหล่านี้ค่อยๆ เพิ่มพูนงอกงามขึ้นจนดูประหนึ่งเป็นสิ่งสามัญได้แก่

1.1 ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับการทำมาหากิน เช่น ภูมิปัญญาการหาของป่า ล่าสัตว์ การทำและใช้เครื่องจับสัตว์บก สัตว์น้ำ ภูมิปัญญาในการเลือกข้าวทำนา การไถ การคราด หว่าน ดำ เป็นต้น

1.2 ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับที่อยู่อาศัย เช่น การสร้างบ้านเรือนแบบ เครื่องผูก ภูมิปัญญาการเลือกใช้วัสดุ วิธีเย็บ ผูกเงื่อน คาดแหละ บ้านเรือนแบบเครื่องสับวิธีตามต่อไม้ การเข้าลิ้น ใช้สลัก วิธีเรือนเชื่อมพื้นระเบียงกับเรือนใหญ่โดยใช้ “ค้ำควาห้อยหัว”

1.3 ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมโภชนา เช่น การรู้จักเลือกสรรอาหาร วิธีถนอมอาหาร และวิธีปรุงอาหาร เป็นต้น

1.4 ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่ม ได้แก่ ภูมิปัญญาในการนำสิ่งต่างๆ มาปกปิดร่างกายให้อบอุ่น เช่น ภูมิปัญญาในการทำหินทำเครื่องมือทอเปลือกไม้ทำเป็นผา การคิดทำพื้นและกึ่งในการทอผ้า ภูมิปัญญาในการถักร้อยซุน ภูมิปัญญาในการย้อมสี การประดิษฐ์ลวดลาย การจำแนกด้วยรูปแบบเพื่อการใช้สอยเฉพาะกิจ เช่น ผ้าเตี่ยว ผ้ากราบพระ ผ้าห่อหมาก ผ้าห่อพาน เป็นต้น

1.5 ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับยารักษาโรค ได้แก่ การนำสมุนไพร สัตว์ แร่ บางชนิดมาใช้เป็นยา วิธีปรุง การใช้ยา เป็นต้น

2. ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับการพิทักษ์ชีวิตและทรัพย์สิน คนทุกหมู่เหล่าต่างพยายามจะให้คนมีชีวิตที่ยืนมั่นคง จึงทุ่มเทให้สติปัญญาและสิ่งอำนวยความสะดวกๆ เพื่อให้บรรลุตามความต้องการ ซึ่งภูมิปัญญาประเภทนี้สามารถจำแนกย่อยๆ ออกได้ดังนี้

2.1 ภูมิปัญญาการพึ่งตนเอง เป็นภูมิปัญญาในการพิทักษ์ปกป้องชีวิตทรัพย์สินและคุ้มครองชีวิตคนรอบข้างให้ปลอดภัย

2.2 ภูมิปัญญาหลบเลี่ยงอันตราย เช่น ภูมิปัญญาของชาวบ้านที่สามารถสังเกตความแปรปรวนของสภาพดินฟ้า อากาศ รู้ว่าจะเกิดฝนตกหนัก ลมแล้ง ทะเลบ้า ฟ้าคะนอง น้ำท่วมใหญ่ เกิดภัยแล้ง ไฟป่า หรือภูมิปัญญาในการโค่นต้นไม้ให้ล้มพาดไปในทางที่ต้องการได้การนำความรู้เรื่องการนอนของสัตว์แต่ละชนิดมาช่วยในการเดินทางให้ปราศจากอันตราย

2.3 ภูมิปัญญาการรวมพลังและการพึ่งพิง เช่น ภูมิปัญญาการ “ลาดเวน” คือร่วมกลุ่มตะเวนกันรับผิดชอบ ลาดตระเวนดูแลป้องกันชีวิตและทรัพย์สินของหมู่บ้าน ภูมิปัญญาการร่วมแรงแบ่งประโยชน์ เช่น การทำนารวม การทำสวนรวม คือ ร่วมกันทำนา หรือ ทำสวนในที่แปลงเดียวกันทุกคนที่ทำมีสิทธิ์เก็บกิน เป็นการสร้างจิตสำนึกร่วมกันทำร่วมกันใช้

2.4 ภูมิปัญญาในการใช้และทำศาสตร์วิชา เช่น การทำและใช้ จะโหม่ง นอกจากคิดรูปแบบให้ใช้งาน สับ ฟัน เชือด เหลา อย่างมีดทั่วไป ยังได้เสริมแต่งให้มีส่วนที่จะใช้สำหรับทำร้ายคู่ต่อสู้เพื่อให้เกิดผลหนักเบาต่างกันตามโทษานุโทษ

2.5 ภูมิปัญญาการดูแลบำรุงรักษาชีวิตและทรัพย์สิน เช่น ภูมิปัญญาในการรักษาชีวิตของเด็กและสตรี เป็นต้นว่า ห้ามหญิงที่มีครรภ์นั่งขวางประตู นั่งขวางบันได ห้ามลงจากบ้านเวลากลางคืน เป็นต้น

3. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการสร้างและพิทักษ์ฐานะและอำนาจมีทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม และตำแหน่งหน้าที่ อาจจำแนกได้ดังนี้

3.1 ภูมิปัญญาการสร้างและขยายอำนาจ ภูมิปัญญาที่ชัดเจน คือ การขยายจำนวนวงศ์ญาติให้ได้มากๆ เพื่อจะได้พวกพึ่งพิง และเพิ่มแรงงาน เริ่มแต่การมีภรรยาหลายๆ คนการผูกน้าในผู้อื่นด้วยวัฒนธรรมชายชาตินักเลง คือ ทำตนให้เป็นผู้เชื่อถือได้ด้วยเมตตาธรรม เชื้ออารี กล้าได้กล้าเสีย เข้มแข็งและกล้าหาญ เดี่ยวขาด และยุติธรรม ภูมิปัญญาที่เด่นชัดคือ การผูกเกลอ การทอดแหง การผูกดอง

3.2 ภูมิปัญญาการรักษาฐานะและอำนาจ จำแนกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

3.2.1 การบำเพ็ญบุญบารมี เพื่อผูกอำนาจวาสนา เช่น ภูมิปัญญาที่ช่วยบ่มเพาะให้กุลบุตร กุลธิดา เป็นคนขยัน สุขุม อดทน ประณีต ซึ่งส่วนหนึ่งจะปรากฏในงานช่างฝีมือ ตลอดจนภูมิปัญญาที่เป็นการขัดเกลาจิตใจและอารมณ์ บำรุงสติปัญญาโดยอาศัยศิลปกรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเครื่องบ่มเฉพาะ

3.2.2 การเสริมศรัทธาบารมี ภูมิปัญญาการรักษาฐานะและอำนาจลักษณะนี้ส่วนมากจะมีโทษลักษณะผสมอยู่ เพราะมักเป็นไปในทางแข่งขันเพื่อหาทางชนะผู้อื่น เช่น ภูมิปัญญาการทำ และใช้ “ยาสั่ง” การใช้เวทมนต์ คาถา และเครื่องรางของขลังมาช่วยเสริมสร้างศรัทธาหรือภูมิปัญญา

3.3 ภูมิปัญญาการจัดการเพื่อสาธารณะประโยชน์ ภูมิปัญญากลุ่มนี้ คือ ภูมิปัญญาที่ก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน เช่น การร่วมกันกำหนดทางสัญจรระหว่างหมู่บ้าน การกำหนดให้มีสาธารณะระหว่างที่นาเพื่อเป็นทางเดินสัตว์เลี้ยง ลำเลียงพืช เป็นต้น

3.4 ภูมิปัญญาที่เป็นการสร้างสรรค์พิเศษ ภูมิปัญญากลุ่มนี้ หมายถึง กลุ่มที่เป็นปัญญาชนชาวบ้านใช้วิสัยทัศน์หรือญาณทัศนะเฉพาะตัวสร้างสรรค์ขึ้น เช่น ภูมิปัญญาในการแต่งวรรณกรรม

กล่าวโดยสรุป ภูมิปัญญาท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม คติความเชื่อที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ ผู้ชนรุ่นหลังจะเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของสังคม ชุมชนและเป็นสิ่งที่เหมาะสมทรงคุณประโยชน์ เป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ ประสบการณ์ เพื่อพัฒนา ให้สามารถประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา ป้องกันการเกิดปัญหา และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นสุขมีความมั่นคงปลอดภัยในสังคม

อบเชย แก้วสุข (2543: ออนไลน์) จำแนกประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้เป็นสาขาต่างๆ ดังนี้

1. สาขาเกษตรกรรม คือภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับด้านการทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ ประมงทำไร่นาสวนผสมฯลฯ ที่เลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้อย่างพอเพียง มีรายได้จากผลผลิตด้านนี้มีแนวคิดที่ดี แปลกใหม่ เป็นประโยชน์และช่วยพัฒนาอาชีพด้านนี้ได้เป็นอย่างดี เช่น เป็นผู้คิดริเริ่มการทำเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรแบบพอเพียง เกษตรที่เอื้อประโยชน์ต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อมฯลฯ

2. สาขาหัตถกรรม คือ ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

2.1 ด้านอาหาร เป็นต้นตำรับการปรุงอาหารที่มีรสชาติอร่อย ให้คุณค่าด้านโภชนาการ ใช้วัสดุที่มีราคาไม่แพง วัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น รู้จักคิด ดัดแปลงสูตรอาหารได้แปลกใหม่หรือเป็นการสืบสานตำรับตำราที่มีอาหารรสเลิศ สามารถผลิตเป็นสินค้าจำหน่ายได้ เช่น การทำปลาร้า การทำส้มหรือแหนม ขนมต่างๆ

2.2 ด้านงานประดิษฐ์เครื่องนุ่งห่ม เป็นกระบวนการผลิตสิ่งต่างๆ ที่สามารถทำเป็นอาชีพจำหน่ายได้ ทำเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ เช่น การทำผ้านวม การตัดเย็บเสื้อผ้า

2.3 ด้านที่อยู่อาศัย เป็นภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดบ้านเรือน การก่อสร้างที่อยู่อาศัย

3. สาขาศิลปกรรม คือ ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

3.1 ด้านจิตรกรรม คือ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการวาดภาพฝาผนัง การเขียนภาพลงบนผ้า หน้าผา การสักกลาย

3.2 ด้านประติมากรรม คือ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการปั้น แกะสลัก การหล่อ เช่น หล่อพระพุทธรูป ปั้นโถ่ง สลักลวดลาย ประดับต้นเทียน สิ่งก่อสร้างต่างๆ

3.3 ด้านสถาปัตยกรรม คือ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการก่อสร้างอาคารบ้านเรือน โบสถ์ ศาลา ศาลพระภูมิ

3.4 ด้านหัตถกรรม (งานช่างฝีมือ) คือ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับผลงานในสิ่งที่ทำมือ เช่น เครื่องจักสานต่างๆ

3.5 ด้านงานประดิษฐ์ คือ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดทำผลงานเลียนแบบธรรมชาติ เช่น การประดิษฐ์ดอกไม้ บายศรี การแต่งลวดลายบนแผ่นผ้า

3.6 ด้านดนตรี นาฏศิลป์และการเล่นพื้นบ้าน คือ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับด้านการเล่นดนตรี การขับลำ การฟ้อนรำ การคิดวิธีการเล่นพื้นบ้าน หมอลำ การเล่นหนังตะลุง ลิเก เพลงกันตรึม เจริญ

4. สาขาสาธารณสุข คือ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการใช้ยาสมุนไพร การรักษาโรคแผนโบราณ การรักษาสุขภาพอนามัยร่างกาย การสืบสานตำราสมุนไพร หมอนวดแผนโบราณ หมอตำแย

5. สาขาภาษาและวรรณกรรม คือ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการแต่งวรรณกรรมพื้นบ้านการคิดประดิษฐ์อักษรภาษาถิ่น การสืบสานอักษรโบราณ วรรณกรรมท้องถิ่น

6. สาขาอื่นๆ เป็นภูมิปัญญานอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว ได้แก่ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับความสามารถ ประสบการณ์ในด้านต่อไปนี้

6.1 ด้านพิธีกรรมต่างๆ ได้แก่ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่น หมอสู่วัฒน

6.2 ด้านโหราศาสตร์ ได้แก่ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับงานด้านการคาดการณ์

6.3 ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ได้แก่ ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามขนบประเพณีของท้องถิ่นนั้นๆ

สรุปได้ว่า ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถแบ่งออกเป็นหลายประเภทตามประโยชน์ใช้สอย ได้แก่ ทางการเกษตรกรรม คหกรรม ศิลปกรรม สาธารณสุข ภาษา และวรรณกรรม และอื่นๆ ซึ่งทำให้เกิดคุณค่าและใช้ในชีวิตประจำวันได้

3.4 แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

องค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ม.ป.ป.: 157 - 164) กล่าวถึงสมัยเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีมีความเจริญในด้านช่างหลายแขนงทีเดียว ศิลปะสกุลช่างอยุธยาไม่ว่าจะเป็น ด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรม หรือประติมากรรมซึ่งถือได้ว่าเป็นยุคทองของศิลปกรรมไทย โดยดูได้จากเครื่องทองของมีค่า เช่น ข้าวของ เครื่องใช้เครื่องประดับของเจ้านาย จากฝีมือช่างในราชสำนัก ที่พบในกรุวัดมหาธาตุ และวัดราชบูรณะ

ในอดีตมีงานศิลปหัตถกรรมระดับชาวบ้าน ชาวเมืองก็มีมากมาย โดยเฉพาะในเกาะเมืองตลอดจนบริเวณโดยรอบ มีแหล่งผลิตและจำหน่าย เครื่องปั้นดินเผา เครื่องเหล็ก เครื่องเงิน เครื่องทองเหลือง ตะลุ่มพาน เครื่องอัฐบริวาร และเครื่องมือปรุงเรือน

ภายหลังที่กรุงแตก ผู้คนต้องหนีภัยสงครามและช่างในราชสำนักถูกพม่ากวาดต้อนไป พม่าบางกลุ่มที่หนีเข้าป่าแล้วกลับมาตั้งรกรากในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ศิลปหัตถกรรมกรุงเก่า ในปัจจุบันจะมีหม้อดินเผาคลองสระบัว มีดอรัญญิก รูปหินสลัก ตะเพียนทอง ปลาไทย จากโบราณ ตุ๊กตาดินเผา ออบกรุงเก่า พัดสาน เป็นต้น

จากการกล่าวข้างต้นทำให้ชาวบ้านในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีอาชีพต่างๆ ที่ได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์สืบต่อกันมาจากคนรุ่นหลัง และกลายเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีชื่อเสียงโด่งดังให้กับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1. ปลาตะเพียนโบราณ ชาวไทยภาคกลางสมัยก่อนทำเป็นแทบทุกคน ที่อยุธยาทำปลาตะเพียนได้สวยงาม กลายเป็นงานหัตถกรรมและเป็นสินค้าส่งขายไปทั่ว นักท่องเที่ยวสนใจซื้อหากันมากที่สุด ปลาตะเพียนโบราณ เมื่อसानเสร็จแล้วก็จัดเป็นพวงสวยงาม พ่อบ้านนำไปแขวนไว้บนแปล ลูกน้อยหลับสบาย ตื่นขึ้นมามองเห็นปลาตะเพียนค่อยๆ หมุนไปมา สายตาเด็กน้อยก็มองตามใครจะรู้ว่าคนไทยฉลาดทำฉลาดคิด เด็กน้อยมองปลาตะเพียนหมุน เป็นการฝึกสายตา การที่ดวงตาเคลื่อนไหว หมุนไปมาช้าๆ เป็นการออกกำลังกายวิเศษที่สุด ความเชื่อของคนไทยแต่โบราณอีกอย่างหนึ่งคือ ถ้านำปลาตะเพียนโบราณมาแขวนเหนือเปลให้เด็กดู ลูกหลานจะเลี้ยงง่าย โตเร็ว และมีความเจริญรุ่งเรือง ได้สืบสกุล ลูกเต็มบ้านหลานเต็มเมืองเหมือนปลาตะเพียน ปลาตะเพียนโบราณแต่เดิมคนภาคกลางที่เป็นชายต้องฝึกसानปลาตะเพียนเมื่อแต่งงานมีลูกจะได้सानปลาตะเพียนแขวนไว้เหนือเปล ลูกจะได้โตเร็วๆ ตามความเชื่อที่กล่าวไว้แล้ว ปลาตะเพียนโบราณที่ขึ้นชื่อ เป็นงานฝีมือชาวบ้านที่สวยงามและทำสืบต่อกันมาจนมีชื่อเสียงรู้จักกันอย่างแพร่หลาย คือ ปลาตะเพียนโบราณ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชาวบ้านแถวหัวแหลม ตำบลท่าวาสุกรี และชุมชนบริเวณคลองเมือง (แม่น้ำลพบุรี) ทำปลาตะเพียนโบราณมาช้านาน จนเป็นที่รู้จักแพร่หลาย เมื่อมีชื่อเสียง ก็มีคนมาซื้อ ในที่สุดปลาตะเพียนอยุธยา

กลายเป็นงานฝีมือที่นักท่องเที่ยวซื้อไปประดับบ้านเรือน เป็นอาชีพที่มีรายได้ดีมีงานปัจจุบัน ปลาตะเพียนโบราณจึงกลายเป็นสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (www.thaifolk.com)

2. งามกรุงเก่า ศิลปะการทำงานเป็นงานซึ่งต้องใช้ความชำนาญและความประณีตละเอียดอ่อนเป็นอย่างสูง ไม่แพ้ผลงานจักสานประเภทอื่นๆ การทำงานของไทยปรากฏอยู่โดยทั่วไปในทุกภาคซึ่งก็มีศิลปะเฉพาะเป็นแบบฉบับของแต่ละภาคที่แตกต่างกันไปแต่กล่าวโดยสรุป พื้นเพทางวัฒนธรรมในส่วนต่างๆ ของประเทศก็มีการถ่ายทอดแบบระหว่างกันจนผสมกลมกลืนกลายเป็นแบบฉบับเดียวกันมาเป็นเวลาช้านาน ทำให้ผลงานทางศิลปวัฒนธรรมจึงดูละม้ายกันมาก จะมีแตกต่างกันไปบ้างก็ตรงรายละเอียดของงานตลอดจนวัสดุประกอบงาน เพราะวัตถุดิบที่แตกต่างกันไปบ้างก็ตรงรายละเอียดของงานตลอดจนวัสดุประกอบการ เพราะวัตถุดิบที่แตกต่างกันในแต่ละภาคส่วนรูปทรงและโครงสร้างของงานยังคงรูปแบบคล้ายคลึงกัน สำหรับการงานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาก็นับได้ว่าเป็นที่นิยมและทำเป็นอาชีพอย่างกว้างขวาง แหล่งผลิตงอบที่สำคัญที่สุดของจังหวัดเห็นจะไม่มีที่ใดผลิตได้มาตรฐานเท่ากับที่อำเภอบางปะหันโดยเฉพาะที่ตำบลบ้านลี และตำบลบางนางร้า (ayutthayastudies.aru.ac.th)

3. พัดสาน เป็นของใช้สำหรับโบกเตาไฟของคนไทยในสมัยก่อนหรือใช้สำหรับโบกพัดร่างกายให้หายคลายจากความร้อนได้ สามารถที่จะนำติดตัวไปไหนมาไหนได้อย่างสะดวก วัสดุที่ใช้พัดสานเป็นผลผลิตจากพืชพรรณธรรมชาติในท้องถิ่นคือไม้ไผ่ การสานพัด ผู้สานนิยมสานเป็นรูปลักษณะต่างๆ มุ่งเน้นประโยชน์การใช้งาน มีการปรับปรุงพัฒนารูปแบบให้มีความสวยงามประณีต เช่น พัดสานห้าเหลี่ยมเหมาะสำหรับโบกพัดเตาไฟ พัดกลายดอกสานเป็นลวดลายต่างๆ พัดละเอียดรูปใบโพธิ์หรือรูปหัวใจ และรูปตาลปัตร พัดสานบ้านแพรงเป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านอันทรงคุณค่าที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านอำเภอบ้านแพรง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชาวอำเภอบ้านแพรงริเริ่มการสานพัดมาเป็นเวลานาน 40 ปี มีการประยุกต์ปรับปรุงรูปแบบตลอดเวลา การสานพัดเป็นอาชีพเสริมทำรายได้ดีภายในครัวเรือน ชาวบ้านจะสานพัดในช่วงว่างเว้นจากการทำนา เป็นสินค้าพื้นเมืองที่สำคัญอย่างหนึ่งของชาวอำเภอบ้านแพรง พัดสานจึงกลายมาเป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีชื่อเสียงและได้รับการยกย่องให้เป็นเอกลักษณ์ของอำเภอบ้านแพรง ดังปรากฏในคำขวัญที่ว่า “หลวงพ่อดีโว หลวงพ่อขาว หลวงพ่อภาคู่บ้าน พัดสานคู่เมือง พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสิรินธร เลิศล้ำหัตถศิลป์ ดินแดนถิ่นลิเก บ้านเกิดของหอมหวน นาคศิริ ราชาลิเกแห่งเมืองไทย” (ayutthayastudies.aru.ac.th)

4. การปรุงเรือนไทย (ยอส่วน) สำหรับเรือนทรงไทย นับว่าเป็นงานหัตถกรรมชนิดหนึ่ง เพราะเป็นการสร้างขึ้นจากฝีมือและภูมิปัญญาของคนไทยที่นำแบบบ้านทรงไทยมาทำหัตถกรรม และถือเป็นเอกลักษณ์โดยที่มีในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (องค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ม.ป.ป.: 160)

5. ตุ๊กตาดินเผา เป็นศิลปะพื้นบ้านที่ทำติดต่อกันมานานและทำขึ้นตามคติประเพณีการให้สอยในชีวิตประจำวันของชาวบ้านที่เกิดขึ้นตามลักษณะนิสัยของคนไทย เป็นความคิดในการประดิษฐ์ให้เป็นตุ๊กตาชาวบ้าน ซึ่งชาวบ้านมิได้มีการเรียนรู้จากโรงเรียน แต่เป็นการเรียนรู้โดยการถ่ายทอดจากการสังเกต และการสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับลักษณะนิสัยของชาวไทยโดยเฉพาะ ฉะนั้นงานตุ๊กตาชาวบ้านจึงเต็มไปด้วยความมีชีวิตความเรียบง่ายแฝงอยู่ในลักษณะของงานในท้องถิ่นนั้นๆ ตุ๊กตาชาวบ้านที่อยู่อยุธยา จัดเป็นศิลปะพื้นบ้านแขนงหนึ่งที่มีการถ่ายทอดในระบบครอบครัวจากปู่-จนถึงหลาน เป็นศิลปะพื้นบ้านที่มีลักษณะเฉพาะของตัวเอง นับตั้งแต่การปั้นประกอบเป็นตัวจนสำเร็จออกมาเป็นผลงาน ด้วยการใช้อุปกรณ์ง่ายๆ คือมีดเล็กๆ เพียงเล่มเดียวแต่ใช้ฝีมือตกแต่งด้วยมืออันคล่องแคล่วที่ช่างปั้นอื่นๆ น้อยคนจะทำได้ การปั้นตุ๊กตาชาวบ้านนั้นนอกจากจะใช้ฝีมือที่ละเอียดละไม เก็บความมีชีวิต ให้มืออยู่กับตุ๊กตาตัวน้อยๆ แต่ละตัวช่างปั้นได้เพียรพยายามปั้นให้มีขนาดเล็กๆ มากจนแทบจะกล่าวออกมาไม่ได้ว่า นี่คือการปั้นด้วยการใช้ฝีมือของช่างปั้น ที่เก็บลักษณะท่าทางเลียนแบบออกมาอย่างสมบูรณ์ที่สุด (ayutthayastudies.aru.ac.th)

6. หัวโขน เป็นงานศิลปะที่ได้รับการสร้างขึ้นอย่างวิจิตร ประณีตด้วยกระบวนการช่างแบบไทย ประเพณีที่แสดงออกให้ประจักษ์ในภูมิปัญญาและเอกลักษณ์ในงานศิลปะแบบไทย ประเพณีประเภทหนึ่ง หัวโขนจึงเป็นศิลปวัตถุ ที่มีรูปลักษณะควรแก่การดูชม และเก็บรักษาไว้เพื่อการชื่นชมในรูปสมบัติและคุณสมบัติในฐานะศิลปกรรมไทยประเพณี ปัจจุบันการทำหัวโขนเพื่อการแสดงหรือเพื่อตั้งบูชาเป็นอาชีพที่ไม่เพียงพอกแก่การเลี้ยงชีพ จึงมีแนวคิดประยุกต์ ทำหัวโขนขนาดเล็กและหัวโขนที่ไม่มีด้านหลังที่เรียกว่า “หัวโขนซีก” เพื่อใช้สำหรับให้เป็นของที่ระลึก หรือประดับตกแต่งบ้าน ซึ่งเป็นที่นิยมมากและยังเป็นการอนุรักษ์งานศิลปะแขนงนี้ไว้อีกด้วย (ayutthayastudies.aru.ac.th)

7. ไรตีสายไหม เป็นของกินที่ขึ้นชื่อของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดทำมาเป็นเวลายาวนาน สามารถทำรายได้ให้กับชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาซึ่งเป็นที่ยอมรับไปรับประทานหรือเป็นของฝาก (ayutthayastudies.aru.ac.th)

8. อีฐู การทำอีฐูนับเป็นอาชีพมีแต่โบราณ โดยสืบทอดมาจากคนรุ่นก่อนๆ ซึ่งเป็นการสืบสานภูมิปัญญาของบรรพชน ที่บ้านสีตุ๊ก ตำบลพระขาว อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นับเป็นแหล่งผลิตอีฐูแห่งใหญ่อีกแห่งหนึ่ง (ayutthayastudies.aru.ac.th)

สรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่กล่าวมามี 8 แหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ และสืบทอดกันมายาวนาน เป็นอาชีพสร้างรายได้ และสร้างชื่อเสียงให้กับชาวพระนครศรีอยุธยาได้ดีมาก

3.5 วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เด็ก

สามารถ จันทร์สุวรรย์ (2536: 150 - 152) กล่าวว่าเด็กโดยทั่วไปมีความสนใจในช่วงเวลาสั้นๆ ในสิ่งที่ใกล้ตัวซึ่งแตกต่างจากผู้ใหญ่ วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็กต้องง่ายไม่ซับซ้อนสนุกสนาน ดึงดูดใจ เช่น การละเล่น การเล่านิทาน และการลงมือทำ การเล่นปริศนาคำทายเกิดจากนิสัยการชอบซักถามของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัยเด็กเป็นช่วงแห่งการเรียนรู้โลกรอบตัว เช่น การเรียนรู้ร่างกาย เรียนรู้ถ้อยคำ การผูกปริศนา จึงเลือกใช้คำที่ให้ภาพพจน์ คำเปรียบเทียบให้เข้าใจ คำคล้องจองให้เสียงและจังหวะเพื่อสร้างแรงดึงดูดใจเพื่อให้เด็กจดจำได้ง่าย ส่วนการเล่านิทาน เป็นถ่ายโยงความรู้โดยอาศัยความรู้ ความสนุกสนานจากตัวละครในเรื่อง และวิธีการเล่าที่น่าสนใจ นิทานเป็นเรื่องสั้นๆ เนื้อหาเป็นเรื่องสร้างเสริมนิสัยและบุคลิกภาพที่สังคมปรารถนา ส่วนใหญ่มุ่งเน้นด้านคุณธรรม จริยธรรม คือ สิ่งที่ควรทำ และไม่ควรทำ วิธีการเล่านี้เป็นการสร้างเสริมนิสัยและบุคลิกภาพที่สังคมปรารถนา ซึ่งส่วนใหญ่มุ่งเน้นจริยธรรมที่เป็นสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำ

สรุปได้ว่า วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เด็กต้องง่าย สนุกสนาน มีเทคนิควิธีการต่างๆ ที่ดึงดูดความสนใจสามารถบูรณาการได้หลาย ๆ ด้าน และสิ่งสำคัญจะต้องเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก

3.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

งานวิจัยในประเทศ

ทรงศิริ สาประเสริฐ (2542) ศึกษาลักษณะการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนโดยใช้วิธีการบอกทำให้อุ้ดูและปฏิบัติด้วยตนเอง วิธีการถ่ายทอดความรู้ที่ใช้เป็นประจำคือการบอกเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ถาม และมีความเห็นว่าวิธีการที่ดีที่สุดในการถ่ายทอดความรู้คือการให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง การได้รับการยอมรับการยกย่องจากสังคม คือสิ่งที่ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิใจมากที่สุดในชีวิตและเป็นเหตุจูงใจให้ภูมิปัญญาชาวบ้านถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาชาวบ้าน คือแหล่งความรู้ในการถ่ายทอดซึ่งมาจากตัวของภูมิปัญญาชาวบ้าน เนื้อหาสาระคือความรู้ในงาน ลักษณะของคนซึ่งภูมิปัญญาชาวบ้านอยากถ่ายทอดความรู้ คือ มีความสนใจอยากรู้ มีความขยัน อดทน เมื่อทำการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียน ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่มีการวางแผนล่วงหน้า ระยะเวลาในการถ่ายทอดในแต่ละเรื่องไม่เท่ากัน วิธีการประเมินและการถ่ายทอดความรู้ จะใช้การสังเกตและสื่อในการถ่ายทอดความรู้ คือสื่อของจริง

รุ่งนภา รหัส (2547) ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตทุ่งครุมี 8 ด้าน คือ 1. การเกษตร 2. หัตถกรรม 3. การแพทย์แผนไทย 4. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5. ศิลปกรรม 6. ภาษาและวรรณกรรม 7. ศาสนา 8. โภชนาการ โดยสาระสำคัญของภูมิปัญญาเน้นถึงการนำสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นทั้งทางด้าน การดำรงชีวิตและศาสนา มาสืบสานต่อดำเนินการส่งเสริมและปฏิบัติกับครอบครัว ส่วนวิธีการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เด็กปฐมวัย ผู้ทรงภูมิปัญญาเห็นว่าควรเป็นการส่งเสริม และการสาธิตให้เด็กปฏิบัติตามสำหรับผู้ทรงภูมิปัญญาที่เห็นว่าควรเป็นการส่งเสริมและการสาธิต ให้เด็กปฏิบัติตามสำหรับผู้ทรงภูมิปัญญาที่พร้อมถ่ายทอดความรู้แก่เด็กปฐมวัยมีจำนวน 11 คน

วุช กวางษ์กลาง (2547) ศึกษาสภาพการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า สภาพการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน โดยการใช้สื่อหรือแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน การจัดหาสื่อวัสดุอุปกรณ์ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดหาหรือการจัดสร้างแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยครูและนักเรียนภูมิปัญญาที่ถูกนำมาใช้มากที่สุด คือ ด้านเกษตรกรรมเกี่ยวกับการปลูกพืช ด้านโภชนาการเกี่ยวกับการประกอบอาหารพื้นบ้านหรืออาหารอีสาน และด้านอุตสาหกรรมหัตถกรรมเกี่ยวกับการจักสาน ส่วนด้านความพึงพอใจต่อสภาพการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องของท้องถิ่นมากที่สุด การมีส่วนร่วมในการกำหนดสาระการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลักสูตรสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก การถ่ายทอดความรู้ของวิทยากรหรือครูภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความพึงพอใจเป็นอันดับสุดท้าย

จากการวิจัยที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านซึ่งเป็นการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียน ที่ได้มาจากการสังเกต การสาธิตของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น และนักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง จากสื่อของจริง ทำให้นักเรียนรู้จักสิ่งที่มีค่าในท้องถิ่นมากขึ้น และได้มีส่วนร่วมในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมากำหนดสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรสถานศึกษา และนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
3. การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ
4. แบบแผนการทดลองและวิธีการดำเนินการทดลอง
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียน ชาย - หญิง อายุระหว่าง 5 - 6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปฐมวัยปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ของโรงเรียนสาธิตปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา จำนวน 50 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียน ชาย - หญิง อายุระหว่าง 5 - 6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปฐมวัยปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ของโรงเรียนสาธิตปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 25 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ในการวิจัยครั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีดังนี้

1. แผนการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. แบบสังเกตพฤติกรรมความสามารถทางพหุปัญญา

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. แผนการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ดำเนินการดังนี้

1.1 สํารวจแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แล้วนำมาศึกษาวิเคราะห์คัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยจำนวน 8 แหล่ง

1.2 ติดต่อผู้เชี่ยวชาญหรือวิทยากรเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้ง 8 แหล่ง เพื่อจะไปจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.3 ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.4 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหาของกิจกรรมเพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.5 สร้างแผนการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 8 แผน นำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง

1.6 นำแผนการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจพิจารณา และปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน 3 ท่าน ดังนี้

1.6.1 อาจารย์สันติศักดิ์ ผาผาย

ครูชำนาญการพิเศษ

โรงเรียนอนุบาลวังมั่ง

จังหวัดสระบุรี

1.6.2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญญาพร คุนากุล

อาจารย์ชั้นเด็กเล็กโรงเรียนสาธิต

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)

1.6.3 อาจารย์ดร.สุภัทรา คงเรือง

ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตปฐมวัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏ

พระนครศรีอยุธยา

1.7 ผลการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ให้คะแนนโดยใช้เกณฑ์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างแผนการจัดประสบการณ์กับจุดประสงค์ (IOC) ได้ค่าความสอดคล้องระหว่าง .67 -1.00 ซึ่งผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านเสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดย ให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมจากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น

1.8 นำแผนการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Try Out) กับเด็กนักเรียนชั้นปฐมวัยปีที่ 3 ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 คน เพื่อหาข้อบกพร่องแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

2. แบบสังเกตพฤติกรรมความสามารถทางพหุปัญญา

2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความสามารถทางพหุปัญญา และเครื่องมือวัดพฤติกรรมความสามารถทางพหุปัญญา ของเยาวพา เดชะคุปต์ (2541: 1 - 3) สันติศักดิ์ ผาผาย (2546) สุทธิธนา ชันอาสา (2550) รัตนาภรณ์ ภูธรเลิศ (2551) อัญชุลีกร อัมพรดล (2551) สิริรินทร์ ลัดดากลม (2551) เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมความสามารถทางพหุปัญญา

2.2 สร้างแบบสังเกตพฤติกรรมความสามารถทางพหุปัญญา ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่แสดงความสามารถทางด้านต่างๆ ตามแนวคิดพหุปัญญาทั้ง 8 ด้าน จำนวน 25 ข้อ และนำแบบสังเกตให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจความถูกต้อง

2.3 นำแบบสังเกตพฤติกรรมตามความสามารถทางพหุปัญญา ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องและความเหมาะสมด้านเนื้อหา จำนวน 3 ท่านได้แก่

2.3.1 อาจารย์ ดร.จากรวรรณ ศิลปรัตน์	ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลจากรวรรณ กรุงเทพมหานคร
2.3.2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์รัตนา จิวแหลม	อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต กรุงเทพฯ
2.3.3 อาจารย์ ดร.มิ่ง เทพครเมือง	หัวหน้างานวิจัยและบริการวิชาการ สู่ชุมชนโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)

2.4 ผลการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ให้คะแนนโดยใช้เกณฑ์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างแบบทดสอบกับจุดประสงค์ (IOC) ได้ค่าความสอดคล้องระหว่าง .67 - 1.00 ซึ่งผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านเสนอแนะให้ปรับปรุงข้อคำถามให้มีความชัดเจนมากขึ้น

2.5 นำแบบสังเกตพฤติกรรมความสามารถทางพหุปัญญา ที่ปรับปรุงแก้ไขผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Try Out) กับเด็กนักเรียนชั้นปฐมวัยปีที่ 3 ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของการสังเกต โดยวิธีหาค่าดัชนีความ RAI (Burry-Stock. 1996: 256) ของผู้สังเกตจำนวน 2 คน คือ ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย และในการ

ทดลองใช้ (Try Out) ครั้งนี้ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้สังเกต RAI เท่ากับ .89 ซึ่งเป็นค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้สังเกตอยู่ในระดับสูง ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงใช้ผู้สังเกตเพียงคนเดียว คือ ผู้วิจัย

แบบแผนการทดลองและวิธีการดำเนินการทดลอง

1. แบบแผนกึ่งการทดลอง

ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองโดยอาศัยแบบการทดลองกลุ่มตัวอย่างเดียว โดยใช้แบบแผนกึ่งการทดลองซึ่งเป็นการดำเนินการวิจัยแบบ One Group, Time-Series Design เป็นการติดตามกลุ่มตัวอย่างเป็นระยะๆ (ล้วน สายยศ;และอังคณา สายยศ. 2538: 254) โดยนำมาปรับให้สอดคล้องกับงานวิจัยนี้

ตาราง 3 แสดงแบบแผนการทดลอง

		$T_0 \ X_1 \ X_2 \ T_1 \ X_3 \ X_4 \ T_2 \ X_5 \ X_6 \ T_3 \ X_7 \ X_8 \ T_4$			
เมื่อ	X	แทน	การจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น		
	T_0	แทน	การสังเกตความสามารถทางพหุปัญญา ก่อนการจัดประสบการณ์		
	$X_1, X_2, X_3, \dots, X_4$	แทน	การจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วงเวลาการทดลอง		
	$T_1, T_2, T_3, \dots, T_4$	แทน	การสังเกตความสามารถทางพหุปัญญา ในช่วงเวลาการทดลอง		

2. วิธีการดำเนินการทดลอง

การทดลองครั้งนี้ดำเนินการในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 เป็นเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน รวมทั้งสิ้น 24 ครั้ง โดยมีแผนการทดลองดังนี้

1. ผู้วิจัยทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัย
2. ก่อนการทดลองผู้วิจัยทำการสังเกตความสามารถทางพหุปัญญาของกลุ่มตัวอย่างจากการจัดกิจกรรม ในเวลา 09.30 - 10.00 น. โดยใช้การสังเกตความสามารถทางพหุปัญญาแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาคะแนนพื้นฐาน (Baseline) ของนักเรียนแต่ละคนแต่ละด้าน

3. ดำเนินการทดลอง โดยผู้วิจัยจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตั้งแต่เวลา 09.30-10.00 น. เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ๆ ละ 3 วันๆ ละ 30 นาที

4. ในช่วงเวลาการทดลองผู้วิจัยทำการสังเกตความสามารถทางพหุปัญญาจากการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในสัปดาห์ที่ 2, 4, 6 และ 8 โดยใช้แบบประเมินความสามารถทางพหุปัญญาโดยมีเกณฑ์การแปลความหมายคะแนนเฉลี่ยดังนี้

เกณฑ์พิจารณาความสามารถทางพหุปัญญาด้านภาษา ด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ ด้านมิติ ด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว ด้านดนตรี ด้านความเข้าใจตนเอง และด้านธรรมชาติ

คะแนนเฉลี่ย 4.51-6.00 หมายถึง มีความสามารถทางพหุปัญญาอยู่ในระดับสูง

คะแนนเฉลี่ย 1.51-4.50 หมายถึง มีความสามารถทางพหุปัญญาอยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 0.00-1.50 หมายถึง มีความสามารถทางพหุปัญญาอยู่ในระดับต่ำ

เกณฑ์พิจารณาความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล

คะแนนเฉลี่ย 6.01-8.00 หมายถึง มีความสามารถทางพหุปัญญาอยู่ในระดับสูง

คะแนนเฉลี่ย 2.01-6.00 หมายถึง มีความสามารถทางพหุปัญญาอยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 0.00-2.00 หมายถึง มีความสามารถทางพหุปัญญาอยู่ในระดับต่ำ

5. ทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางพหุปัญญา ก่อนการทดลองกับ ทุกช่วงเวลาการทดลองทุกๆ 2 สัปดาห์ที่ 2, 4, 6 และ 8

จัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็น เวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน ในช่วงกิจกรรมเสริมประสบการณ์ ตั้งแต่เวลา 09.30 - 10.00 น. ดังนี้

วันอังคาร : ชั้นเตรียมการก่อนไปแหล่งการเรียนรู้

วันพุธ : ชั้นจัดประสบการณ์แหล่งการเรียนรู้

วันพฤหัสบดี : ชั้นสรุป

ตาราง 4 แสดงกำหนดระยะเวลาดำเนินการทดลอง

ก่อนการทดลอง	ดำเนินการทดลองจัดประสบการณ์ จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	วิทยากร / สถานที่
ก่อนการทดลอง	สัปดาห์ที่ 1	ร้านลุงวิศิษปลาตะเพียนไบลาน
ทำการสังเกต	แหล่งการเรียนรู้ปลาตะเพียนไบลาน	ม. 3 ต. ประตู่ชัย
ความสามารถ		อ. พระนครศรีอยุธยา
ทางพหุปัญญา		จ. พระนครศรีอยุธยา
ของกลุ่มตัวอย่าง	สัปดาห์ที่ 2	คุณธรรมาวุฒิ จุลวงศ์
จากการจัด	แหล่งการเรียนรู้บึงอบกรุงเก่า	และกลุ่มแม่บ้านบางปะหัน
กิจกรรม ในเวลา		57/1 หมู่ 5 ต. บางนางร้า
09.30-10.00 น.		อ. บางปะหัน จ. พระนครศรีอยุธยา
ในวันอังคาร		
วันพุธ		
วันพฤหัสบดี	สัปดาห์ที่ 3	คุณระยอง แก้วสิทธิ์
	แหล่งการเรียนรู้พัคสาน	และกลุ่มแม่บ้านบางปะหัน
		ต. บางนางร้า อ. บางปะหัน
		จ. พระนครศรีอยุธยา

ตาราง 4 (ต่อ)

ก่อนการทดลอง	ดำเนินการทดลองจัดประสบการณ์ จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	วิทยากร / สถานที่
ก่อนการทดลอง ทำการสังเกต ความสามารถ ทางพหุปัญญา ของกลุ่มตัวอย่าง จากการจัด กิจกรรม ในเวลา 09.30-10.00 น. ในวันอังคาร วันพุธ วันพฤหัสบดี	สัปดาห์ที่ 4 แหล่งการเรียนรู้บ้านทรงไทย	คุณบุญพร ยี่วา เรือนไทยกรุงศรี ยี่หวาโมเดล หมู่บ้านบัวหลวงธานี 33/ 381 หมู่ 3 ซ. 2 ต. สามเมือง อ. ลาดบัวหลวง จ. พระนครศรีอยุธยา
	สัปดาห์ที่ 5 แหล่งการเรียนรู้ตุ๊กตาดินเผา	คุณอัญชลี น่วมด้วง ต. วัดตุ้ม อ. พระนครศรีอยุธยา จ. พระนครศรีอยุธยา
	สัปดาห์ที่ 6 แหล่งการเรียนรู้โรตีสายไหม	คุณบังปี แสงอรุณ และพนักงานในร้าน ร้านบังปี โรตีสายไหม เลขที่ 52 หมู่ 3 ต. ประตูลี อ.พระนครศรีอยุธยา จ. พระนครศรีอยุธยา
	สัปดาห์ที่ 7 แหล่งการเรียนรู้อิฐ	บ้านยาสมพวง เขยสกุล ม. 3 ต. ไทรน้อย อ.บางบาล จ. พระนครศรีอยุธยา
	สัปดาห์ที่ 8 แหล่งการเรียนรู้หัวโขน	คุณวรลักษณ์ สุขสวัสดิ์ ณ อยุธยา และกลุ่มทีมงาน 5/1 ถ.อุ้มทอง ต.ท่าवासูกรี อ. พระนครศรีอยุธยา จ. พระนครศรีอยุธยา

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ ดังนี้

1. สถิติพื้นฐาน

1.1 หาคะแนนเฉลี่ย (บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์. 2521: 36) ดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ	\bar{X}	แทน	คะแนนเฉลี่ย
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

1.2 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์. 2521: 55) ดังนี้

$$S.D = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ	S.D	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	$\sum X^2$	แทน	ผลรวมของกำลังสองของคะแนนแต่ละคนในกลุ่ม
	$(\sum X)^2$	แทน	กำลังสองของผลรวมของคะแนนแต่ละคนในกลุ่ม
	N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

2. สถิติที่ใช้หาคุณภาพเครื่องมือ

2.1 หาคความเชื่อมั่นของแบบประเมินความสามารถทางพหุปัญญา โดยการนำแบบประเมินความสามารถทางพหุปัญญาไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นปฐมวัยปีที่ 3 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 คน โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องของผู้สังเกตโดยใช้สูตร RAI (Burry-Stock. 1996: 256)

$$RAI = 1 - \frac{\sum_k \sum_n |R_{1kn} - R_{2kn}|}{KN(I-1)}$$

เมื่อ	R_{1kn}	แทน	ผลการสังเกตของผู้สังเกตคนที่ 1
	R_{2kn}	แทน	ผลการสังเกตของผู้สังเกตคนที่ 2
	N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
	K	แทน	จำนวนพฤติกรรมย่อย
	I	แทน	จำนวนช่วงคะแนน

2.2 หาความเที่ยงตรงตามเนื้อหาของแบบประเมินความสามารถทางพหุปัญญา IOC (บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์. 2545: 95) ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อแบบทดสอบ แต่ละข้อกับจุดประสงค์
	$\sum R$	แทน	ผลรวมของคะแนนจากผู้เชี่ยวชาญ
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

3. สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน

สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานโดยใช้สูตร t - test สำหรับ Dependent Samples (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. 2538: 104)

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{N \sum D^2 - (\sum D)^2}{N-1}}}$$

เมื่อ	t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t-distribution
	D	แทน	ความแตกต่างของคะแนนแต่ละคู่
	N	แทน	จำนวนคู่ของคะแนนหรือจำนวนนักเรียน
	$\sum D$	แทน	ผลรวมทั้งหมดของผลต่างของคะแนนก่อนและหลังการทดลอง
	$\sum D^2$	แทน	ผลรวมของกำลังสองของผลต่างของคะแนนรวมก่อนและหลังการทดลอง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทดลองและการแปรความหมายจากการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นที่เข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

\bar{X}	แทน	คะแนนเฉลี่ย
S.D.	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
\bar{X}_d	แทน	ค่าเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนก่อนและหลังการทดลอง
S_d	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลต่างของคะแนนก่อนและหลังการทดลอง
\bar{D}	แทน	ค่าเฉลี่ยคะแนนความแตกต่าง
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณาใน T – distribution
**	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
p	แทน	ความน่าจะเป็นของค่าสถิติ

การนำเสนอผลการวิเคราะห์

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและวิเคราะห์การแปรผลข้อมูลในการทดลองครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัย

1.1 ความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัย ก่อนการจัดประสบการณ์และในแต่ละช่วงเวลากิจกรรมจัดประสบการณ์โดยใช้แหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.2 เส้นกราฟแสดงการเปลี่ยนแปลงของความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัย จำแนกเป็นรายด้าน

ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยก่อนการจัดกิจกรรมและในแต่ละช่วงเวลากิจกรรมจัดประสบการณ์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัย

1.1 ความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัย ก่อนการจัดประสบการณ์และในแต่ละช่วงเวลากิจกรรมจัดประสบการณ์โดยใช้แหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การวิเคราะห์ในครั้งนี้ ได้นำความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้จากการสังเกตก่อนการจัดประสบการณ์ 1 ครั้งใน 1 สัปดาห์ และในแต่ละช่วงเวลากการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อีก 4 ครั้ง ภายใน 8 สัปดาห์ (เก็บข้อมูลจากการสังเกตในสัปดาห์ที่ 2, 4, 6 และ 8) มาหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แสดงให้เห็นดังตาราง 5

ตาราง 5 ค่าสถิติพื้นฐานของความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัย

ความสามารถทางพหุปัญญา	ค่าสถิติพื้นฐาน	ก่อนการจัดกิจกรรม	ช่วงเวลาการจัดกิจกรรม (สัปดาห์ที่)			
			2	4	6	8
1. ด้านภาษา	\bar{X}	1.08	2.56	4.60	5.24	5.88
	S.D.	.64	.58	.50	.52	.33
ระดับความสามารถ		ต่ำ	ปานกลาง	สูง	สูง	สูง
2. ด้านตรรกะและคณิตศาสตร์	\bar{X}	1.16	2.32	3.32	4.92	5.80
	S.D.	.47	.48	.48	.57	.41
ระดับความสามารถ		ต่ำ	ปานกลาง	ปานกลาง	สูง	สูง
3. ด้านมิติ	\bar{X}	1.00	2.04	4.52	5.04	5.80
	S.D.	.65	.54	.59	.61	.41
ระดับความสามารถ		ต่ำ	ปานกลาง	สูง	สูง	สูง
4. ด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว	\bar{X}	1.52	2.76	3.96	5.12	5.68
	S.D.	.59	.44	.61	.44	.48
ระดับความสามารถ		ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	สูง	สูง
5. ด้านดนตรี	\bar{X}	.88	2.6	3.68	4.68	5.72
	S.D.	.60	.50	.48	.48	.46
ระดับความสามารถ		ต่ำ	ปานกลาง	ปานกลาง	สูง	สูง

ตาราง 5 (ต่อ)

ความสามารถทางพหุปัญญา	ค่าสถิติ พื้นฐาน	ก่อนการจัด กิจกรรม	ช่วงเวลาการจัดกิจกรรม (สัปดาห์ที่)			
			2	4	6	8
6. ด้านความเข้าใจระหว่าง บุคคล	\bar{X}	1.52	3.80	5.48	6.80	7.72
	S.D.	.51	.71	.65	.50	.46
ระดับความสามารถ		ต่ำ	ปาน กลาง	ปาน กลาง	สูง	สูง
7. ด้านความเข้าใจตนเอง	\bar{X}	1.32	2.20	4.52	4.92	5.68
	S.D.	.48	.87	.65	.64	.48
ระดับความสามารถ		ต่ำ	ปาน กลาง	สูง	สูง	สูง
8. ด้านธรรมชาติ	\bar{X}	1.08	2.28	3.92	4.84	5.76
	S.D.	.28	.46	.64	.37	.44
ระดับความสามารถ		ต่ำ	ปาน กลาง	ปาน กลาง	สูง	สูง

จากตาราง 5 ปรากฏว่า

ด้านภาษาก่อนทำกิจกรรมพบว่าเด็กปฐมวัยมีความสามารถด้านภาษาอยู่ในระดับต่ำผ่านไป 2 สัปดาห์เปลี่ยนเป็นระดับปานกลาง และในสัปดาห์ที่ 4, 6, 8 พบว่าเด็กปฐมวัยมีความสามารถด้านภาษาอยู่ในระดับสูง

ด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ก่อนทำกิจกรรมพบว่าเด็กปฐมวัยมีความสามารถด้านตรรกะและคณิตศาสตร์อยู่ในระดับต่ำ สัปดาห์ที่ 2, 4 เปลี่ยนเป็นระดับปานกลาง และในสัปดาห์ที่ 6, 8 พบว่าเด็กปฐมวัยมีความสามารถด้านตรรกะและคณิตศาสตร์อยู่ในระดับสูง

ด้านมิติก่อนทำกิจกรรมพบว่าเด็กปฐมวัยมีความสามารถด้านมิติอยู่ในระดับต่ำ ผ่านไป 2 สัปดาห์เปลี่ยนเป็นระดับปานกลาง และในสัปดาห์ที่ 4, 6, 8 พบว่าเด็กปฐมวัยมีความสามารถด้านมิติอยู่ในระดับสูง

ด้านร่างกายและการเคลื่อนไหวก่อนทำกิจกรรม และสัปดาห์ที่ 2, 4 พบว่าเด็กปฐมวัยมีความสามารถด้านร่างกายและการเคลื่อนไหวในระดับปานกลาง และในสัปดาห์ที่ 6, 8 พบว่าเด็กปฐมวัยมีความสามารถด้านร่างกายและการเคลื่อนไหวอยู่ในระดับสูง

ด้านดนตรีก่อนทำกิจกรรมพบว่าเด็กปฐมวัยมีความสามารถด้านดนตรีอยู่ในระดับต่ำผ่านไป 4 สัปดาห์เปลี่ยนเป็นระดับปานกลาง และในสัปดาห์ที่ 6, 8 พบว่าเด็กปฐมวัยมีความสามารถด้านดนตรีอยู่ในระดับสูง

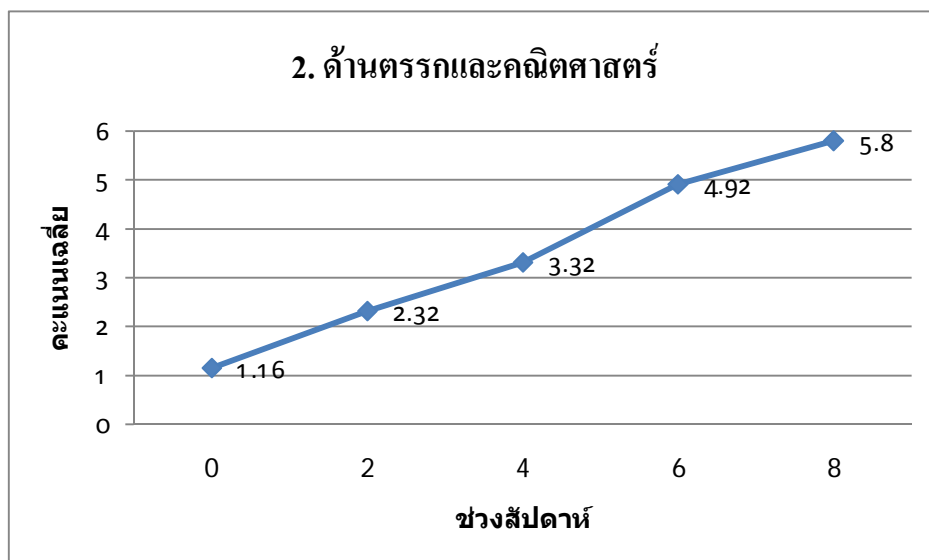
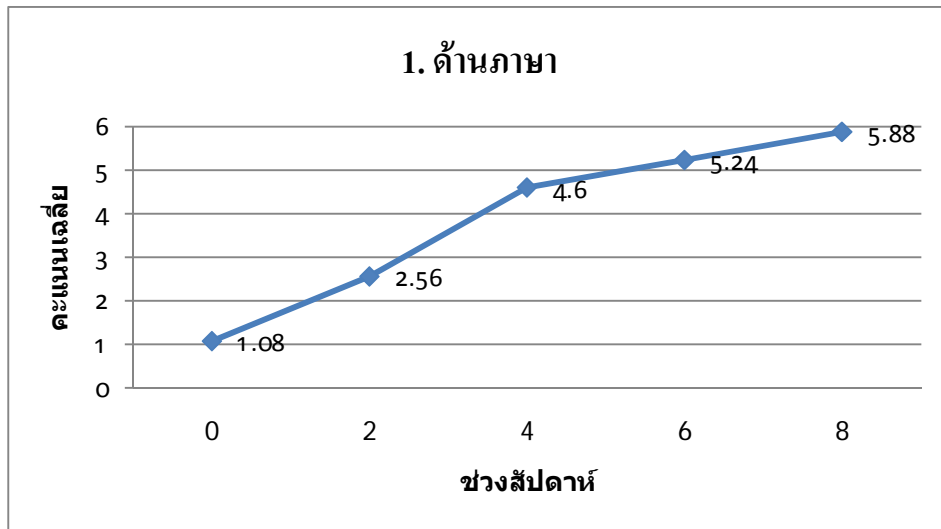
ด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลก่อนทำกิจกรรมพบว่าเด็กปฐมวัยมีความสามารถด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลอยู่ในระดับต่ำ สัปดาห์ที่ 2, 4 เปลี่ยนเป็นระดับปานกลาง และในสัปดาห์ที่ 6, 8 พบว่าเด็กปฐมวัยมีความสามารถด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลอยู่ในระดับสูง

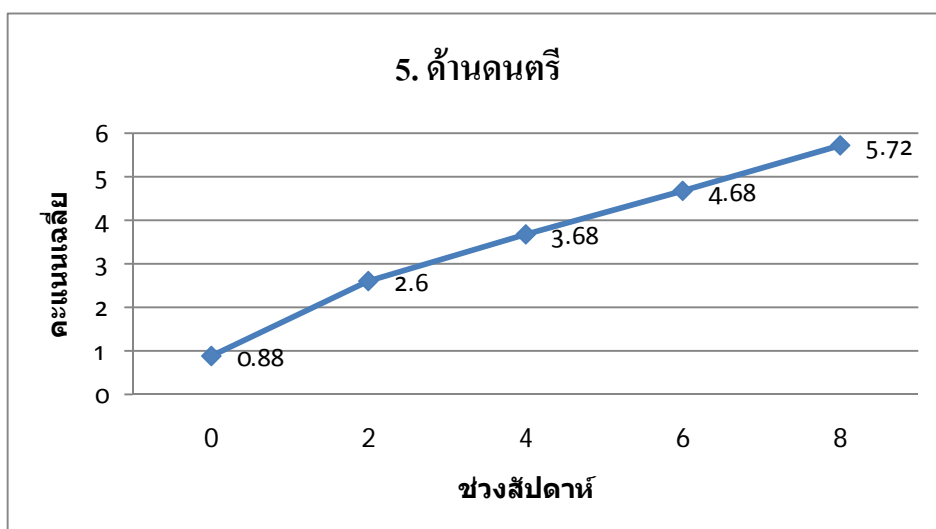
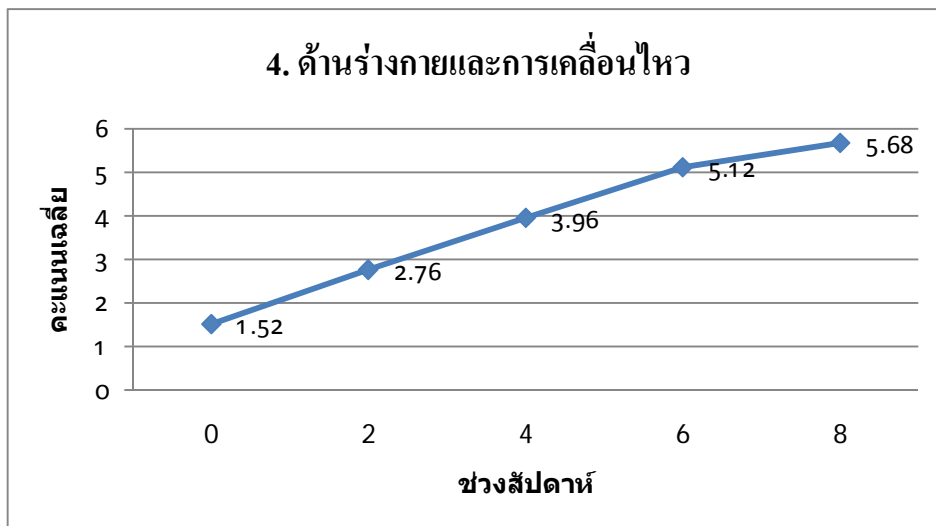
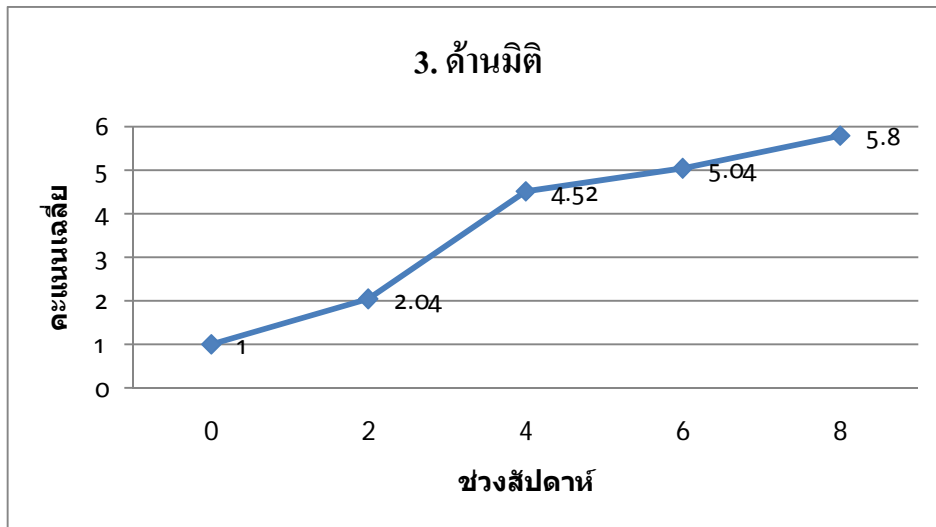
ด้านความเข้าใจตนเองก่อนทำกิจกรรมพบว่าเด็กปฐมวัยมีความสามารถด้านความเข้าใจตนเองอยู่ในระดับต่ำ สัปดาห์ที่ 2 พบว่าเด็กปฐมวัยมีความสามารถด้านความเข้าใจตนเองอยู่ในระดับปานกลาง และในสัปดาห์ที่ 4, 6, 8 พบว่าเด็กปฐมวัยมีความสามารถด้านความเข้าใจตนเองอยู่ในระดับสูง

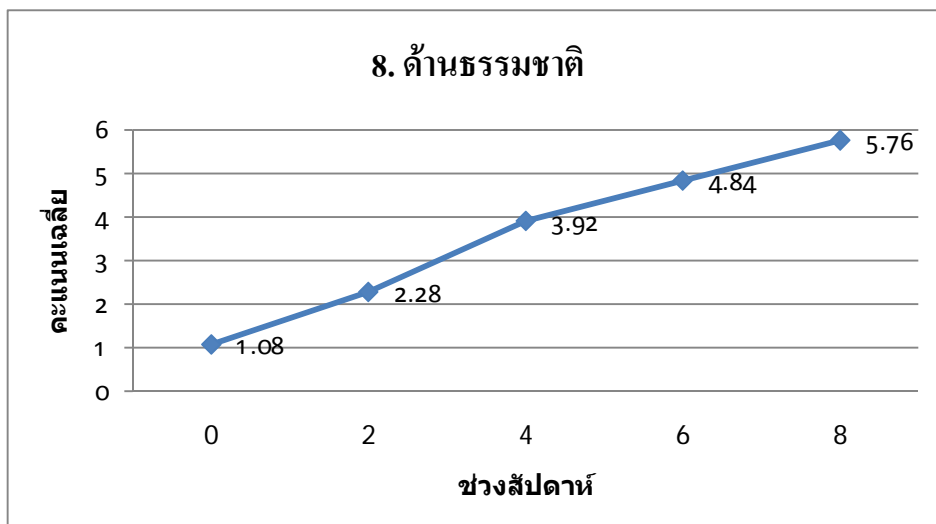
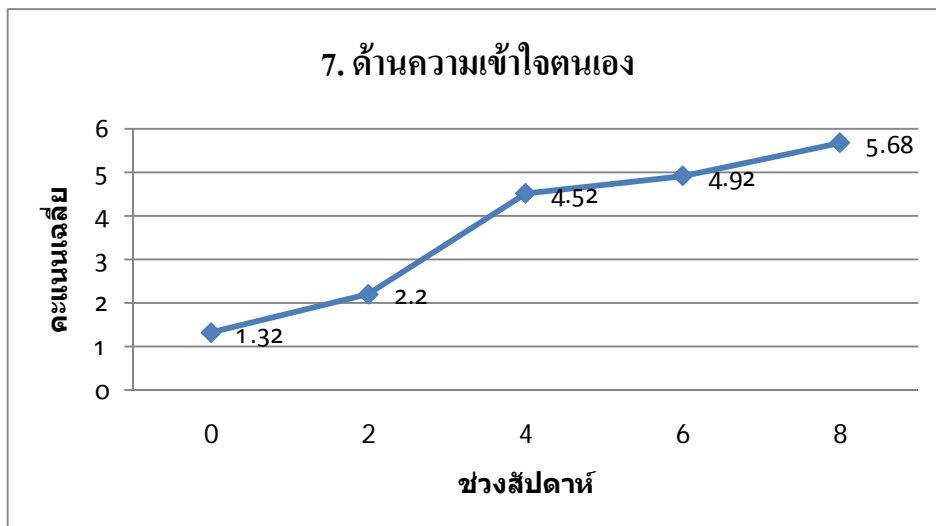
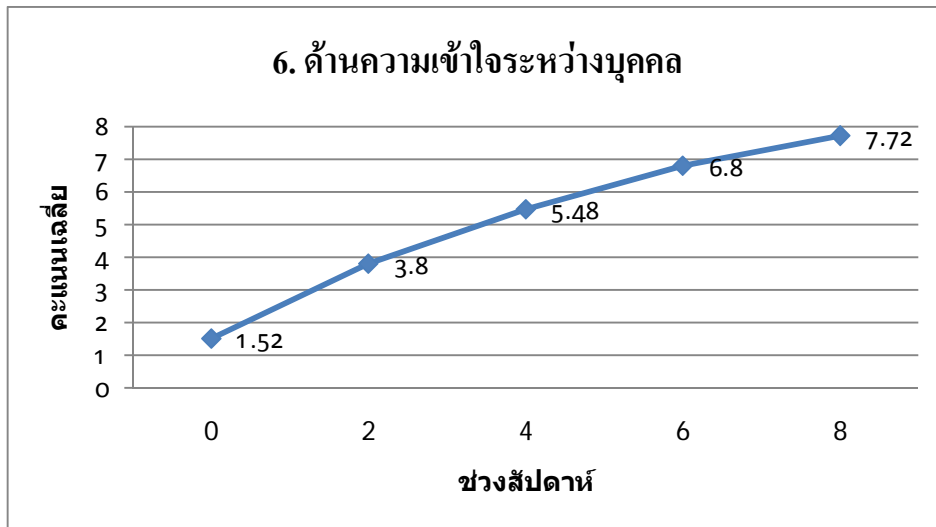
ด้านธรรมชาติก่อนทำกิจกรรมพบว่าเด็กปฐมวัยมีความสามารถด้านธรรมชาติอยู่ในระดับต่ำ สัปดาห์ที่ 2, 4 เปลี่ยนเป็นระดับปานกลาง และในสัปดาห์ที่ 6, 8 พบว่าเด็กปฐมวัยมีความสามารถด้านธรรมชาติอยู่ในระดับสูง

1.2 เส้นกราฟแสดงการเปลี่ยนแปลงของความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัย จำแนกเป็นรายด้าน

เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของความสามารถด้านพหุปัญญาของเด็กปฐมวัย จึงนำมาเปรียบเทียบถึงการเปลี่ยนแปลงก่อนการจัดประสบการณ์และช่วงระยะการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแต่ละสัปดาห์ มาเสนอด้วยเส้นภาพดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 แสดงการเปลี่ยนแปลงความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัย

ผลการวิเคราะห์ภาพประกอบ 2 แสดงว่า ความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยทุกด้าน ได้แก่ ด้านภาษา ด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ ด้านมิติ ด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว ด้านดนตรี ด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล ด้านความเข้าใจตนเอง และด้านธรรมชาติ ในช่วงระยะเวลาสัปดาห์ที่ 2, 4, 6 และ 8 มีการเปลี่ยนแปลงสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบพฤติกรรมความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยก่อนจัดประสบการณ์โดยใช้แหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เสนอในตาราง 6

ตาราง 6 แสดงผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยก่อนจัดประสบการณ์และในช่วงระยะเวลาในการจัดประสบการณ์

สัปดาห์การเปรียบเทียบ	\bar{X}	S.D.	\bar{D}	S_d	t	p
ด้านภาษา						
ก่อนการทดลอง	1.08	0.64				
สัปดาห์ที่ 2	2.56	0.58	1.48	0.87	8.49**	.000
สัปดาห์ที่ 4	4.60	0.50	3.52	1.00	17.51**	.000
สัปดาห์ที่ 6	5.24	0.52	4.16	0.85	24.46**	.000
สัปดาห์ที่ 8	5.88	0.33	4.80	0.82	29.39**	.000
ด้านตรรกะและคณิตศาสตร์						
ก่อนการทดลอง	1.16	0.47				
สัปดาห์ที่ 2	2.32	0.48	1.16	0.69	8.43**	.000
สัปดาห์ที่ 4	3.32	0.48	2.16	0.69	15.70**	.000
สัปดาห์ที่ 6	1.92	0.57	3.76	0.72	25.99**	.000
สัปดาห์ที่ 8	5.80	0.41	4.64	0.57	40.80**	.000
ด้านมิติ						
ก่อนการทดลอง	1.00	0.65				
สัปดาห์ที่ 2	2.04	0.54	1.04	0.73	7.08**	.000
สัปดาห์ที่ 4	4.52	0.59	3.52	0.77	22.85**	.000
สัปดาห์ที่ 6	5.04	0.61	4.04	0.73	27.49**	.000
สัปดาห์ที่ 8	5.80	0.41	4.80	0.58	41.57**	.000

ตาราง 6 (ต่อ)

สัปดาห์การเปรียบเทียบ	\bar{X}	S.D.	\bar{D}	S_d	t	p
ด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว						
ก่อนการทดลอง	1.52	0.59				
สัปดาห์ที่ 2	2.76	0.44	1.24	0.60	10.38**	.000
สัปดาห์ที่ 4	3.96	0.61	2.44	0.87	14.03**	.000
สัปดาห์ที่ 6	5.12	0.44	3.60	0.76	23.57**	.000
สัปดาห์ที่ 8	5.68	0.48	4.16	0.80	26.00**	.000
ด้านดนตรี						
ก่อนการทดลอง	0.88	0.60				
สัปดาห์ที่ 2	2.60	0.50	1.72	0.68	2.60**	.000
สัปดาห์ที่ 4	3.68	0.48	2.80	0.71	3.68**	.000
สัปดาห์ที่ 6	4.68	0.48	3.80	0.50	4.68**	.000
สัปดาห์ที่ 8	5.72	0.46	4.84	0.55	5.72**	.000
ด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล						
ก่อนการทดลอง	1.52	0.51				
สัปดาห์ที่ 2	3.80	0.71	2.28	0.68	16.81**	.000
สัปดาห์ที่ 4	5.48	0.65	3.96	0.79	25.08**	.000
สัปดาห์ที่ 6	6.80	0.50	5.28	0.61	43.02**	.000
สัปดาห์ที่ 8	7.72	0.46	6.20	0.58	53.69**	.000
ด้านความเข้าใจตนเอง						
ก่อนการทดลอง	1.32	0.48				
สัปดาห์ที่ 2	2.20	0.87	0.88	1.05	4.18**	.000
สัปดาห์ที่ 4	4.52	0.65	3.20	0.96	16.71**	.000
สัปดาห์ที่ 6	4.92	0.64	3.60	0.91	19.72**	.000
สัปดาห์ที่ 8	5.68	0.48	4.36	0.81	26.91**	.000

ตาราง 6 (ต่อ)

สัปดาห์การเปรียบเทียบ	\bar{X}	S.D.	\bar{D}	S_d	t	p
ด้านธรรมชาติ						
ก่อนการทดลอง	1.08	0.28				
สัปดาห์ที่ 2	2.28	0.46	1.20	0.57	10.39**	.000
สัปดาห์ที่ 4	3.92	0.64	2.84	0.69	20.64**	.000
สัปดาห์ที่ 6	4.84	0.37	3.76	0.44	43.13**	.000
สัปดาห์ที่ 8	5.76	0.44	4.68	0.48	49.15**	.000

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 6 แสดงให้เห็นว่าในช่วงเวลาการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นักเรียนมีความสามารถทางพหุปัญญาทุกด้าน ได้แก่ ด้านภาษา ด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ ด้านมิติ ด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว ด้านดนตรี ด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล ด้านความเข้าใจตนเอง และด้านธรรมชาติ สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในทุกช่วงของการเปรียบเทียบ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง เพื่อศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางสำหรับครู พ่อแม่ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย ในการพิจารณาเลือกกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความสามารถทางพหุปัญญาให้แก่เด็กปฐมวัยได้อย่างเหมาะสม โดยมีขั้นตอนการวิจัยและผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ด้านภาษา
2. ด้านตรรกะและคณิตศาสตร์
3. ด้านมิติ
4. ด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว
5. ด้านดนตรี
6. ด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล
7. ด้านความเข้าใจตนเอง
8. ด้านธรรมชาติ

ความสำคัญของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยในการพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียน ชาย - หญิง อายุระหว่าง 5 - 6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปฐมวัยปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 2 ห้อง จำนวน 50 คน ของโรงเรียนสาธิตปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียน ชาย - หญิง อายุระหว่าง 5 - 6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปฐมวัยปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 ของโรงเรียนสาธิตปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 25 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ในการวิจัยครั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีดังนี้

1. แผนการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. แบบสังเกตพฤติกรรมความสามารถทางพหุปัญญา

วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การทดลองครั้งนี้ดำเนินการในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 เป็นเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน รวมทั้งสิ้น 24 ครั้ง โดยมีแผนการทดลองดังนี้

1. ผู้วิจัยทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัย
2. ก่อนการทดลองผู้วิจัยทำการสังเกตความสามารถทางพหุปัญญาของกลุ่มตัวอย่างจากการจัดกิจกรรม ในเวลา 09.30 - 10.00 น. โดยใช้การสังเกตความสามารถทางพหุปัญญาแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาคะแนนพื้นฐาน (Baseline) ของนักเรียนแต่ละคนแต่ละด้าน
3. ดำเนินการทดลอง โดยผู้วิจัยจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นตั้งแต่วันที่ 09.30-10.00 น. เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ๆ ละ 3 วันๆ ละ 30 นาที
4. ในช่วงเวลาการทดลองผู้วิจัยทำการสังเกตความสามารถทางพหุปัญญาจากการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในสัปดาห์ที่ 2, 4, 6 และ 8 โดยใช้แบบประเมินความสามารถทางพหุปัญญาโดยมีเกณฑ์การแปลความหมายคะแนนเฉลี่ย
5. ทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางพหุปัญญาก่อนการทดลองกับทุกช่วงเวลาการทดลองทุกๆ สัปดาห์ที่ 2, 4, 6 และ 8

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาค้นคว้าผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. หาค่าสถิติพื้นฐานของความสามารถทางพหุปัญญาของนักเรียนแต่ละคน โดยใช้ค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. แสดงการเปลี่ยนแปลงความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดประสบการณ์โดยใช้แหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการแสดงเป็นกราฟ

3. เปรียบเทียบพฤติกรรมความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัย ก่อนการทดลองกับในแต่ละช่วงเวลาการทดลอง โดยใช้ t-test สำหรับ Dependent Samples

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. ก่อนได้รับการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เด็กปฐมวัยมีความสามารถทางพหุปัญญา ด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว ด้านความเข้าใจตนเอง ด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความสามารถด้านภาษา ด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ ด้านมิติ ด้านดนตรี ด้านธรรมชาติ อยู่ในระดับต่ำ

2. ระหว่างช่วงการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เด็กปฐมวัยมีความสามารถทางพหุปัญญา ดังนี้ สัปดาห์ที่ 2 เด็กปฐมวัยมีความสามารถทางพหุปัญญาทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง สัปดาห์ที่ 4 เด็กปฐมวัยมีความสามารถทางพหุปัญญาด้านภาษา ด้านมิติ ด้านความเข้าใจตนเอง อยู่ในระดับสูง ด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว ด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล ด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ ด้านดนตรี ด้านธรรมชาติ อยู่ในระดับปานกลาง ในสัปดาห์ที่ 6 และ 8 เด็กปฐมวัยมีความสามารถทางพหุปัญญาทุกด้านอยู่ในระดับสูง

3. การจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในทุกช่วงของการจัดประสบการณ์ทำให้เด็กปฐมวัยมีความสามารถทางพหุปัญญาทุกด้าน คือ ด้านภาษา ด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ ด้านมิติ ด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว ด้านดนตรี ด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล ด้านความเข้าใจตนเอง และด้านธรรมชาติ สูงขึ้นกว่าก่อนการจัดประสบการณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งตรงกับสมมติฐานที่ว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความสามารถทางพหุปัญญาสูงขึ้น ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า

1. ในช่วงระยะเวลาการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เด็กปฐมวัยมีความสามารถทางพหุปัญญาทุกด้านสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในทุกช่วงของการเปรียบเทียบซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่าการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในขณะที่เด็กปฐมวัยได้รับการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 8 แห่ง เด็กจะได้รับประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติจริง ผ่านการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมที่เน้นให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้และได้รับประสบการณ์จริงด้วยการลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ได้เรียนรู้โดยสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างหลากหลายโดยการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนและครู เด็กได้มีโอกาสใช้และพัฒนาทักษะต่างๆ ในการเรียนรู้ได้ใช้ปัญญาในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิธนา ชันอาสา (2550: 90) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการกล่าวว่ารูปแบบการจัดกิจกรรมที่เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริงค้นพบข้อมูลความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายจะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และการที่เด็กได้ทำกิจกรรมต่างๆ จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งคิดค้นจากคนรุ่นเก่าและถ่ายทอดสืบต่อกันมา เด็กจะเกิดความรักและความสนใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาของคนรุ่นเก่า เด็กจะซักถามประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ทั้ง 8 แห่ง เด็กได้ลงมือทำกิจกรรม เช่น การนำใบลานมาสานเป็นปลาตะเพียน การนำใบลาน/ไม้ไผ่มาทำเป็นงอบกรุงเก่าเพื่อใช้กันแดดกันฝน การนำไม้ไผ่มาทำพัดสาน การนำเศษไม้ ไม้อัด มาทำบ้านทรงไทย (ย่อส่วน) การนำดินมาปั้นทำเป็นตุ๊กตาดินเผา การนำแป้งและน้ำตาลมาทำโรตีสายไหม การนำดินและกลบมาผสมกันแล้วนำไปเผาทำเป็นอิฐ และการนำกระดาษมาทำหัวโขน ซึ่งกิจกรรมทุกกิจกรรมเด็กจะได้เรียนรู้จากสถานที่จริง เรียนรู้จากปราชญ์ท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับเด็ก ทำให้เด็กเกิดความสุขสนทนและเกิดความรัก ความรัก ในแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นของตน ซึ่งสอดคล้องกับ ประเวศ วะสี (2543: 60 - 61) กล่าวว่า การเรียนรู้จากคนในชุมชนมีผู้รู้ด้านต่างๆ มากมาย มากกว่าที่ครูสอนในห้องหนังสือมากนัก เช่น ผู้รู้ทางเกษตรกรรม หัตถกรรม แปรรูปอาหาร งานช่าง ซึ่งการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานในชุมชน ครูและนักเรียนควรจะได้รับรู้จากการลงมือปฏิบัติงานจริง สอดคล้องกับ ดำริ บุญชู (2548: 28) กล่าวว่า แหล่งการเรียนรู้ท้องถิ่นเป็นแหล่งที่รวมขององค์ความรู้อันหลากหลาย เป็นแหล่งข้อมูลที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข เกิด

ความสนุกสนานและมีความสนใจที่จะเรียนรู้ ไม่เกิดความเบื่อหน่าย ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการคิดได้เอง ปฏิบัติเองและสร้างความรู้ด้วยตนเองขณะเดียวกันก็สามารถเข้าร่วมกิจกรรมและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทำให้ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังให้รู้และรักท้องถิ่นของตน มองเห็นคุณค่าและตระหนักถึงปัญหาในชุมชนของตน พร้อมทั้งจะเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคต และสอดคล้องกับ อรทัย มูลคำ; และสุวิทย์ มูลคำ (2544: 172) กล่าวว่า การใช้แหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น เด็กจะได้เรียนรู้จากของจริง ได้เรียนรู้โดยใช้ประสาทสัมผัสครบถ้วน ทั้งจากการมองเห็นการได้ชิม การได้ดมกลิ่น การได้ยินเสียง การได้จับต้องสิ่งที่เป็นรูปธรรมในสถานการณ์จริง เด็กได้มีโอกาสซักถามจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านจริงๆ และได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเองโดยครูเป็นเพียงผู้ชี้แนะ จะเห็นได้ว่าการที่เด็กได้ประสบการณ์จากแหล่งเรียนรู้จริง จะเป็นการส่งเสริมความสามารถทางพหุปัญญาให้กับเด็กปฐมวัย เพราะการได้รับประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการจัดกิจกรรมที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองทำให้เด็กค้นพบการเรียนรู้ด้วยความสนใจของตนเองอันเกิดการลองผิดลองถูก และการคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง นอกจากนี้ทำให้ผู้เรียนได้คิดแสวงหาความรู้จากกิจกรรมด้วยความสนุกสนานด้วยประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 จากการจับกระทำกับวัตถุพร้อมทั้งมี การปฏิสัมพันธ์และร่วมมือกันในกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542: 4) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ ควรเด็กมีอิสระในการเลือกเรียนตามความสนใจและความสามารถของตนเอง เด็กได้คิดวิเคราะห์ วางแผน และลงมือปฏิบัติ เด็กได้สรุปและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองเด็กได้ปฏิสัมพันธ์และเรียนรู้จากบุคคลอื่นและสอดคล้องกับ นภเนตร ธรรมบวร (2545: 34) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสามารถทางพหุปัญญาควรคำนึงถึงพัฒนาการและวัยของเด็กเป็นสำคัญ อาทิ ในระดับชั้นเด็กเล็กการเรียนการสอนควรมุ่งเน้นการเปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อให้เด็กได้ค้นพบความสนใจและความสามารถของตนเอง

สรุปได้ว่าการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นกิจกรรมที่สนุกสนานเด็กมีความสนใจ เป็นกิจกรรมที่เด็กได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้จริงๆ ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ และสามารถพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยให้สูงขึ้นได้

2. การจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาแต่ละด้านของเด็กปฐมวัยให้สูงขึ้น ดังนี้

2.1 ความสามารถทางพหุปัญญาด้านภาษา จากการศึกษาพบว่าในช่วงเวลาของการจัดประสบการณ์โดยใช้แหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เด็กปฐมวัยมีความสามารถทางพหุปัญญาด้านภาษาสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในทุกช่วงการเปรียบเทียบ แสดง

ให้เห็นว่าการจัดประสบการณ์โดยใช้แหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาด้านภาษาได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในขณะที่เด็กทำกิจกรรมต่างๆ จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เด็กจะมีการซักถามและพูดคุยกัน และได้ใช้ภาษา ระหว่างเพื่อน ครู และวิทยากร ในหลายๆ แหล่งเรียนรู้และเด็กได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การสนทนา การตอบคำถาม การอภิปราย และนำเสนอผลงานในขณะที่ปฏิบัติกิจกรรม เช่น ในขณะที่เด็กนำโบลานมาสานปลาตะเพียน เด็กแต่ละคนจะสนทนา ซักถามเกี่ยวกับลักษณะของโบลาน สีของโบลาน โบลานมาจากต้นอะไร วิธีการสานปลาตะเพียน มีการตั้งชื่อปลาตะเพียนของแต่ละคน ซึ่งเด็กจะพูดคุยกับเพื่อนและวิทยากรในแหล่งรู้การทำโรตีสายไหม เด็กจะมีการสนทนาเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ตนเคยรับประทานโรตีสายไหม พูดคุยกันเกี่ยวกับลักษณะและสีของ แป้งและสายไหม วิธีการทำโรตีสายไหม ในแหล่งเรียนรู้การบ้านทรงไทย เด็กจะพูดคุยเกี่ยวกับวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำบ้านทรงไทย พูดคุยเกี่ยวกับบ้านของตนเองที่เป็นบ้านทรงไทยเช่นเดียวกัน เด็กจะบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับบ้านทรงไทยว่าในบ้านประกอบด้วย พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย พี่ น้อง เป็นต้น แสดงให้เห็นว่าเด็กปฐมวัยได้พัฒนาการสื่อสารด้านการพูดและการฟัง นอกจากนี้เด็กยังได้บอกเล่าเรื่องราว ต่าง ๆ จากกิจกรรมต่างๆ ที่ได้ทำจากแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับ อารี สัณห์หวี (2543: 8) กล่าวว่า การเรียนรู้ภาษาของเด็กปฐมวัยควรเกิดจากประสบการณ์ตรง โดยการลงมือกระทำกิจกรรมด้วยตนเอง (Learning by doing) และสอดคล้องกับงานวิจัยของรัตนภรณ์ ภูธรเลิศ (2551: 85) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการละครตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ กล่าวว่า การพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาด้านภาษา ควรเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กมีประสบการณ์ตรงทางภาษา ด้านการพูด การฟัง โดยให้เด็กได้ฝึกฝนได้ปฏิบัติจริงจากการได้ปฏิสัมพันธ์ในการสื่อสารโต้ตอบกับผู้อื่น ทำให้เด็กกล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็นในการทำกิจกรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของหทัยรัตน์ ทรวดทรง (2550: 72) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา กล่าวว่า การพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาด้านภาษา เพราะเด็กปฐมวัยเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ใช้ภาษาในการสรุปผล และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ได้อภิปรายผลการเรียนรู้ ได้เล่าเรื่องสื่อสาร สนทนาขณะทำกิจกรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของชมพูนุท ศุภผลศิริ (2551: 66) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการทำหนังสือเล่มใหญ่ กล่าวว่า การพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาด้านภาษา เพราะเด็กปฐมวัยขณะเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ได้มีปฏิสัมพันธ์ในการสื่อสารโต้ตอบกับผู้อื่น การพูดคุยแลกเปลี่ยนกับเพื่อนและครู ใช้ภาษาในการนำเสนอผลงานพร้อมอภิปราย

สรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาทำให้เด็กปฐมวัยมีความสามารถทางพหุปัญญาด้านภาษาสูงขึ้น เพราะการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ได้ฟัง ได้พูดคุยและซักถามเรื่องราวต่างๆ ที่ได้เรียนรู้

2.2 ความสามารถทางพหุปัญญาด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ จากการศึกษาพบว่าในช่วงเวลาของการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เด็กปฐมวัยมีความสามารถทางพหุปัญญาด้านตรรกะและคณิตศาสตร์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในทุกช่วงการเปรียบเทียบ แสดงให้เห็นว่าการจัดประสบการณ์โดยใช้แหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในขณะที่เด็กทำกิจกรรมต่างๆ จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เด็กจะมีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติกิจกรรม บอกลักษณะตัวเลขและจำนวนเปรียบเทียบ/จัดหมวดหมู่/แยกประเภทสิ่งของตามรูปร่าง รูปทรง จำนวน ขนาด สี หรือพื้นผิว เช่น ในแหล่งเรียนรู้การทำพุดสาน เด็กจะนำดอกมานับว่าในการทำพุดแต่ละอันต้องใช้ดอกจำนวนกี่เส้น เด็กนำดอกแต่ละเส้นมาวัดขนาดและความยาวว่าเส้นใดยาวกว่ากัน จัดหมวดหมู่ของดอกตามสี เป็นต้น ในแหล่งเรียนรู้การทำอิฐ เด็กจะบอกรูปทรงของอิฐว่าเป็นอิฐสี่เหลี่ยม นับจำนวนอิฐที่ช่วยกันทำ การเปรียบเทียบขนาดของอิฐแต่ละก้อน การตรวจสอบผลผสมของดินและแกลบที่ใช้ในการทำอิฐ เด็กได้สังเกตลักษณะของอิฐก่อนเผาและหลังเผา แสดงให้เห็นว่าเด็กปฐมวัยได้พัฒนาด้านตรรกะและคณิตศาสตร์จากกิจกรรมต่างๆ ที่ได้ทำจากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของชมพูนุท ศุภผลศิริ (2551: 67) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการทำหนังสือเล่มใหญ่ กล่าวว่าการพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาด้านตรรกะและคณิตศาสตร์การที่กระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เด็กมีโอกาสได้เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่/ประเภทของสิ่งของจากรูปร่าง รูปทรง จำนวน ขนาด สี พื้นผิว ซึ่งเด็กปฐมวัยต้องใช้ทักษะในการคิดแก้ปัญหาต่างๆด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ นิตยา ประพฤติกิจ (2544: 1 - 4) ที่ได้อธิบายไว้ว่า คณิตศาสตร์เป็นวิชาของการคิดอย่างมีเหตุผลและใช้กระบวนการคิดที่ถูกต้อง คณิตศาสตร์เป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์ ถ้ามองไปรอบๆ จะเห็นว่าชีวิตเกี่ยวข้องกับคณิตศาสตร์อย่างมาก สังเกตจากการเล่นและการพูดของเด็กมักจะมีเรื่องคณิตศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันอยู่เสมอ มีการพูดถึงการเปรียบเทียบ การวัด การจัดประเภทและตัวเลข สอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิธนา ชันอาสา (2550: 92) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ กล่าวว่าการพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาด้านตรรกะและคณิตศาสตร์เกิดจากการจัดประสบการณ์โดยการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ครูเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือในการแก้ปัญหา กระตุ้นให้เด็กเกิดการ

เรียนรู้ด้วยตนเอง เด็กมีโอกาสได้เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่/ประเภท รูปทรง จำนวน ขนาด สี ซึ่งเด็กปฐมวัยต้องใช้ทักษะในการคิดแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยตนเอง และสอดคล้องกับงานวิจัยของชวีญจิรา ภูสังข์ (2547: 54) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาที่ได้รับการจัดประสบการณ์ปฏิบัติการทดลอง ประกอบอาหารตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ กล่าวว่า การพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญา ด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ เกิดจากการจัดประสบการณ์ที่ปฏิบัติจริง ได้กระทำ เช่น การเปรียบเทียบ จำนวน ตัวเลข และการจำแนก ต่างๆ

สรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัด พระนครศรีอยุธยา ทำให้เด็กปฐมวัยมีความสามารถทางพหุปัญญาด้านตรรกะและคณิตศาสตร์สูงขึ้น เพราะการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ได้สังเกต สัมผัส เปรียบเทียบ วัสดุ อุปกรณ์ในขณะปฏิบัติกิจกรรม

2.3 ความสามารถทางพหุปัญญาด้านมิติ จากการศึกษพบว่าในช่วงเวลาของการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เด็กปฐมวัยมีความสามารถทางพหุปัญญาด้านมิติสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในทุกช่วงการเปรียบเทียบ แสดงให้เห็นว่าการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาด้านมิติได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในขณะที่เด็กทำกิจกรรมต่างๆ จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้มีโอกาสได้สัมผัสและได้รับประสบการณ์ตรงจากสภาพแวดล้อมจริงในการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้จริง ได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ได้ปฏิสัมพันธ์กับสื่อการเรียนรู้ทุกประเภทด้วยตนเอง เรียนรู้จากสื่อของจริงทุกประเภท โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า เช่น ในแหล่งเรียนรู้การทำปลาตะเพียนโบราณ เด็กจะบอกลักษณะของปลาได้ว่ามีลักษณะยาว และขณะที่เด็กสานปลาตะเพียนเด็กจะต้องนำปลาโบราณไปมาซึ่งต้องสอดไว้ด้านล่าง พับด้านบน สอดไปด้านหลัง เป็นต้น ในแหล่งเรียนรู้การทำตุ๊กตาจากดินเผา เด็กจะบอกลักษณะของดินเหนียวว่ามีลักษณะนุ่ม ปั้นเป็นรูปต่างๆ ได้ แต่เมื่อนำไปเผาดินจะเปลี่ยนลักษณะเป็นดินที่แข็ง และเมื่อเด็กนำตุ๊กตาที่เผาแล้วมาวาดภาพตกแต่งให้เป็นตุ๊กตาดินเผาที่สวยงาม ในแหล่งเรียนรู้การทำหัวโขน เด็กจะนำกระดาษมาติดให้เป็นหัวโขน แล้วช่วยกันระบายตกแต่งหัวโขนให้สวยงามตามจินตนาการ แสดงให้เห็นว่าเด็กปฐมวัยได้พัฒนาด้านมิติ จากกิจกรรมต่างๆ ที่ได้ทำจากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสิรินทร์ ลัดดาภิรมย์ (2551: 97) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การจัดกิจกรรมทัศนศึกษาโดยใช้รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ กล่าวว่า การพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาด้านมิติ เกิดจากเด็กปฐมวัยได้มีโอกาสได้สัมผัสและได้รับประสบการณ์ตรงจากสภาพแวดล้อมจริงในการเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียนโดยเรียนรู้จากการ

สังเกต สื่อวัสดุอุปกรณ์ต่างๆที่เป็นของจริงทั้งที่เป็นสื่อธรรมชาติ สื่อจากสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว ได้เรียนรู้ เรื่องของตำแหน่ง ทิศทาง การอ่านสัญลักษณ์ รวมไปถึงการวาดภาพออกแบบผลงานศิลปะสร้างสรรค์ ต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชุลีกร อัมพรดล (2551: 75) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญา ของเด็กปฐมวัยโดยการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ กล่าวว่าการ พัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาด้านมิติ เกิดจากเด็กปฐมวัยได้มีปฏิสัมพันธ์กับสื่อการเรียนรู้ทุก ประเภทอย่างใกล้ชิดด้วยตนเอง ได้สัมผัสจับต้องกับวัตถุ หรือได้รับประสบการณ์จากสภาพแวดล้อม ต่างๆในเรื่องที่เรียนรู้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของขวัญจิรา ภูสังข์ (2547: 54) ศึกษาความสามารถ ทางพหุปัญญาที่ได้รับการจัดประสบการณ์ปฏิบัติการทดลองประกอบอาหารตามรูปแบบพหุปัญญา เพื่อการเรียนรู้ กล่าวว่าการพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาด้านมิติ เกิดจากการจัดประสบการณ์ที่ เด็กได้รับรู้โดยการสัมผัส การสังเกตและนำไปสู่การสร้างจินตนาการ

สรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัด พระนครศรีอยุธยาทำให้เด็กปฐมวัยมีความสามารถทางพหุปัญญาด้านมิติสูงขึ้น เพราะการจัด ประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยได้ ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ได้สังเกต สัมผัส วัสดุ อุปกรณ์ในขณะปฏิบัติกิจกรรม

2.4 ความสามารถทางพหุปัญญาด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว จากการศึกษาพบว่า ในช่วงเวลาของการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เด็กปฐมวัยมีความสามารถทางพหุปัญญาด้านร่างกายและการเคลื่อนไหวสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .01 ในทุกช่วงการเปรียบเทียบ แสดงให้เห็นว่าการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาด้านร่างกาย และการเคลื่อนไหวได้ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในขณะที่เด็กทำกิจกรรมต่างๆ จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ได้มีโอกาสได้ใช้ร่างกาย เช่น แขน ขา นิ้วมือ ในการหยิบ จับ สัมผัส วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ในขณะที่ทำกิจกรรม เช่น ในแหล่งเรียนรู้ห้องออบกรุงเก่า เด็กได้ใช้นิ้วมือในการฉีกใบลาน การมัดใบลาน ใน แหล่งเรียนรู้การทำโรตีสายไหม เด็กได้ใช้มือในการบีบ บั่น นวด คลึงแป้งที่ใช้ในการทำโรตีสายไหม และม้วนกับแผ่นแป้ง ในแหล่งเรียนรู้การทำตุ๊กตาดินเผา เด็กใช้นิ้วมือในการนวด บั่น ดิน แล้วใช้พู่กัน วาดตกแต่งตุ๊กตาดินเผาให้สวยงาม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพ์พรรณ ทองประสิทธิ์ (2548: 80) ได้ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมโดยใช้กระบวนการทาง วิทยาศาสตร์ กล่าวว่าการพัฒนาทางด้านพหุปัญญาด้านร่างกายและการเคลื่อนไหวเกิดจากกิจกรรม ให้เด็กได้ปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองทั้งกล้ามเนื้อใหญ่กล้ามเนื้อเล็ก และในขณะที่เด็กเข้าร่วมกิจกรรม ได้มีโอกาสใช้อวัยวะส่วนต่างๆของร่างกายในการปฏิบัติกิจกรรมอย่างเต็มที่ เช่น การใช้กล้ามเนื้อใหญ่ เคลื่อนไหวร่างกายในการทำกิจกรรมต่างๆ อย่างอิสระ การเคลื่อนไหวอย่างมีทิศทาง การควบคุมการ

เคลื่อนไหวของร่างกาย การใช้ร่างกายแสดงท่าทางต่างๆและมีโอกาสใช้กล้ามเนื้อเล็กในการหยิบจับ วัสดุอุปกรณ์ และการปฏิบัติกิจกรรมการประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อมือกับประสาทตา และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิลินดา พงศ์ธราธิก (2547: 59) ความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นไทยกลางแจ้ง กล่าวว่า การพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว เกิดจากการเคลื่อนไหวไปตามจังหวะ ตามสัญญาณและการทำท่าทางต่างๆตามจินตนาการ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญจิรา ภูสังข์ (2547: 55) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาที่ได้รับการจัดประสบการณ์ปฏิบัติการทดลองประกอบอาหารตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ กล่าวว่า การพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว เกิดจากการจัดประสบการณ์ที่让孩子ได้ใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก และมัดใหญ่ในการเคลื่อนไหว หยิบ จับ การแสดงท่าทางต่างๆ

สรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาทำให้เด็กปฐมวัยมีความสามารถทางพหุปัญญาด้านร่างกายและการเคลื่อนไหวสูงขึ้น เพราะการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ได้หยิบ จับ สัมผัส วัสดุ อุปกรณ์ในขณะปฏิบัติกิจกรรม

2.5 ความสามารถทางพหุปัญญาด้านดนตรี จากการศึกษาพบว่าในช่วงเวลาของการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เด็กปฐมวัยมีความสามารถทางพหุปัญญาด้านดนตรีสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในทุกช่วงการเปรียบเทียบ แสดงให้เห็นว่าการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาด้านดนตรีได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในขณะที่เด็กทำกิจกรรมต่างๆ จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เด็กปฐมวัยได้แสดงออกอย่างอิสระทางด้านดนตรีได้มีปฏิริยาโต้ตอบต่อจังหวะ คำคล้องจองและแสดงออกท่าทางตามจังหวะ สัญญาณ เด็กได้มีโอกาสแสดงออกอย่างเต็มที่ เกิดความสนุกสนานร่วมกับเพื่อนอย่างเหมาะสมกับวัย มีความสุขและความประทับใจกับประสบการณ์ที่ได้รับ ในขณะที่เด็กปฐมวัยเข้าร่วมกิจกรรม โดยผู้วิจัยใช้คำคล้องจองประกอบการจัดประสบการณ์จากแหล่งเรียนรู้ เช่น ในแหล่งเรียนรู้การทำหวีชน เด็กได้มีโอกาสในการดูการแสดงโขน และเด็กได้แสดงตามตัวละครที่ตนเองชอบ ในแหล่งเรียนรู้การทำพัดสาน เด็กได้ใช้พัดมาประกอบการเคลื่อนไหวตามท่าทาง และเสียงเพลง ตามจินตนาการ ในแหล่งเรียนรู้การทำปลาตะเพียน เด็กท่องคำคล้องจองปลาตะเพียนโบราณและเคลื่อนไหวไปมาประกอบคำคล้องจองตามจินตนาการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิลินดา พงศ์ธราธิก (2547: 50) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นไทยกลางแจ้ง กล่าวว่า การพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาด้าน

ดนตรี เกิดจากเปิดโอกาสให้เด็กได้มีอิสระอย่างเต็มที่ในการแสดงออกทางดนตรี ยังมีบทร้อง คำคล้องจอง ทำให้เด็กเกิดความสนุกสนานกับการทำกิจกรรมเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับ เยาวพา เดชะคุปต์ (2542: 115) อธิบายไว้ว่าดนตรีเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของเด็ก ไม่ว่าจะเด็กจะอยู่ที่ไหน หรือจะทำอะไร เด็กมักจะได้อินเพลงหรือดนตรีอยู่เสมอ ดังนั้นดนตรีสำหรับเด็กปฐมวัยจึงเป็นสิ่งจำเป็นมากและเป็นหัวใจของการจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ทั้งหลาย ดนตรีจะมีส่วนในการเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กทุกๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และสอดคล้องกับ ประภาพรรณ เขี่ยมสุภาชิต (2548: 205) กล่าวว่า กิจกรรมที่ช่วยให้เด็กเกิดความเพลิดเพลินมีหลายกิจกรรม เช่น การเล่นทั่วไป การฟังดนตรี การร้องเพลง การเดินรำเข้าจังหวะและลีลาท่วงทำนองของเสียงดนตรีที่เกิดขึ้นจะมีอิทธิพลทำให้เกิดอารมณ์และความรู้สึกต่างๆ ขึ้นมา เช่น อารมณ์อ่อนไหว รักเศร้า คึกคัก ร่าเริงหรือกระฉับกระเฉง

สรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาทำให้เด็กปฐมวัยมีความสามารถทางพหุปัญญาด้านดนตรีสูงขึ้น เพราะการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยได้เคลื่อนไหวร่างกายประกอบจังหวะ คำคล้องจอง และแสดงท่าทางตามจินตนาการ เป็นต้น

2.6 ความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล จากการศึกษาพบว่า ในช่วงเวลาของการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เด็กปฐมวัยมีความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในทุกช่วงการเปรียบเทียบ แสดงให้เห็นว่าการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลได้ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในขณะที่เด็กทำกิจกรรมต่างๆ จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เด็กปฐมวัยได้ทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน เด็กมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนและครู มีการแบ่งปันวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรม ซึ่งการทำกิจกรรมส่วนใหญ่เด็กจะมีโอกาสได้พูดคุยกัน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสังคม ได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคม เช่น ในแหล่งเรียนรู้การทำบ้านทรงไทย แต่ละคนในกลุ่มต้องช่วยกันทำบ้านทรงไทยซึ่งเด็กจะได้แบ่งหน้าที่ว่าใครทำหลังบ้าน ใครทำประตูบ้าน ซึ่งเด็กได้ช่วยเหลือกันและได้ทำงานเป็นกลุ่ม ในแหล่งเรียนรู้การทำอบกรุงเก่า เด็กแต่ละกลุ่มต้องช่วยกันจับใบลานเพื่อไม่ให้เคลื่อนไหวและแบ่งใบลานให้กับกลุ่มที่มีไม่พอ สอดคล้องกับงานวิจัยของรัตนภรณ์ ภูธรเลิศ (2551: 89) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการละครโดยใช้รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ กล่าวว่าการพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล เกิดจากการมุ่งให้เด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน ซึ่งทำให้เด็กรู้จักการปฏิบัติงานเป็นกลุ่มด้วยตนเองด้วยความตั้งใจและความสนุกสนาน รู้จัก

แก้ปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติกลุ่มร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับ พัทรี ผลโยธิน (2540:61) กล่าวไว้ว่าเด็กอนุบาลนั้นถ้ามีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่นหรือผู้ใหญ่ เด็กจะยังมีโอกาสเรียนรู้ความคิดเห็นของผู้ที่รู้จักแก้ปัญหา และเพื่อนจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาเด็กด้านสังคมและสติปัญญาอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะเด็กต่างกับผู้ใหญ่ตรงที่เด็กจะแสดงออกกับเพื่อนแต่ละคนอย่างเสมอภาค ซึ่งเท่ากับเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็นโต้แย้งอย่างอิสระ พฤติกรรมแบบร่วมมือจึงมักจะเกิดขึ้น และสอดคล้องกับ สุขุมมาล เกษมสุข (2547: 82 - 83) กล่าวว่า การพัฒนาพฤติกรรมทางสังคม ควรส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ทางสังคมกับบุคคลต่างๆ นอกครอบครัวและจากสถานการณ์สิ่งแวดล้อมอื่นๆ จะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางสังคมที่ดี ให้โอกาสเด็กได้มีประสบการณ์ทางสังคมกับบุคคลอื่นๆ เช่น ให้เด็กได้เล่นได้คบหากับเพื่อนๆ ในละแวกบ้าน ทั้งเพื่อนเพศเดียวกันและเพื่อนต่างเพศ พาลูกไปเข้าสังคมของผู้ใหญ่บ้าง ทั้งในหมู่เครือญาติและเพื่อนๆ ของบิดามารดา

สรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาทำให้เด็กปฐมวัยมีความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจระหว่างบุคคลสูงขึ้น เพราะการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่งเสริมให้เด็กปฐมวัย ได้ทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน มีการแบ่งปัน ซึ่งการทำกิจกรรมส่วนใหญ่เด็กจะมีโอกาสได้พูดคุยกัน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสังคม ได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคม

2.7 ความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจตนเอง จากการศึกษาพบว่าในช่วงเวลาของการจัดประสบการณ์โดยใช้แหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เด็กปฐมวัยมีความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจตนเองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในทุกช่วงการเปรียบเทียบ แสดงให้เห็นว่าการจัดประสบการณ์โดยใช้แหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจตนเองได้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะในขณะที่เด็กทำกิจกรรมต่างๆ จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เด็กปฐมวัยได้ทำกิจกรรมจะต้องทำกิจกรรมต่างๆ ตามที่ตนได้รับมอบหมายจากกลุ่ม และกิจกรรมส่วนใหญ่จะต้องทำในสถานที่แหล่งเรียนรู้จริง มีกำหนดเวลา เด็กจึงต้องทำงานของตนให้เสร็จ กิจกรรม ที่เด็กได้ทำเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจเด็กจึงมีความกระตือรือร้นในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย และเมื่อทำเสร็จแล้วเด็กสามารถนำผลงานของตนเองมานำเสนอต่อเพื่อนได้ เช่น ในแหล่งเรียนรู้การทำบ้านทรงไทย เด็กแต่ละคนมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบส่วนประกอบของบ้านจึงทำให้เด็กๆ ตั้งใจทำบ้านทรงไทยตามที่ตนได้รับมอบหมาย ในแหล่งเรียนรู้การทำหัวโขน เด็กแต่ละคนต้องช่วยกันทำหัวโขนโดยช่วยกันติดกระดาษและช่วยกันวาดเพื่อให้ออกมาเป็นหัวโขน แล้วนำเสนอผลงานต่อเพื่อน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิธนา ชันอาสา (2550: 94) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ กล่าวว่า การพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจตนเอง

เกิดจากการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้มีการร่วมมือกันทำงาน เปิดโอกาสให้เด็กลงมือปฏิบัติ สร้างสิ่งของหรือเล่นสมมติซึ่งเด็กสามารถเกิดการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน โดยเด็กได้แสดงความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของกับเพื่อนและแสดงความช่วยเหลือเพื่อนในกลุ่ม สอดคล้องกับงานวิจัยของ สันติศักดิ์ ผาผาย (2546: 80) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมโดยใช้รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ กล่าวว่า การพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจตนเองเกิดจากเด็กปฐมวัยมีอิสระในการแสดงออกด้วยความเชื่อมั่นในตนเองเกิดความภาคภูมิใจและมีความตั้งใจที่จะทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ตนเองต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีความต้องการของ มาสโลว์ ที่เชื่อว่าทุกคนในสังคมมีความปรารถนาที่จะได้รับความสำเร็จ ความภูมิใจในตนเอง และต้องการได้รับการยอมรับนับถือจากคนอื่นในความสำเร็จของตน ถ้าความต้องการดังกล่าวได้รับการตอบสนองอย่างเพียงพอก็จะทำให้บุคคลมีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีความสามารถ และมีประโยชน์ต่อสังคม แต่ถ้าความต้องการดังกล่าวได้รับตอบสนองไม่เพียงพอหรือถูกขัดขวาง ก็จะทำให้บุคคลรู้สึกว่าตนเองด้อยค่าและเสียความภูมิใจในตนเอง (สุรางค์ โค้วตระกูล. 2541: 158)

สรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาทำให้เด็กปฐมวัยมีความสามารถทางพหุปัญญาด้านความเข้าใจตนเองสูงขึ้น เพราะการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่งเสริมให้เด็กปฐมวัย ทำกิจกรรมต่างๆ ที่ตนได้รับมอบหมายจากกลุ่ม กิจกรรมที่เด็กได้ทำเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ เด็กจึงมีความกระตือรือร้นในการทำงานที่ได้รับผิดชอบ และเด็กเกิดความมั่นใจโดยการนำผลงานของตนเองมานำเสนอต่อเพื่อนได้

2.8 ความสามารถทางพหุปัญญาด้านธรรมชาติ จากการศึกษาพบว่าในช่วงเวลาของการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เด็กปฐมวัยมีความสามารถทางพหุปัญญาด้านธรรมชาติสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในทุกช่วงการเปรียบเทียบ แสดงให้เห็นว่าการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาด้านธรรมชาติได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการให้เด็กได้ทำกิจกรรมต่างๆ จากแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เด็กจะเห็นคุณค่าของสิ่งต่างๆ รอบตัวเด็กเอง โดยเริ่มจากท้องถิ่นของตนเอง กิจกรรมจะปลูกฝังให้เด็กรักในท้องถิ่น รักสิ่งแวดล้อม รู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้สิ่งแวดล้อมอย่างคุ้มค่า รู้จักบำรุงรักษาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น ในแหล่งเรียนรู้การทำอิฐ เด็กจะได้ทำกิจกรรมโดยนำดินและแกลบซึ่งเป็นของเหลือใช้มาทำให้เกิดประโยชน์ โดยนำมาทำเป็นอิฐสามารถนำไปใช้ประโยชน์ด้านอื่นได้ ในแหล่งเรียนรู้การทำบ้านทรงไทย เด็กจะได้นำเศษวัสดุต่างๆ มาทำให้เกิดประโยชน์ เช่น เศษไม้ เศษหญ้า เป็นต้น ในแหล่งเรียนรู้การทำพัดสาน เด็กจะได้อธิบายคุณค่าของต้นไม้อื่นๆ เช่น ไม้ไผ่ว่ามีประโยชน์สามารถนำมาทำเป็นพัดได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของหทัยรัตน์

ทรวดทรง (2550: 95) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการสอนแบบจิตปัญญา กล่าวว่าการพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาด้านธรรมชาติ เกิดจากการจัดประสบการณ์ที่มุ่งเน้นให้เด็กปฐมวัยได้ปฏิบัติกิจกรรมที่ส่งเสริมธรรมชาติ เช่น การทัศนศึกษา การสังเกต การสำรวจ สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเรียนรู้สิ่งแวดล้อมที่ใกล้ตัวเด็กซึ่งสอดคล้องกับสิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ (2545: 36) กล่าวว่า การปลูกฝังเด็กให้รักสิ่งแวดล้อม ควรให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงให้เด็กได้พบเห็นความเป็นไปของสิ่งที่ศึกษาในลักษณะต่างๆ ของธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมโดยตรงด้วยระบบประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ การได้ยิน ได้เห็น ได้สัมผัส ได้กลิ่น และได้ลิ้มรส เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองและฝึกปฏิบัติจริง การให้เด็กเรียนรู้ความซาบซึ้งในเรื่องใดเรื่องหนึ่งควรให้เด็กเรียนโดยผ่านกระบวนการปฏิบัติจริง เรียนรู้จากของจริง ทดลองจริงกับสิ่งนั้นๆ การที่เด็กได้สัมผัสเด็กจะเกิดการมีส่วนร่วมที่สุด เด็กเกิดความเข้าใจ ความคิดรวบยอดของการให้เด็กได้ประพฤติปฏิบัติจริงต่อสิ่งแวดล้อมโดยตรงด้วยการกระทำซ้ำๆ จนเกิดเป็นทักษะหรือนิสัยที่ถือเป็นกิจปฏิบัติ เด็กจะเกิดการรับรู้และความรู้สึกผูกพันรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพ์พรรณทองประสิทธิ์ (2548: 83) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมโดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กล่าวว่า ความสามารถทางพหุปัญญาด้านธรรมชาติ เกิดจากการเข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เข้าใจธรรมชาติ เรียนรู้ธรรมชาติจากของจริง และการใช้สื่อที่เน้นของจริง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญจิรา ภูสังข์ (2547: 56) ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาที่ได้รับการจัดประสบการณ์ปฏิบัติการทดลองประกอบอาหารตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ กล่าวว่า การพัฒนาความสามารถทางพหุปัญญาด้านธรรมชาติ เกิดจากการจัดประสบการณ์ให้เด็กเรียนรู้การรักษาสีสิ่งแวดล้อมจากธรรมชาติ ประโยชน์ของธรรมชาติ

สรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาทำให้เด็กปฐมวัยมีความสามารถทางพหุปัญญาด้านธรรมชาติสูงขึ้น เพราะการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยเห็นคุณค่าของสิ่งต่างๆ รอบตัวเด็กเอง โดยเริ่มจากท้องถิ่นของตนเอง กิจกรรมจะปลูกฝังให้เด็กรักในท้องถิ่น รักสิ่งแวดล้อม รู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้สิ่งแวดล้อมอย่างคุ้มค่า รู้จักบำรุงรักษาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ข้อสังเกตที่ได้จากการวิจัย

1. การจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่งผลให้เด็กเกิดความสามารถทางพหุปัญญาทุกด้าน แต่จะเห็นได้ว่าระยะเวลาในการจัดกิจกรรม เพื่อที่จะให้ความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยออกมานั้น การจัดประสบการณ์โดยใช้แหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเมื่อถึงสัปดาห์ที่ 6 มีความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยอยู่ในระดับสูงทุกด้าน

2. การจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในช่วง 2 สัปดาห์แรกของการทดลอง เด็กปฐมวัยยังไม่ค่อยให้ความสนใจ ไม่ที่จะกล้าทำกิจกรรม แต่ผ่านไปสัปดาห์ที่ 3 เด็กตื่นเต้น ให้ความสนใจ อยากที่จะไปแหล่งการเรียนรู้จะสอบถาม ว่าสัปดาห์นี้เราจะไปที่ไหน มีอะไรบ้าง แล้วจะได้ปฏิบัติอะไรบ้าง ซึ่งทำให้เห็นว่าเด็กให้ความสนใจพูดคุย ชักถาม ตั้งแต่ขั้นเตรียมการ พอถึงขั้นดำเนินการและสรุป ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ดี และสามารถพัฒนาทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยให้สูงขึ้นได้

3. การจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เด็กปฐมวัยต่างให้ความสนใจ และกระตุ้นการเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัยได้เป็นอย่างดี ซึ่งการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่งผลให้เด็กเกิดความสนุกสนาน กระตือรือร้น กล้าแสดงออกเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเองได้เรียนรู้จากสถานที่จริง เด็กจึงให้ความสนใจในการทำกิจกรรม และยังได้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมีชื่อเสียงโด่งดังที่มีอยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามาร่วมในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรมีการสำรวจก่อนว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นไหนบ้างที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย ใช้เวลาไม่มากจนเกินไป เป็นกิจกรรมง่ายๆ เด็กสามารถลงมือปฏิบัติได้ด้วยตนเอง แล้วจึงนำมาจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัย

2. การจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น อาจจะต้องเพิ่มเวลาไม่ควรจำกัด เนื่องจากในบางกิจกรรมเด็กมีความสนใจมากหรือเป็นกิจกรรม ที่ต้องใช้ระยะเวลานาน

3. การจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ และเชี่ยวชาญในภูมิปัญญาท้องถิ่นมาถ่ายทอดประสบการณ์ ให้ความรู้กับเด็ก และเด็กได้ลงมือปฏิบัติ เพื่อเด็กจะได้พัฒนาทักษะ เกิดการเรียนรู้มากขึ้น และยังปลูกฝังให้เด็กเกิดการที่จะรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและสืบสานต่อไป

4. แหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดต่างๆอาจจะมี ซึ่งเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดสืบสานต่อกันมาอย่างยาวนาน เราควรรักษาไว้และนำสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนมาทำให้เกิดประโยชน์ โดยนำเข้ามาจัดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อจะได้นำมาจัดประสบการณ์ให้เกิดประโยชน์กับเด็ก

ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้า

1. ควรมีการศึกษาผลของการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้
2. ควรมีการศึกษาผลการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดอื่น ที่มีผลต่อความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัย
3. ควรมีการศึกษาผลการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีต่อพัฒนาการด้านอื่น เช่น ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ ทักษะการรับรู้ ทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2539). รายงานการวิจัยเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอนในระดับ
ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: กองการวิจัยการศึกษา กรมฯ.
- (2542). แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ:
กองวิจัยทางการศึกษา.
- (2543). คู่มือการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.
- (2545). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- กรมสามัญศึกษา. (2544). การพัฒนาและการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและท้องถิ่นเพื่อจัด
กระบวนการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ:
กรมวิชาการ.
- (2545). สถานที่สำคัญทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- กิตติพล ศิริสูตร. (2538). การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นตาม
หลักสูตรประถมศึกษา 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้
หลักสูตร สำนักงานปลัดประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ ค.ม.(ประถมศึกษา)
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- กิ่งแก้ว อารีรักษ์; และคนอื่นๆ. (2548). การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบหลากหลาย. กรุงเทพฯ:
อัลฟ่า มิเลนเนียม.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2543). การสอนแบบจิตปัญญาแนวการใช้ในการสร้างแผนการสอนระดับ
อนุบาลศึกษา. กรุงเทพฯ: เอดิสันเพรสโปรดักส์.
- ขวัญจิรา ภูสังข์. (2547). ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาที่ได้รับการจัดประสบการณ์ปฏิบัติการ
ทดลองประกอบอาหารตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.(การศึกษา
ปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เค็ร้อวัลย์ มีเกียรติ. (2547). ภูมิปัญญาท้องถิ่น. นนทบุรี: เจริญรุ่งเรืองการพิมพ์.
- ชมพูนุท ศุภผลศิริ. (2551). การศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับจาก
การจัดกิจกรรมการทำหนังสือเล่มใหญ่. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.(การศึกษาปฐมวัย).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- ชัยพฤกษ์ เสรีรักษ์; และบังอร เสรีรัตน์. (2543). รายงานผลการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาพหุปัญญา. กรุงเทพฯ: สำนักโครงการพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.
- ณัฐกฤต ดิษฐวิรุฬห์. (2546, มกราคม-มิถุนายน). การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของการศึกษาในระบบโรงเรียน. วารสารสุขโขทัยธรรมมาภิราช. 16 (1): 53 - 68.
- ดำริ บุญชู. (2548, มกราคม-มีนาคม). การใช้ประโยชน์จากแหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา. วารสารวิชาการ. 8(1): 27 - 31.
- ทรงศิริ สาประเสริฐ. (2542). ลักษณะการถ่ายทอดความรู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่น. ปรินญาณิพนธ์ กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ธนาวรรณ แสงไวศยสุข. (2551). การศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ของครูโรงเรียนวันไร่ชิง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นพเนตร ธรรมบวร. (2545). การพัฒนากระบวนการคิดในเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นราวัลภ์ สายเนตร. (2550). สภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการใช้แหล่งการเรียนรู้ของผู้สอนระดับปฐมวัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 2. รายงานการศึกษาอิสระ ศศ.ม. ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- นิคม ชมพูนุท. (2545). วิธีการและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา. มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.
- (2548). ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การเรียนรู้ (ฉบับปรับปรุง). มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.
- เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒน์เศรษฐ. (2544, ธันวาคม). แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสร้างเพื่อเด็กมิได้สร้างเพื่อใคร. วารสารวิชาการ. 4(12): 26 - 37.
- บังอร เสรีรัตน์. (2544). เก่งหลากหลาย แนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพหุปัญญา. ม.ป.พ.
- บุญเขต ภิญโญอนันตพงศ์. (2521). การวัดประเมินผลการศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- (2545). การวัดประเมินการเรียนรู้ (การวัดประเมินแนวใหม่). กรุงเทพฯ: ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ประจักษ์ บุญอารีย์. (2545, เมษายน). การใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อการศึกษา. *วารสารครูทัศน์*. 16(1): 46 - 47.

ประภาพรรณ เขียมสุภาษิต. (2548). *การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ประเวศ วะสี. (2539). *ปฏิรูปการศึกษาการสร้างสรรค์ภูมิปัญญา*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์วิชาการ.

..... (2543). วิสัยทัศน์ของกระบวนการเรียนรู้ในหลักสูตรขั้นพื้นฐาน. *วิชาการ*. 2(1): 8 - 11.

ปราณี อุปฮาด. (2550). *การคิดเชิงเหตุผลของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม.(การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

พจนีย์ เทียมศักดิ์. (2543, ธันวาคม). การศึกษา: ปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้ในชุมชนและโรงเรียน. *วารสารวิชาการ*. 3(12): 56 - 69.

พนิจดา วีระชาติ. (2542). *การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

พลาดิศจัย สิริทธิธัญกิจ. (2542). ภูมิปัญญาชาวบ้าน ครูของท้องถิ่น. *สารศิลปากร*. 12(7): 16 - 17.

พัชรี ผลโยธิน. (2540, มกราคม). เด็กอนุบาลกับพฤติกรรมความร่วมมือ. *วารสารการศึกษาปฐมวัย*. 1(1): 60 - 61.

พิมพ์พรรณ ทองประสิทธิ์. (2548). *การศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมโดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2544). *การเรียนการสอนที่เน้นเด็กเป็นสำคัญแนวคิด วิธีการ และเทคนิค*. กรุงเทพฯ: เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมนเนจเม้นท์.

ภรณ์ คุรุรัตน์. (2535). *ก่อนวัยเรียนเรียนรู้ได้อย่างไร*. นนทบุรี: โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด.

ภาวดี เกตุกุ. (2541). *ผลการสอนโดยใช้ชุดการเรียนภูมิปัญญาไทยทางวิทยาศาสตร์ที่มีต่อความสามารถในการนำเสนอผลงานทางวิทยาศาสตร์และค่านิยมต่อภูมิปัญญาไทยทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม.(การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ภูมิปัญญาท้องถิ่น. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 7 ตุลาคม 2552, จาก <http://www.Thaifolk.com>.

- เยาวพา เดชะคุปต์. (2541). Multiple intelligences. เอกสารในการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง ทักษะการคิดและรูปแบบการเรียนรู้ (Thinking Skill & Learning Style) ณ ห้องประชุม ตึกชาวนิสิสระ ระหว่างวันที่ 6-8 กุมภาพันธ์ 2541. กรุงเทพฯ: ถ่ายเอกสาร.
- (2542). การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: แม็ค.
- (2544). การพัฒนาพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย. เอกสารในการอบรม เชิงปฏิบัติการ เรื่อง พหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้สำหรับเด็ก ณ หอประชุมใหญ่สำนักงาน ถ่ายเอกสาร.
- (2551). รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษามลการดำเนินการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูป การเรียนรู้ตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้สำหรับการศึกษาปฐมวัยในบริบท ของสังคมไทย. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- รัตนภรณ์ ภูธรเลิศ. (2551). การศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด กิจกรรมการ ละครตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้. ปรินญานิพนธ์. กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- รุ่งนภา รทสา. (2547). ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้ระดับปฐมวัยในเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ. (2538). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์.
- วันดี สุดสิน. (2550). ศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม โดยใช้รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม.(การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วิลินดา พงศ์ธราธิก. (2547). ความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรม การละเล่นไทยกลางแจ้ง. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม.(การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- วุช กวางษ์กลาง. (2547). *สภาพการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน
มัญจาคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 2*. ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ม.
(การบริหารการศึกษา). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
สถาบันอยุธยาศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา. (ม.ป.ป.). *ภูมิปัญญาท้องถิ่น*.
พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา. สืบค้นเมื่อ 10 กันยายน 2552,
จาก <http://www.ayutthayastudies.aru.ac.th>.
- สันติศักดิ์ ผาผาย. (2546). *การศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด
กิจกรรมโดยใช้รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม.(การศึกษาปฐมวัย).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สามารถ จันทร์สุรย์. (2536). *ภูมิปัญญาชาวบ้าน*. ใน *ภูมิปัญญากับการพัฒนาชนบท*. หน้า 150 - 152.
กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิปัญญา.
- สามารถ รอดสำราญ. (2546). *การใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนของ
โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเพชรบุรี*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม.
(การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). *การใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน*.
กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2523). *เด็กก่อนวัยเรียนกับการเรียนรู้และหลักสำคัญ
บางประการ*. กรุงเทพฯ: เจริญผลการพิมพ์.
- (2541). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 - 2544)*. กรุงเทพฯ:
คุรุสภาลาดพร้าว.
- (2550). *แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 - พ.ศ.2554)*. กรุงเทพฯ:
คุรุสภาลาดพร้าว.
- สิรินทร์ ถัดตากลม.(2551). *การศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับจากการจัด
ประสบการณ์การจัดกิจกรรมทัศนศึกษาโดยใช้รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้*.
ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- สิริมา ภิญาณอนันตพงศ์. (2545). *การวัดการประเมินผลแนวใหม่: เด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ: ภาควิชา
หลักสูตรและการสอนสาขาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุขุมาล เกษมสุข .(2547). *การปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็ก*. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุชาติา จักรพิสุทธิ์; และคนอื่นๆ. (2548). *การศึกษาทางเลือกโลกแห่งการเรียนรู้นอกรั้วโรงเรียน*.
กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2540, กุมภาพันธ์-กรกฎาคม). ภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้. *ทักษิณคดี*.
4(3): 21 - 41.
- สุทธิธนา ชันอาสา. (2550). *ความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์
แบบ โครงงาน*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุปราณี ไกรวัฒน์สุธณี และ คณาพร คมสัน. (2544). *รายงานการวิจัยการศึกษาผลการสอน
ภาษาอังกฤษตามทฤษฎีพหุปัญญา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสังกัดกรมสามัญ
ศึกษา*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการการวิจัยการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม
กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุรางค์ ไคว่ตระกูล. (2541). *จิตวิทยาการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2545). *แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: แพรววิทยา.
- หทัยรัตน์ ทรวดทรง. (2550). *การศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด
กิจกรรม การสอนแบบจิตปัญญา*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม.(การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (ม.ป.ป.). *ท่องเที่ยวราชธานีเก่า จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา*. หน้า 157 - 164.
- อบเชย แก้วสุข. (2543). *รายงานผลการดำเนินงานประชุมปฏิบัติการการถ่ายทอดความรู้ของ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการเผยแพร่ความรู้ของสื่อมวลชน*. อุบลราชธานี: ศูนย์การศึกษานอก
โรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. สืบค้นเมื่อ 10 กันยายน 2552, จาก [http://www.net.go.th/
042103/digit-lib/wisdom1.html](http://www.net.go.th/042103/digit-lib/wisdom1.html).

- อมรา เล็กเจิงสินธุ์. (2528). *ศึกษา 431 หลักสูตรและแบบเรียนมัธยมศึกษา*. กรุงเทพฯ: จงเจริญ.
- อรรถัย มูลคำ; และ สุวิทย์ มูลคำ. (2544). *Child centred : Storyline method : การบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- อังกฤษ สมคะเนย์. (2543). *เราจะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ได้อย่างไร*. อุบลราชธานี: สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด อุบลราชธานี. หน้า 35 - 52.
- อัญชุลีกร อัมพรดล. (2551). *การศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยโดยการจัดกิจกรรมศิลปะ สร้างสรรค์ตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อารี สัตนหณี. (2535). *พหุปัญญาและการเรียนรู้แบบร่วมมือ*. กรุงเทพฯ: สมาคมเพื่อการศึกษาเด็ก.
- (2543). *พหุปัญญาในห้องเรียน: วิธีการสอนเพื่อพัฒนาปัญญาหลายด้าน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2544). *ภูมิปัญญาภาคกลาง*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.
- Medsen, Kim Ann. (1997, April). An Examination of Multiple Intelligences Exhibited by Preschool Children in a Child Care Center. *Dissertation Abstracts International*. 57(10): 4255 - A.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

คู่มือและตัวอย่างแผนการจัดประสบการณ์
จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

คู่มือการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

คู่มือนี้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันการเรียนการสอนของเด็กปฐมวัย ไม่ได้ถูกจำกัดอยู่แต่ภายในห้องเรียน เด็กสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ทุกโอกาสและทุกสถานที่ไม่ว่าจะเป็นในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียนและแหล่งการเรียนรู้ก็เป็นสื่อที่สำคัญที่ทำให้เด็กมีความสนใจ เกิดการเรียนรู้ แสวงหาความรู้ เกิดการพัฒนา เพราะเด็กจะได้มีโอกาสเรียนรู้จากสถานที่ บุคคล ทรัพยากรธรรมชาติ ได้สัมผัสกับธรรมชาติภายนอกห้องเรียน และแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่น่าสนใจซึ่งเด็กจะได้ไปแหล่งการเรียนรู้ทั้งหมด 8 อย่าง ได้แก่ แหล่งการเรียนรู้ปลาตะเพียนโบราณ แหล่งการเรียนรู้อบกรุงเก่า แหล่งการเรียนรู้บ้านทรงไทย (ยอส่วน) แหล่งการเรียนรู้ตุ๊กตาดินเผา แหล่งการเรียนรู้พุดสาน แหล่งการเรียนรู้โรตีสายไหม แหล่งการเรียนรู้อิฐ และแหล่งการเรียนรู้หัวโขน ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงสนใจที่จะศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จุดประสงค์

เพื่อศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ระยะเวลา

แผนการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งหมด 8 แหล่ง โดยดำเนินการในระยะเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน รวมทั้งสิ้น 24 วัน โดยเริ่มตั้งแต่เวลา 09.30 - 10.00 น. ดังนี้

- วันอังคาร : ชั้นเตรียมการก่อนไปแหล่งการเรียนรู้
- พุธ : ชั้นจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้
- พฤหัสบดี : ชั้นสรุป

เนื้อหา

การจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งหมด 8 แห่ง

ลำดับที่	การจัดประสบการณ์	สถานที่
1	แหล่งการเรียนรู้ปลาตะเพียนโบราณ	ร้านลุงวิศิษปลาตะเพียนโบราณ ม. 3 ต. ประตู่ชัย อ. พระนครศรีอยุธยา จ. พระนครศรีอยุธยา
2	แหล่งการเรียนรู้ขบกรุงเก่า	57/1 หมู่ 5 ต.บางนางร้า อ. บางปะหัน จ. พระนครศรีอยุธยา
3	แหล่งการเรียนรู้พัดสาน	กลุ่มแม่บ้านบางปะหัน ต.บางนางร้า อ. บางปะหัน จ. พระนครศรีอยุธยา
4	แหล่งการเรียนรู้บ้านทรงไทย	เรือนไทยกรุงศรี ยี่หว่าโมเดล หมู่บ้านบัวหลวงธานี 33/ 381 หมู่ 3 ต. 2 ต. สามเมือง อ. ลาดบัวหลวง จ. พระนครศรีอยุธยา
5	แหล่งการเรียนรู้ตุ๊กตาดินเผา	คุณอัญชลี น่วมด้วง ต. วัดตูม อ. พระนครศรีอยุธยา จ. พระนครศรีอยุธยา
6	แหล่งการเรียนรู้โรตีสายไหม	ร้านบังปี โรตีสายไหม เลขที่ 52 หมู่ 3 ต. ประตู่ชัย อ.พระนครศรีอยุธยา จ. พระนครศรีอยุธยา
7	แหล่งการเรียนรู้ฉลุ	บ้านย่าสมพวง เขยสกุล ม. 3 ต. ไทรน้อย อ.บางบาล จ. พระนครศรีอยุธยา
8	แหล่งการเรียนรู้หัวโขน	5/1 ถ.คูทอง ต.ท่าวาสุกรี อ. พระนครศรีอยุธยา จ. พระนครศรีอยุธยา

แผนการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ปลาตะเพียนโบราณ)

- สัปดาห์ที่ : 1
 วันที่ 1 : ขึ้นเตรียมการก่อนไปแหล่งการเรียนรู้
 หน่วย : แหล่งการเรียนรู้ปลาตะเพียนโบราณ

จุดประสงค์เพื่อพัฒนาพหุปัญญา 8 ด้าน

1. ความสามารถด้านภาษา
2. ความสามารถด้านตรรกะและคณิตศาสตร์
3. ความสามารถด้านมิติ
4. ความสามารถด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว
5. ความสามารถด้านดนตรี
6. ความสามารถด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล
7. ความสามารถด้านความเข้าใจตนเอง
8. ความสามารถด้านธรรมชาติ

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม	ความสามารถทางพหุปัญญาที่ปรากฏ
ขั้นนำ 1. นักเรียนร่วมกันท่องคำคล้องจองปลาตะเพียนโบราณพร้อมทำท่าทางประกอบ 2. นักเรียนร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับเนื้อหาของคำคล้องจอง ขั้นดำเนินการ 3. นักเรียนดูปลาตะเพียนโบราณพร้อมกับครูและสนทนา - สิ่งที่ได้เห็นเรียกว่าอะไร - ทำมาจากอะไร - นำไปใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง 4. นักเรียนนับจำนวนปลาตะเพียนโบราณที่นักเรียนเห็น ขั้นสรุป 5. นักเรียนร่วมกันสรุปเกี่ยวกับปลาตะเพียนโบราณที่เด็กๆ รู้จักอีกครั้ง 6. นักเรียนและครูร่วมกันสร้างข้อตกลงและสิ่งที่จะทำร่วมกันในการไปแหล่งการเรียนรู้การทำปลาตะเพียนโบราณ	☒ ภาษา ☒ ตรรกะและคณิตศาสตร์ ☒ มิติ ☒ ร่างกาย และการเคลื่อนไหว ☒ ดนตรี ☒ ความเข้าใจระหว่างบุคคล ☒ ความเข้าใจตนเอง ☒ ธรรมชาติ

สื่อ

1. คำคล้องจอง ปลาตะเพียนใบลาน
2. ปลาตะเพียนใบลาน

การประเมินผล

1. สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นการสนทนาและตอบคำถาม
2. สังเกตพฤติกรรมการความสามารถทางพหุปัญญาในขณะที่ทำกิจกรรม

หมายเหตุ : ประเมินผลโดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการความสามารถทางพหุปัญญา

ภาคผนวก

คำคล้องจอง ปลาตะเพียนใบลาน

ภรภัทร นิยมชัย ผู้แต่ง

ปลาตะเพียนใบลาน	เป็นเครื่องจักรสาน
ชาวบ้านทำกันมาช้านาน	เพื่อสืบสานอาชีพชาวอยุธยา

วันที่ 2 : ขึ้นจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้
หน่วย : แหล่งการเรียนรู้ปลาตะเพียนใบลาน

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม	ความสามารถทางพหุปัญญาที่ปรากฏ
ขั้นนำ 1. นักเรียนและครูร่วมกันทบทวนข้อตกลงเกี่ยวกับการไปแหล่งการเรียนรู้ปลาตะเพียนใบลาน 2. นักเรียนและครูเดินทางไปแหล่งการเรียนรู้ปลาตะเพียนใบลาน ขั้นดำเนินการ 3. แนะนำวิทยากร และวิทยากรพูดคุยสนทนาและอธิบายสถิติวิธีการทำปลาตะเพียนใบลาน 4. แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม เพื่อจะลงมือปฏิบัติการทำปลาตะเพียนใบลาน 5. นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันศึกษา และลงมือทำปลาตะเพียนใบลานร่วมกับวิทยากร ขั้นสรุป 6. นักเรียนร่วมกันพูดคุย ชักถามสิ่งที่สงสัยและอยากรู้เพิ่มเติมจากวิทยากร 7. นักเรียนและครูขอบคุณวิทยากรและเดินทางกลับ	☒ ภาษา ☒ ตรรกะและคณิตศาสตร์ ☒ มิติ ☒ ร่างกาย และการเคลื่อนไหว ☒ ดนตรี ☒ ความเข้าใจระหว่างบุคคล ☒ ความเข้าใจตนเอง ☒ ธรรมชาติ

สื่อ

1. วิทยากรที่มีความรู้และเชี่ยวชาญในการทำปลาตะเพียนใบลาน
2. อุปกรณ์ทำปลาตะเพียนใบลาน

การประเมินผล

1. สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นการสนทนาและตอบคำถาม
2. สังเกตการณ์มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
3. สังเกตพฤติกรรมความสามารถทางพหุปัญญาในขณะที่ทำกิจกรรม

หมายเหตุ : ประเมินผลโดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมความสามารถทางพหุปัญญา

วันที่ 3 : ชั้นสรุป

หน่วย : แหล่งการเรียนรู้การทำปลาตะเพียนโบราณ

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม	ความสามารถทางพหุปัญญาที่ปรากฏ
ขั้นนำ 1. ทบทวนการไปแหล่งการเรียนรู้การทำปลาตะเพียนโบราณ - ความเป็นมาของปลาตะเพียนโบราณ - ปลาตะเพียนโบราณทำมาจากอะไร - วิธีการทำปลาตะเพียนโบราณ ขั้นดำเนินการ 2. นักเรียนสานปลาตะเพียนโบราณและนำออกมาจัดนิทรรศการเกี่ยวกับปลาตะเพียนโบราณ ขั้นสรุป 3. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปเกี่ยวกับและสิ่งที่ได้จากแหล่งการเรียนรู้การทำปลาตะเพียนโบราณและประโยชน์ของปลาตะเพียนโบราณ 4. นักเรียนวาดภาพตามจินตนาการจากสิ่งที่ได้จากแหล่งการเรียนรู้การทำปลาตะเพียนโบราณพร้อมเล่าเรื่อง	☒ ภาษา ☒ ตรรกะและคณิตศาสตร์ ☒ มิติ ☒ ร่างกาย และการเคลื่อนไหว ☐ ดนตรี ☒ ความเข้าใจระหว่างบุคคล ☒ ความเข้าใจตนเอง ☐ ธรรมชาติ

สื่อ

1. อุปกรณ์การทำปลาตะเพียนโบราณ
2. กระดาษ A4
3. สีเทียน

การประเมินผล

1. สังเกตจากการแสดงความคิดเห็นการสนทนาและตอบคำถาม
2. สังเกตการณ์มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
3. สังเกตพฤติกรรมความสามารถทางพหุปัญญาในขณะที่ทำกิจกรรม

หมายเหตุ : ประเมินผลโดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมความสามารถทางพหุปัญญา

ภาคผนวก ข

แบบสังเกตพฤติกรรมความสามารถทางพหุปัญญา

แบบสังเกตความสามารถทางพหุปัญญา
(Multiple Intelligences checklist)

ชื่อ..... สัปดาห์ที่..... วันที่.....

เรื่อง..... ผู้สังเกต.....

คำชี้แจง ใส่เครื่องหมาย (✓) ลงในช่องแสดงพฤติกรรมระดับคุณภาพที่ความสามารถปรากฏ

ปัญญา	ความสามารถที่ปรากฏ	ระดับคุณภาพ			แนวทางการประเมิน
		2	1	0	
1. ด้านภาษา (Linguistic Intelligence)	1.1 เข้าใจคำสั่งและปฏิบัติตาม คำสั่งได้				2 หมายถึง เข้าใจคำสั่งปฏิบัติตาม คำสั่งได้อย่างถูกต้อง 1 หมายถึง เข้าใจคำสั่งและ ปฏิบัติตามคำสั่งได้โดยรับการแนะนำ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
	1.2 แสดงความคิดเห็นในขณะที่ ทำกิจกรรม				2 หมายถึง แสดงความคิดเห็นใน กิจกรรมที่ทำได้อย่างมั่นใจ 1 หมายถึง แสดงความคิดเห็นใน กิจกรรมที่ทำได้โดยได้รับการแนะนำ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
	1.3 เล่าเรื่องสื่อความหมายให้ ผู้อื่นเข้าใจ				2 หมายถึง เล่าเรื่องสื่อความหมาย ให้ผู้อื่นเข้าใจได้อย่างชัดเจน 1 หมายถึง เล่าเรื่องสื่อความหมาย ให้ผู้อื่นเข้าใจได้โดยได้รับการแนะนำ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม

ปัญญา	ความสามารถที่ปรากฏ	ระดับคุณภาพ			แนวทางการประเมิน
		2	1	0	
2. ด้านตรรกะ-คณิตศาสตร์ (Logical-Mathematical Intelligence)	2.1 บอกวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้				2 หมายถึง บอกวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง 1 หมายถึง บอกวิธีการแก้ปัญหาได้ โดยได้รับการแนะนำ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
	2.2 บอกสัญลักษณ์ตัวเลขและจำนวนได้				2 หมายถึง บอกสัญลักษณ์ตัวเลขและจำนวนได้อย่างถูกต้อง 1 หมายถึง บอกสัญลักษณ์ตัวเลขและจำนวนได้โดยได้รับการแนะนำ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
	2.3 รู้จักเปรียบเทียบ/จัดหมวดหมู่/แยกประเภทสิ่งของได้				2 หมายถึง รู้จักเปรียบเทียบ/จัดหมวดหมู่/แยกประเภทสิ่งของได้อย่างถูกต้อง 1 หมายถึง รู้จักเปรียบเทียบ/จัดหมวดหมู่/แยกประเภทสิ่งของได้โดยได้รับการแนะนำ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม

ปัญหา	ความสามารถที่ปรากฏ	ระดับคุณภาพ			แนวทางการประเมิน
		2	1	0	
3. ด้านมิติ (Spatial Intelligence)	3.1 บอกตำแหน่งที่ตั้งและบอกทิศทางของสิ่งของได้				2 หมายถึง บอกตำแหน่งที่ตั้งและบอกทิศทางของสิ่งของได้ถูกต้อง 1 หมายถึง บอกตำแหน่งที่ตั้งและบอกทิศทางของสิ่งของได้โดยได้รับการแนะนำ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
	3.2 บอกรูปพรรณสัณฐานของสิ่งต่างๆ ได้				2 หมายถึง บอกลักษณะทางกายภาพรูปพรรณ สัณฐานของสิ่งต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง 1 หมายถึง บอกลักษณะทางกายภาพ รูปพรรณ สัณฐานของสิ่งต่างๆ ได้โดยได้รับการแนะนำ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
	3.3 วาดภาพอย่างสร้างสรรค์และมีจินตนาการ				2 หมายถึง วาดภาพได้อย่างสร้างสรรค์ และมีจินตนาการพร้อมกับบอกเล่าความคิดเกี่ยวกับผลงานของตนเองได้ 1 หมายถึง วาดภาพได้อย่างสร้างสรรค์และมีจินตนาการโดยได้รับการแนะนำ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม

ปัญหา	ความสามารถที่ปรากฏ	ระดับคุณภาพ			แนวทางการประเมิน
		2	1	0	
4. ด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว (Bodily Kinesthetic Intelligence)	4.1 ควบคุมการเคลื่อนไหวร่างกายได้				2 หมายถึง ควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกายได้อย่างคล่องแคล่ว 1 หมายถึง ควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกายได้โดยได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่น 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
	4.2 ควบคุมการประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อและประสาทตาได้				2 หมายถึง ควบคุมการประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อและประสาทตาในการทำกิจกรรมได้อย่างคล่องแคล่ว 1 หมายถึง ควบคุมการประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อและประสาทตาในการทำกิจกรรมได้โดยได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่น 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
	4.3 ใช้ร่างกายแสดงท่าทางต่างๆ ได้				2 หมายถึง ใช้ร่างกายแสดงท่าทางต่างๆ ได้ถูกต้อง 1 หมายถึง ใช้ร่างกายแสดงท่าทางต่างๆ ได้โดยได้รับการแนะนำ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม

ปัญหา	ความสามารถที่ปรากฏ	ระดับคุณภาพ			แนวทางการประเมิน
		2	1	0	
5. ด้านดนตรี (Musical Intelligence)	5.1 ร้องเพลงและแสดงท่าทางประกอบเพลงได้				2 หมายถึง ร้องเพลง และแสดงท่าทางประกอบเพลงได้อย่างถูกต้อง 1 หมายถึง ร้องเพลงและแสดงท่าทางประกอบเพลงได้โดยได้รับการแนะนำ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
	5.2 มีปฏิริยาโต้ตอบต่อจังหวะและเสียงเพลง				2 หมายถึง แสดงท่าทางต่างๆ ตามจังหวะหรือตามเสียงเพลงได้ทันที 1 หมายถึง แสดงท่าทางต่างๆ ตามจังหวะหรือตามเสียงเพลงได้โดยได้รับการแนะนำ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
	5.3 แสดงท่าทางตามจังหวะและสัญญาณ				2 หมายถึง แสดงท่าทางตามจังหวะและสัญญาณได้อย่างสอดคล้องและคล่องแคล่ว 1 หมายถึง แสดงท่าทางตามจังหวะและสัญญาณได้โดยได้รับการแนะนำ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม

ปัญหา	ความสามารถที่ปรากฏ	ระดับคุณภาพ			แนวทางการประเมิน
		2	1	0	
6. ด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล (Interpersonal Intelligence)	6.1 สามารถทำงานเป็นกลุ่มได้				2 หมายถึง สามารถทำงานเป็นกลุ่มได้ 1 หมายถึง สามารถทำงานเป็นกลุ่มได้ โดยได้รับการแนะนำ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
	6.2 เชื้อเพื่อนและแบ่งปัน				2 หมายถึง เชื้อเพื่อนและแบ่งปันได้อย่างดี 1 หมายถึง เชื้อเพื่อนและแบ่งปันโดยได้รับการแนะนำ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
	6.3 เป็นผู้นำ ผู้ตาม ได้				2 หมายถึง แสดงความเป็นผู้นำ ผู้ตามได้ดี 1 หมายถึง แสดงความเป็นผู้นำ ผู้ตามได้โดยได้รับการแนะนำ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
	6.4 มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น				2 หมายถึง แสดงการติดต่อสื่อสารสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วยมิตรไมตรี 1 หมายถึง แสดงการติดต่อสื่อสารสัมพันธ์กับผู้อื่นได้โดยรับการแนะนำ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม

ปัญหา	ความสามารถที่ปรากฏ	ระดับคุณภาพ			แนวทางการประเมิน
		2	1	0	
7. ด้านความ เข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence)	7.1 มีความรับผิดชอบต่อ หน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย				2 หมายถึง มีความรับผิดชอบต่อ หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้อย่างดี 1 หมายถึง มีความรับผิดชอบต่อ หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้โดยมีการ แนะนำ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
	7.2 กล้าแสดงออกอย่างมั่นใจ				2 หมายถึง กล้าแสดงออกได้อย่าง มั่นใจ 1 หมายถึง กล้าแสดงออกได้โดยมี การแนะนำ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
	7.3 มีความตั้งใจและเอาใจใส่ ต่องานที่ทำ				2 หมายถึง มีความตั้งใจและเอาใจ ใส่ต่องานที่ทำได้เป็นอย่างดี 1 หมายถึง มีความตั้งใจและเอาใจ ใส่ ต่องานที่ทำได้โดยต้องได้รับการ แนะนำ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม

ปัญหา	ความสามารถที่ปรากฏ	ระดับคุณภาพ			แนวทางการประเมิน
		2	1	0	
8. ด้านธรรมชาติ (Naturalist Intelligence)	8.1 รู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อม				2 หมายถึง บอกประโยชน์ของสิ่งแวดล้อมได้ 1 หมายถึง บอกประโยชน์ของสิ่งแวดล้อมได้โดยได้รับการแนะนำ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
	8.2 รู้จักใช้สิ่งแวดล้อมอย่างคุ้มค่า				2 หมายถึง บอกวิธีการ/แสดงวิธีการใช้สิ่งแวดล้อมอย่างคุ้มค่า 1 หมายถึง บอกวิธีการ/แสดงวิธีการใช้สิ่งแวดล้อมได้โดยได้รับการแนะนำ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม
	8.3 รู้จักบำรุงรักษาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม				2 หมายถึง บอกวิธีการบำรุงรักษาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้ 1 หมายถึง บอกวิธีการบำรุงรักษาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้โดยได้รับการแนะนำ 0 หมายถึง ไม่แสดงพฤติกรรม

ภาคผนวก ค

ตัวอย่างภาพการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้
ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตัวอย่างภาพการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แหล่งการเรียนรู้ปลาดตะเพียนโบราณ

แหล่งการเรียนรู้จักสานอบกุงเก่า

แหล่งการเรียนรู้บ้านทรงไทย

แหล่งการเรียนรู้ตุ๊กตาดินเผา

แหล่งการเรียนรู้พัดสาน

แหล่งการเรียนรู้โรตีสายไหม

แหล่งการเรียนรู้ภูมิ

แหล่งการเรียนรู้หิวโชน

ภาคผนวก ง

บัญชีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

บัญชีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแผนการจัดประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. อาจารย์สันติศักดิ์ ผาผาย	ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนอนุบาลวังม่วง จังหวัดสระบุรี
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญญาพร อนุากุล	อาจารย์ชั้นเด็กเล็กโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)
3. อาจารย์ ดร.สุภัทรา คงเรือง	ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสังเกตพฤติกรรมตามความสามารถทางพหุปัญญา

1. อาจารย์ ดร.จารุวรรณ ศิลปรัตน์	ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลจารุวรรณ กรุงเทพฯ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์รัตนา จีวแหลม	อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต กรุงเทพฯ
3. อาจารย์ ดร.มิ่ง เทพครเมื่อง	หัวหน้างานวิจัยและบริการวิชาการสู่ชุมชน โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวภรภัทร นิยมชัย
วัน เดือน ปีเกิด	10 กันยายน 2521
สถานที่เกิด	อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	92 หมู่ 2 ถนนปรีดีพนมยงค์ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13000
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนสาธิตปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2540	จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนพิบูลวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี
พ.ศ.2544	ค.บ. (การศึกษาปฐมวัย) จากมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
พ.ศ.2553	จบหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา จากมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
พ.ศ.2553	กศ.ม. (การศึกษามหาบัณฑิต) สาขาการศึกษาปฐมวัย จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ